శ్రీః

కన్నకూతురు

(సాంఘిక నాటకం)

ర చ యి త :

ఆముజాల నరసింహమూర్తి

హిం దీ ప్ర చా ర క్

తోటేరు.

మొదటి ముద్రణ 1958
రెండవ ముద్రణ 1959

ముద్రణ :
సీతారామ పవర్ ప్రెస్, భీమవరం

ర చ యి త :

ఆముజాల నరసింహమూర్తి

మాతృశ్రీకి అంకితము

శ్రీయుతసచ్చరిత్రయు, వశిష్ఠసగోత్రియు, నాముజాల నా
రాయణ ధర్మపత్నియు, జనాదృతిపాత్రయు, నైనయట్టి ని
ర్మాయకు, నచ్చమాంబికకు, మాజనయిత్రికి, నంకితంబుగా
నాయనఁగుంగుమారిత యనందగు నీ కృతినిత్తుభక్తిమై.

మనవి

నా యీ "కన్నకూతురు" బాల్యాత్ప్రభృతి పవిత్ర భారతీయత నుగ్గుబాలతో నలవరచుకొని, నాటక రచనావిశారదులు, కళాకారులు, విమర్శకులు, సహృదయులునగు నా మిత్రులు మద్దాల బాలాజీరావు (వీరవాసరం) పోలిశెట్టి రంగనాయకులు (కొప్పర్రు) ఇర్రింకి నారాయణస్వామి (తోలేరు) కుమ్మరపుర్రు శంకరరావు (వి. యస్. శంబరదీవి) గార్ల వాగ్భూషణ భూషితురాలై పరిణయమునాడు మహామహోపాధ్యాయ, కవిసార్వభౌమ, ఆంధ్రప్రదేశ ప్రభుత్వాస్థానకవి, బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారి యాశీస్సులను బడయఁగలిగి యింకను అనేక కవి, గాయక, పండిత నటీనటుల మన్ననలనందుకొనిన యదృష్టవంతురాలు.

ఈమె చరిత్ర యే సంస్థను గాని, వ్యక్తినిగాని వుద్దేశించి రచింపఁబడినది కాదనియు, స్వకపోలకల్పితమనియు విన్నవించుకొనుచున్నాను.

ఈమె భావి భాగ్యోదయానికి దోహదమిచ్చిన మిత్రులకు, ప్రథమమున నాశీస్సులఁ బ్రసాదించిన కవిసార్వభౌములకు, సమీక్షలు వ్రాసిన ఆంధ్రదైనిక పత్రిక (మద్రాస్) దేశబంధు (నరసాపురం) సంపాదకులకు ప్రథమ ప్రదర్శనమునఁబాల్గొని ప్రజాహృదయములఁ జూరగొనిన శ్రీ మురళీకృష్ణ నాట్యకళాసమితి (వీరవాసరం) వారికి మరియు తన్నిర్వాహకులకు, ముఖ్యముగాఁ బెక్కుప్రదర్శనములిచ్చి ప్రేక్షకులనుఱ్ఱూతలూగించుచు నటించిన శ్రీ మిత్రకళా సమితి (కుమ్మరపుర్రుపాలెం) వారికి తన్నిర్వాహకులగు కాశీభొట్ల వెంకటసుబ్బారావు గారికి నా హృదయపూర్వక నమోవాకములు.

రచయిత.

ఆశీస్సు

ఆంధ్రప్రదేశ ప్రభుత్వాస్థానకవి బ్రహ్మశ్రీ
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు

కన్నకూతురు - ఇదియొక సాంఘిక నాటకము. తన కన్న కూతురిని తండ్రి తానే పెండ్లియాడుటకు ప్రయత్నించుట ప్రధానము చేసికొని యిది రచింపఁబడినది. నేటి జనుల అభిరుచిని బట్టి కాలమునను సరించి సహజ కథావస్తువుతో నిది వ్రాయబడినది.

ఇంకను వృద్ధుఁడయిన శ్రీహరిరావు రెండు వివాహములు చేసికొని విషయవాంఛాతృప్తుఁడు కాకపోవుటయే కథాంశము.

కథానాయకుఁడైన అమర్‌నాథ్ ఆ రావునకు మేనల్లుఁడు. గొప్ప ధనవంతుని బిడ్డయై బాల్యమందే తలిదండ్రులను గోల్పోయి మేనమామ యింట పెరిగినవాఁడాయెను.

రావుగారి ద్వితీయభార్యతో జెలికత్తెగా తనయింటికి వచ్చిన సత్యవతిని కూడా గాంధర్వవిధిని వివాహమై తుదకేదో దుర్బుద్ధివలన గర్భవతియైన యామెను పుట్టింటికి పొమ్మని, కాదనఁగా చంపుటకుకూడా ప్రయత్నము చేసెను. పాపమామె తప్పించుకొని యెట్లోయొక స్వామి యాశ్రమముఁజేరి బిడ్డను కనినది. ఆ బిడ్డ ధర్మయ్యయను రైతునింట పెరిగినది. ఆమెయే కథానాయిక. పేరు ప్రభావతి. రావు ఆ ప్రభావతినిగూడా చతుర్థ వివాహము జేసికొనఁదలఁచి, తుదకు తన కన్నకూతురని తెలిసికొని పశ్చాత్తప్తుఁడై తన మేనల్లుఁడు, కథానాయకుఁడు నయిన అమర్‌నాథున కిచ్చి పెండ్లిచేసినాఁడు. యిదియే యిందలి కథ.

ఇప్పటివారి అభిప్రాయానుసారముగా నిట్లు కథ కల్పింపఁబడినది. కాని నాటక నియమములు స్వీకరింపఁబడలేదు.

లోకోక్తులతో, సూక్తులతో ఈనాటకము నాటక రంగమునకు, సినిమా రంగమునకుకూడా మనోరంజకముగా నుండుననుటకు సందేహములేదు.

ఈ గ్రంథకర్త శ్రీ ఆముజాల నరసింహామూర్తికవి యితోధికముగా నభ్యుదయ రచనలను జేయుచుఁ బ్రజల మన్ననలకుఁ బాత్రుడై సుచిరాయురుదార వైభవముల నలరారుగాక !

రాజమండ్రి — ఇట్లు,
10—10—57 — శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి (అస్థానకవి.)

సమీక్షలు

కన్నకూతురు - నేటి నాటక ప్రేక్షకలోకానికి అనువుగా వుండవలయునని సంస్కారభావప్రధానంగా వ్రాసిన పది దృశ్యముల సాంఘిక నాటకం.

స్త్రీవ్యసన పరాయణుడైన ఒక స్థితిమంతుడు చివరకు తన కన్నకూతుర్నే చతుర్థవివాహం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించడం, అనంతరం విషయం గ్రహించి ఆ ప్రయత్నం విరమించి పశ్చాత్తాపపడటం యిందలి ప్రధాన ఇతివృత్తం.

శ్రీహరిరావు అనే పెద్దమనిషి తన రెండవ పెండ్లాముతో చెలికత్తెగా వచ్చిన సత్యవతినికూడా గాంధర్వవిధిని వివాహమై ఆమె గర్భవతికాగా ఎలాగైనా ఆమెను వదలించుకోవడానికి ప్రయత్నించి విఫలుడై చివరకు ఆమెను కడతేర్చడానికికూడా ప్రయత్నిస్తాడు. ఏమయినాసరే! అతడే తన భర్తయనే భావంతోవున్న ఆమె యెలాగో తప్పించుకుని ఒక సర్వోదయస్వామి ఆశ్రయం చేరి బిడ్డను కంటుంది. ఆ బిడ్డ ఒక రైతు యింట పెరిగి పెద్దదవుతుంది. ప్రభావతి అనే ఆ బాలికను వివాహం చేసుకోవడానికి శ్రీహరిరావు నిశ్చయం చేసుకుంటాడు. చివరకు ఆమె తన బిడ్డయని తెలియగా సిగ్గుపడి ఆమెను తనయింటనే పెరిగి పెద్దవాడయిన మేనల్లున కిచ్చి వివాహం చేస్తాడు.

సంభాషణలు మధ్యమధ్య పద్యాలు ప్రేక్షకులకు కథ సులభంగా బోధపడే తీరులో జాతీయాలతో, సామెతలతో సరళంగా, చురుకుగా నడుస్తున్నాయి.

రచయిత దేశభక్తి గాంధీజీ సిద్ధాంతాలపట్ల ఆయన ఆసక్తి, సంఘ సంస్కరణానురక్తి నాటకం అంతటా కనుపిస్తున్నాయి.

“1950 జనవరి 26 వ తేదీనుంచి సంపూర్ణ స్వపరిపాలనాధికారం యేర్పడింది. కాని... “నోరున్నవారిదే రాజ్యం నొల్లుకున్న వారిదే భోజ్యం” అయిపోయి ప్రజాసామ్యఫలితం ప్రజానీకానికంతకు సమానంగా

సమకూరక పాలకశేకటం వక్రగమనాని కుపక్రమించింది." అంటూ వివేకవంతులయిన రైతుబిడ్డలచేత విమర్శింపజేయుటం రచయిత లోక వ్యవహార వివేకతకు నిదర్శనం.

ఆంధ్ర దైనిక పత్రిక.
8—12—57
మద్రాసు

కన్నకమాతురు - ఇదియొక సాంఘిక నాటకం. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ఆస్థానకవి, కవిసార్వభౌమ, శ్రీ శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారిచే 'ఆశీస్సు' వ్రాయబడినది. శ్రీ శాస్త్రిగారి అధ్యక్షతను ప్రదర్శనబడసి, పలువుర పెద్దల మెప్పువడసిన సాంఘిక నాటకం.

ముఖ్యంగా యిందులో కవిగారి ప్రత్యేకత; కవిత; భావప్రస్ఫుటన; వ్యంగ్య, విమర్శ; నిపుణత ప్రతి దృశ్యంలోనూ దృగ్గోచరమవుతూ వుంది. సంభాషణలలో రసజ్ఞత, ఒద్దిక, గంభీరత, మృదుత ఈనాటకానికే ప్రాణం పోసినవి.

కవిగారు కథను కల్పించడంలో ఇతిహాసాన్ని గుంభనపరచి కుదించడంలో శిల్ప సంపత్తికి జీవం చేకూర్చడంలో, నాటకరంగ విభజనా సామగ్రిని సాధించడంలో కథానంతరం కలియకలు ముగింపులు ఒక్కుమ్మడిగా కలుపుటలో సిద్ధహస్తులైన అనుభవజ్ఞులని నిరూపించుకున్నారు.

భాష - భాషకు మించిన భావన, భావనకందిన పదలాలిత్యం, లాలిత్యానికి తగిన రసపోషణ, రసపోషణకు వన్నెకూర్చిన పేరాశలేని సున్నితత్వం, ఆ సున్నితపు నడకల్లో శృంగార, హాస్య, కరుణ, రౌద్ర, వీర, భయానక, భీభత్సాద్భుత శాంతరసాల్ని చక్కగాపంచి ఈ నాటకాన్ని రాంచి రచించారు.

ఈ నాటకం ప్రదర్శనార్హత కలిగి పండిత, పామరలోకాన్ని హర్షింప చేయగలదు.

దేశబంధు పత్రిక.
14—1—59
నరసాపురం : ప॥ గో॥ జిల్లా.

"కవిసార్వభౌమ" బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిల వారి పర్యవేక్షణమున వీరవాసరం హనుమాన్ టాకీస్‌లో ప్రథమ ప్రదర్శనమున బాల్గొని శ్రీ కవిసార్వభౌములవారి యాశీస్సుల నందుకొనిన శ్రీ మురళీ కృష్ణ నాట్యకళాసమితివారి నటీనటవర్గం.

1. శ్రీహరిరావు - మద్దాలబాలాజీరావు
2. అమర్‌నాథ్ { 1. నూకల రంగా
   2. కంచి శ్రీనివాస్ (భాషాప్రవీణ) }
3. గణపతి - మద్దాల ప్రకాశరావు
4. ధర్మయ్య - నూకల వెంకటరావు
5. భాస్కరరావు - నాని కృష్ణా
6. దయానందస్వామి - నిమ్మల అప్పారావు
7. డాక్టర్ - మద్దాల వామనమూర్తి
8. సత్యవతి - శ్రీమతి ముత్యవేణి
9. ప్రభావతి - శ్రీమతి రాజేశ్వరి

డైరెక్షన్ : బాలాజీ.

మ్యూజిక్ : గుండా కృష్ణమూర్తి & పార్టీ.

ఆర్గనైజర్సు :

మద్దాల రాజారావునాయుడు & మద్దాల సింహాద్రిరావు.

హెచ్చరిక!

పాత్ర పరిచయం

1. శ్రీహరిరావు... వయస్సు 50 సం॥ కథానాయకుని మేనమామ దేవాలయధర్మకర్త. విషయసుఖాభిలాషి. గణపతి చేతి కీలుబొమ్మ.

2. అమర్‌నాథ్... వయస్సు 8 సం॥ల నుండి 22 లోపు. కథానాయకుడు. "పదవీ వ్యామోహపరులు పదవుల్లో వున్నంతకాలం ప్రజల పాట్లు భగవంతుడుకూడా తీర్చలేడ"ను భావంగల పరోపకారపారీణుడు.

3. గణపతి... వయస్సు 40 సం॥ దేవాలయపు గుమాస్తా. పాపభీతిలేని ఘాతుకవాది. ఎక్కువగా మాట్లాడువాడు.

4. ధర్మయ్య... వయస్సు 60 సం॥ల లోపు. కథానాయిక పెంపుడు తండ్రి. బ్రతికిచెడిన రైతురాజు.

5. భాస్కరరావు... వయస్సు 22 సం॥ల లోపు. ధర్మయ్య కొడుకు. యువజన సంఘ కార్యదర్శి. నిర్మొగమాటంగా మాట్లాడు నిస్స్వార్థపరుడు. అమర్‌నాథ్ మిత్రుడు.

6. దయానందస్వామి... వయస్సు 50 సం॥ సర్వోదయ సమాజాశ్రమాధిపతి. బూజుపట్టిన పూర్వాచారాల్ని త్రోసిరాజని ముందడుగు వేసిన సంఘసంస్కారి.

7. డాక్టర్... వయస్సు 35 సం॥ ఇంగిత జ్ఞానంగల విశాలహృదయుడు ఆశ్రమ వైద్యుడు, నిరాడంబరజీవి.

8. సత్యవతి... వయస్సు 15 సం॥ కథానాయిక కన్నతల్లి. ఆదర్శ సాధనానికయి ఆత్మార్పణం చేసుకున్న అఖండ ప్రజ్ఞావతి.

9. ప్రభావతి... వయస్సు 15 సం॥లు. శ్రీహరిరావు కన్నకూతురు. కథానాయిక. సంఘనిర్ణయాన్ని ఆత్మత్యాగంద్వారా సంస్కరింపదలచిన సాధ్వీమణి.

నటరాజస్తవం

శ్లో॥ శ్రీసత్సభావిలసన పరిభవాయలోకే । సృష్టిస్థితి ప్రళయనిర్వహణాధిపాయ
భక్తిత్వ్యాపృతోర్ధ్వమహిమాన్విత రూపధాజే । తస్మై నమోఽస్తు నటరాజవరాయ

భారతమాతృ వందనం

భారత జననీం పాపహారిణీం
కారుణ్యాలయాం కమనీయాం భజే ॥భార॥

1. నదీనద కానన, నగగణాలసితాం
సదమల హృదయాం, కాంతాభరణాం ॥భార॥

2. సకలసస్యఫల, సంపదుపేతాం
సకలదేశసం, స్తవనీయాంమే ॥భార॥

శ్రీః

కన్నకూతురు

(ప్రథమదృశ్యం)

(శ్రీహరిరావుగారి మేడ-సత్యవతి గది. రాట్నం వడుకుతూవున్న గాంధీగారిచిత్రపటం; దాని కిరువైపుల పూజాపరికరాలు. డ్రాయరు దాని మీద చిన్న గడియారం, వెలిగించినలైటు, కొంచెం దూరంగా రెండు కుర్చీలు, గోడకు చాల రకాల ఫొటోలు వుంటవి.)

సత్య : (ఫలాహారపు పళ్లెంతో ప్రవేశించి) అమర్! ఓ అమర్! (బిగ్గరగా) ఓ చినబాబు! నీముస్తాబు ఇంకా పూర్తి కాలేదా? (పళ్లెం క్రింద పెట్టును)

అమర్ : (లోపల తనగదిలోనుంచి) వస్తున్నా అత్తాయి!

సత్య : నీవు వచ్చేసరికి పుణ్యకాలంకాస్తా గడచిపోయేటట్టుంది.

అమర్ : (ప్రవేశించి) వచ్చేసేగా? (గాంధీగారి ఫొటో చూచి ఆనందంతో) ఈవేళ గాంధీతాతను పెండ్లికొడుకులా అలంకరించా వెందుకత్తాయి!

సత్య : ఎందుకా? యీవేళ గాంధీజయంతి కదూ మరి?

అమర్ : అంటే?

సత్య : అంటే ! యీ రోజు మన గాంధీతాత పుట్టిననాటి పండుగ అన్నమాట.

అమర్ : అందుకు మనం ఈవేళ యేంచేయాలి అత్తాయి.

సత్య : ఏంచేయాలా? మనంకూడా ప్రపంచ ప్రజలతో బాటు సూత్రయజ్ఞంచేసి మహోపకారిఅయిన గాంధీమహాత్ముణ్ణి పూజించి, ప్రార్థించాలి.

అమర్ : గాంధీతాత మనకుచేసిన మహోపకారం యేఁవిటి అత్తాయి.

సత్య : ఏఁవిటో చెబుతా విను.

సీ॥ అస్పృశ్యతా వారణాయత్త చిత్తత
సర్వసమత్వంబుఁ జాటెనెవఁడు ?
పరవస్తుదుర్మోహ పరతావిముక్తికై
పాయని హితబోధఁ బఱపెనెవఁడు ?
పరదేశ శృంఖలా బద్ధస్వదేశీయ
దాస్యముక్తినొనర్చి తనరెనెవఁడు ?
దుర్వ్యసనాసక్తిఁదొలఁగించి దేశ దా
రిద్ర్యబాధల నివారించె నెవఁడు ?

తే॥ అట్టి శమదమనయయుతు నమలచరితు
సర్వదేవాంశ సంభూతు సకల దేశ
పూజ్యు గాంధీమహాత్మునిఁ బ్రతిపూట
పూజగావించి ధన్యతఁ బొందవలయు.

అమర్ : ఓహో ! అందుకా నాకు యీవేళ క్రొత్త బట్టలు కుట్టించి కట్టుకోమని యిచ్చావ్ !

సత్య : అవును చినబాబు! పిండివంటకూడా పండుగ అనేగా యీవేళ వండుకున్నాం.

అమర్ : (ఆనందంతో) ఎంతమంచిదానవత్తాయి నీవు.

సత్య : నామంచి కేంగానీ ! మొన్న చెప్పిన దండకం, పాట వచ్చేశాయా నీకు ?

అమర్ : నిన్నే వచ్చేశాయి.

సత్య : అయితే నాతో కలిసి పాడాలిమరి. (అగరువత్తులు వెలిగించి గాంధీఫోటో యెదుట అర్ధనిమీలిత నేత్రయై నిలబడి చేతులు జోడించును.)

అమర్ : (సత్యవతి ప్రక్కన నిలబడి ఆమె ననుకరించును.)

దండకం

శ్రీమత్కరమ్చందుగాంధీ ! స్వకీయాద్భుతోద్యన్మహాశక్తిసంతోషితాత్మీయ సంబంధి ! హిందూ ముసల్మాన్మతాంభోధి సంధానకార్యైకపానీయసంధీ ! జగత్ స్తుత్యగాంభీర్యకంఠీ ! సమస్తప్రపంచైకబంధూ ! సుధీలోక పూర్ణేందు ! సర్వప్రజాసాస్య విచ్ఛేదకృద్రాజకీయోత్తమ జ్ఞాన సింధూ ! భవత్తుల్యుఁడౌ సత్యవాక్పాలనామోఘ సచ్ఛాంత్యహింసాదయాస్పృశ్యతావారణత్యాగ శౌచామల స్వాంతుఁడీమైదుఖండంబునన్ మున్ను జన్మింపలేదంచు ముందైన జన్మింపఁబోఁడంచుఁ జేయెత్తి వాక్రుచ్చెదన్ ధర్మసంస్థాపనార్థంబు నారాయణాంశంబునన్ భారతాంబామణీపుత్రి

ప్రత్యక్షంబవై పుట్టి యన్యాయపరాక్రాంతి సంబాధితస్వీయ దేశీయదారిద్ర్య గాఢాంధకారంబు నిర్మూలనంబుం గావర్పంగ సత్యాగ్రహ పూర్వ దివ్యాస్త్రసంధానమున్ జేసి ప్రయోగించి యెవ్వారికిన్ లేశమాత్రంబుఁగష్టంబు నష్టంబు లేకుండ పరిత్యక్తులన్ నాకలెక్కించి సందర్భంబు దాటించి దేశైక సౌభాగ్య సంధాన ధౌరేయులౌ భవ్యరాజేంద్ర పట్టాభి నెహ్రూ పటేల్ టంగుటూరి పరికాశాది విద్వజ్జన స్కంధపీఠంబులన్ శాసనోద్ధారమున్ మోపి శాంత్యుపదేశంబులన్ జేయుచున్ సర్వదేశాల కాదర్శనీయుండవై యుండి నిర్గ్నాగవేదాత్మ భూదంపరిమోబ్దంబునన్ (1948) దేహళీపత్తనంబందు సభ్యాళితోఁగూడి శ్రీరామనామస్మృతిన్ జేయుచున్ దుష్ట గాడ్సే మతోన్మాది దుర్మారణాస్త్ర ప్రహారంబునన్ నేలపై వ్రాలి ప్రాణంబులన్ బాసి సత్కీర్తికాయుండవైనావు కాలత్రయాదర్శమూర్తి! సుస్థిచక్రశక్తి! జగత్పూర్ణకీర్తి! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

పాట - మోహనరాగం - ఆది.

నమో గాంధితాత! నమో భరతనేత!

1. సత్యాఽహింసా సాహస సంయుత !
సర్వసమత్వా పాదన నిరతా !
భక్తి జ్ఞాన విరాగ విరాజిత !
పరిపంచమానవ గణైకపూజిత ! ॥నమో॥

2. దాస్యతిమిరము దగ్ధముజేసి
స్వతంత్రజ్యోతిని వెలిగించితివి
భావదాస్యమును భగ్నముజేసి
వాక్ స్వాతంత్ర్యము బ్రసాదించితివి. ॥నమో॥

సత్య : (గాంధీగారికి సాష్టాంగ నమస్కారంచేసి లేచి ఫలాహారం కళ్ళకద్దుకుని అమర్‌నాథునికి పెట్టి, తాను కొం

చెంతని) చినబాబు ! యీవేళ మొదలుకుని నీవు ప్రతి రోజు యిలా గాంధీతాతకు నమస్కరించి ప్రార్థించాలి సుమా !

అమర్ : ఇలా ప్రార్థించడం? ప్రతీరోజూ యెందు కత్తాయి!

సత్య : ఎందుకేఁవిటి ? మహాత్ముల్ని పూజించి, ప్రార్థించడం మన కర్తవ్యం.

అమర్ : మహాత్ముడంటే దేవుడుతో సమానుడా! అత్తాయి!

సత్య : సమానుడేఁవిటి? సాక్షాత్తు సర్వేశ్వరుడే.

అమర్ : సర్వేశ్వరుడయితే మనంకోరుకున్న వరాలుయిస్తాడా? మరి!

సత్య : ఎందుకివ్వడు? ప్రతిరోజు నీవు చేతులు జోడించి భక్తిశ్రద్ధల్తో "మహాత్మా! నీశారీరిక మానసికశక్తుల్ని నాకిచ్చి మనోవాక్కాయ కర్మలతో దేశసేవ చేసే వాణ్ణిగాచేస్తూ ఆయురారోగ్యభాగ్యాలిస్తూ కాపాడు" అని ప్రార్థించాలి.

అమర్ : (అమాయకంగా) ప్రార్థిస్తే ?

సత్య : ప్రార్థిస్తే! నీవు మనస్సులో కావాలనుకున్న కోరికల్ని నిరాటంకంగా నెరవేరుస్తాడు.

అమర్ : (ఆనందంతో) నిజమా? అత్తాయి !

సత్య : నిజంకాకపోతే ! ఎప్పుడయినా అబద్ధం చెప్పేనా నీతో చినబాబు !

అమర్ : (ఉత్సాహంతో) అలా అయితే మన గాంధీతాత కూడ రాముడు, కృష్ణుడు, బుద్ధుడులాంటి దేవుడే అన్నమాట.

సత్య : కాదుమరి ! వారిలా మన గాంధీతాతకూడ అసమాన శక్తిశాలి కాకపోతే హైడ్రోజన్‌శక్తిని అధిగమించిన తన అహింసాయుధబలంతో అనాయాసంగా ఆంగ్లేయుల్ని అగ్గిబోటులు యెక్కించి ఆవలకుపంపి మనకు స్వపరిపాలనాధికారాన్ని సంపాదించి యివ్వగలడా?

అమర్ : (సాలోచనగా) అయితే! అంతగొప్పవాడు బీదవాడులా కొల్లాయికట్టుకొని రాట్నం యెందుకు వడికేడు మరి చెప్పు ?

సత్య : ఎందుకు వడికేడో ! చెబుతా విను.

సీ॥ దారిద్ర్య గాఢాంధకారంబుఁబాపంగ
రాజీవమిత్రుఁడీ రాట్నమె కద !
తంతు నిర్మాణయంత్రాలయోద్గతి మాన్ప
బ్రహ్మాస్త్రరాజమీ రాట్నమె కద !
స్వజనవియోగాగ్నిఁ జల్లార్పఁగా మనో
రంజకబంధువీ రాట్నమె కద !
దుర్బలత్వంబును ద్రోలఁగింప సామర్థ
రాజంబవశ్యమీ రాట్నమె కద !

తే॥ "కదురు తిరిగినఁ గవ్వంబు కదలుచున్న
లేమియనుమాట లేశంబు లేకయుండు"

నవెడు సూక్తిని సర్వులు నాదలఁగొని
నిత్యమున్ దత్పరిశ్రమ నెరపవలయు.
అని వడికేడు తెలిసిందా ?

అమర్ : (హుషారుగా) తెలిసింది అత్తాయి ! రాట్నంవడికే వాళ్లకి యెన్నిలాభాలు వున్నాయి! నేనుకూడా రేప ట్నుంచి గాంధీతాతలా రాట్నం తప్పక వడుకుతా.

సత్య : మంచిది చినబాబు! గాంధీతాతలా నీవుకూడారాట్నం వడకుతూ శాంతి సమత్వాల్ని అలవర్చుకుని శాంతి దూతవు కావాలి. ప్రపంచానికి వుపకరించే పన్లు చేస్తూ ప్రఖ్యాతి గడించాలి. తెలిసిందా ?

అమర్ : (సంతోషంతో) ఓ తెలిసిందత్తాయ్?

సత్య : (గాంధీగారికి సమస్కరించి) మహాత్మా ! మా అమర్నాథ్ని ఆశీర్వదించి నిత్యం నీలోని శమదమాది సద్గుణాల్ని ప్రసాదిస్తూ, నీలా ప్రపంచ ప్రఖ్యాత పురు షుణ్ణిగా తయారుచేయితండ్రీ ! (అమర్నాథు నుద్దే శించి) ఏది ? చినబాబు ! నిన్న చెప్పిన సూక్తిసుధాకరం లోని పద్యం అప్ప జెప్పు?

అమర్ : (అప్ప జెప్పును)

ఆ॥ తెలియనట్టివానిఁ దెలియఁజేయఁగవచ్చుఁ
దెలిసినట్టివానిఁ దెలుపవచ్చు
తెలిసి తెలియనట్టిధీమద్విదగ్ధునిఁ
తెలియఁజేయ వశమె ? నలువకైన

సత్య : (సంతోషంతో) శెభాష్ ! చక్కగా అప్పజెప్పావ్ చినబాబు ! (బుజ్జగించును)

అమర్ : క్రొత్తపద్యం మరొకటి యిప్పుడు చెబుతావా ? అత్తాయి !

సత్య : ఇపుడుకాదు. రేపు చెబుతాలే నాయనా !

అమర్ : (గోడకు తగిలించివున్న ఫోటోలుచూచి సంతోషముతో) ఈ ఫోటోలు యెప్పుడు తెప్పించావత్తాయి !

సత్య : ఈపూటే వచ్చాయి నీకు నచ్చాయియా ?

అమర్ : ఓ నచ్చాయి. (సమీపించి) ఈ ఫోటోలోవున్న వాళ్లు యెవరెవరు అత్తాయి ! అలావున్నారు ?

సత్య : (వేలితో కనపరచి) పాపం వారేనా ?

సీ॥ అది పేర్మితభూతాల కాకరమైయున్న
శాశ్వత సుఖదశ్మశానభూమి
ఆత్యాగజీవి సత్యవ్రత దీక్షితుఁ
డందోర్మిపముఁడు హరిశ్చంద్రనృపతి
ఆ సాధ్వి సర్వంసహా చక్రవర్తికి
దేవేరి చంద్రమతీ శుభాఖ్య !
ఆ బాలకుండు ధైర్యస్థైర్య గాంభీర్య
జలరాశి లోహితాస్యాభిధుండు

తే॥ కాశికాగ్రిహావశమున, ఘనుఁడురాజు
కాటికాపరియై, రాణి కాలకాశి

కగృహదాసియై, బాలుఁడు గహనసీమ
మృతుఁడునై, పడరానట్టి వెతలఁబడిరి.

అమర్ : పాపం! విశ్వామిత్రుడు వీరి కుటుంబాన్ని యెన్ని బాధలు పెట్టేడు? అత్తాయి!

సత్య : ఎన్ని బాధలు పెట్టినా హరిశ్చంద్రుడు మాత్రం వెరచి వెనుకంజ వేయక, తన సత్యవ్రతాన్ని సార్థకంచేసుకుని, చిట్టచివరకు ఆ విశ్వామిత్రునితోనే, "సత్యహరిశ్చంద్రుడు" అని అనిపించుకున్నాడు.

అమర్ : లేక మారుమాటఆడే మహనీయు లెలా అవుతారు? (మరొక ఫొటో చూపించి) వీరెవరత్తాయి.

సత్యం : (వేలితో కనపరచి) వీరేనా?

సీ॥ రఘుకులవారాశిరాకాసుధాకరుం
డై జనియించిన యాదిమూర్తి
శివధనుర్భంగంబుఁజేసి సీతాసతిఁ
బెండిలియాడిన విశ్వవిభుఁడు
పితృవాక్యపాలనాభీష్టమనస్కుఁడై
వనవాసియైనట్టి ఘనయశస్వి
రావణముఖ్యసమస్త రాక్షసావళిఁద్రుంచి
జగముఁబ్రోచిన శాంతిమూర్తి

తే॥ అజమహేశ్వరజిష్ణుసమర్చితుండు
దీనమానవరక్షణదీక్షితుండు
పద్మపత్రాయతాక్షుండు భాసురుండు
సాలవృక్షోన్నతుఁడు రామచంద్రుఁడితఁడు.

అమర్ : అలాంటి అద్భుతకార్యాలుచేసిన అవతారమూర్తి గనుకనే శ్రీరామచంద్రుణ్ణి అందరు ఆరాధిస్తారు ఏఁవంటావత్తాయి,

సత్య : నిజం గ్రహించావ్ చినబాబు !

అమర్ : (వేలితో కనపరచి) ఈ మహారాజు యెవరత్తాయి!

సత్య : (వేలితో కనపరచి) ఇతడేనా ?

సీ॥ కుంతికి ముద్దులకొమరుఁడై సూర్యుని
మహిమచేఁబుట్టిన మాన్యుఁడెవఁడు ?
ఆ బాల్యమిత్రుఁడై యా సుయోధనునకుఁ
గుడిభుజంబనఁగఁదోడ్పడెనెవండు ?
తమ్ములంచుఁదెలిసి తాఁబాండవేయుల
పక్షంబుఁజేరని భవ్యుఁడెవఁడు?
తనుమనఃప్రాణముల్ దానంబుఁగావింప
వెనుకంజవేయని వీరుఁడెవఁడు ?
తే॥ కవచ కుండలమండిత కాయుఁడెవఁడు ?
స్వామివిద్రోహికాని, నిస్స్వార్థియెవఁడు,
అట్టి యాసూతపోషితుఁడమలచరితుఁ
డితఁడె, కర్ణాభిధేయుండు, శ్రితహితార్థి.

అమర్ : (ఆనందముతో) ఆహా ! అలాంటివాడు కాకపోతే వీనికి వీరకర్ణుడను బిరుదు యెలావచ్చింది ? (వేలితో చూపించి) ఈగడ్డంసాయిబు యెవరేఁవిటత్తాయి !

సత్య : (నవ్వి) సాయిబుకాడు చినబాబు !

చ॥ ఇతఁడె శివాజి, వీరవరుఁడిద్ధ పరాక్రమశాలి, మాతృదే
వతఘనబోధనంబునను, భారతదాస్యవిముక్తిఁ జేయఁగా,
మతిఁదలపోసి; ముస్లిముల మారణహోమముఁ జేసి; విశ్వవి
శ్రుతయశమందె; హిందుమతసుస్థిరశాంతిదుఁ డయ్యెనుర్విపై.

అమర్ : (ఉత్సాహంతో) అందుకే మంచిపన్లుచేసినవారి పేరు ప్రఖ్యాతులు మరుగుపడవన్నారు లోకంలో.

సత్య : ఎలా మరుగుపడతాయి చినబాబు! శరీరాలుపోయినా మహనీయులకీర్తికిమాత్రం మాలిన్యంపట్టదు. (శ్రీహరిరావుగారు వచ్చుచున్న అలికిడివిని భయంతో) తక్కిన వారినిగురించి తరువాత చెప్పుకుందాం మీమామయ్యగారు వస్తున్నట్టున్నారు గబగబా నీగదిలోకి నీవు వెళ్లిపో, చినబాబు !

అమర్ : (నిర్లక్ష్యంగా) రానియ్! మా మామయ్య ఏమయినా దయ్యమా ? భూతమా ? ఎందుకు నీవలా భయపతావ్!

సత్య : (ఆదుర్దాగా) భయపడక అనవసరంగా మీ మామయ్యగారితో కయ్యం పెట్టుకోమంటావా !

అమర్ : (నిర్భయంగా) కయ్యానికి మనం యేంకానిపని చేస్తున్నామని నీ భయం ?

సత్య : భయంకాక యేంచేయమంటావ్ ! ఇష్టంలేనివారి యెదుట మనం యేంచేసినా కష్టంగా వుంటుంది.

అమర్ : (ఆవేశంగా) కష్టంగా వుంటుందని మనసొప్పనిపని చేయడంమానివేస్తామా ?

సత్య : మానకపోతే మనమర్యాద దక్కదు. బాబ్బాబు ! నీకు పుణ్యం వుంటుంది. నామాట విని, వెళ్లు బాబు !

శ్రీహ : (ప్రవేశిస్తూ వెటకారంగా) మీ చినబాబు నీమాట వినక, నామాట వింటున్నాడా ?

సత్య : (ఉలిక్కిపడి తెప్పరిల్లి నవ్వ తెచ్చుకొని) వినక మీరు కాదన్న పని చినబాబు చేసిందేముందండి?

శ్రీహ : (ఈసడింపుతో) చేసిందిలేదేం ? నీవు చెప్పిపెట్టే చరిత్రల్ని, చెవిని పట్టించుకుని, యిప్పట్నుంచి నాకు యెదురు చెప్పడం మరి యేమిటంటావ్ !

అమర్ : (నిర్భయంగా) అడిగినమాటకు సమాధానంచెప్ప డం అపరాధం అంటారా ? మావయ్యా !

శ్రీహ : (తృణీకారభావంతో) అపరాధంకాదు. విపరీతం.

సత్య : (శాంతంగా) "పిచ్చుకమీదా బ్రహ్మాస్త్రం? ఎందు కండీ అలా మండిపడతారు ?"

శ్రీహ : (తిరస్కారంగా) ఎందుకా ? పట్టుమని పదేళ్లు లేని వానికి బయట దేశభక్తి ప్రబోధాల్తో భాస్కరావు, యింట చరిత్ర ప్రబోధాల్తో నీవు, చివరకు వీని కొండ నాలుక్కి మందువేసి, వున్న నాలుక కాస్తా వూడజెరికే లాగున్నారుగనుక.

సత్య : ఓహో ! అదా? మీ అనుమానం. కాని పూర్వ జన్మ సంస్కారానికి వయస్సుతో పనేముందండి ?

శ్రీహ : వయస్సుకో పనిలేదని పనికిమాలిన ప్రబోధాలు చేస్తూ పెండిచేతుల వానికి శెనగలు తినడం నేర్పుతావా ?

అమర్ : (సందేహంతో) అంటే !

శ్రీహ : (వెటకారంగా) అంటే ! ఎద్దుముడ్డి పొడుచుకునే రైతుబిడ్డకి విద్యావిషయాలు యెందుకూ అని.

సత్య : (ఆశ్చర్యంగా) ఎందుకు కేఁవిటండి ! విద్యావివేక సంపన్నుడయి రైతుబిడ్డమాత్రం రాజ్యాన్ని యేల గల రాజు కాకూడదంటారా ?

శ్రీహ : (తిరస్కారభావంతో) కాకేం ! రయితే రాజ్యాన్ని యేలే రాజయితే.........

సత్య : (అందుకుని) రాళ్ళసీమలుకూడ రత్నాలసీమలవుతాయి.........

అమర్ : (చమత్కారంగా) పంటచేలు బంగారమవుతాయి.

శ్రీహ : (ధిక్కారంగా) హుం! యింకేం? ఇద్దఱు యేకమయి నన్ను హేళనకూడా చేస్తున్నారన్నమాట !

సత్య : (చిన్నబుచ్చుకుని) అదేఁవిటండి ! అయిందానికి కాన్దానికి అలా అపార్థం చేసుకుంటారు.

శ్రీహ : (కోపంతో) ముద్దిగిల్లి జోలపాట పాడటం మోసం కాదంటావా ?

సత్య : మోసానికి యెవరేం దోషం చేసేరంటారు ?

అమర్ : (నిద్రవచ్చినట్టు అభినయించి ఆవలించును)

సత్య : (చూచి) చినబాబు ! నిద్ర వస్తూవుంటే యింక నీవు వెళ్ళి పడుకో !

అమర్ : (వెళ్ళును)

సత్య : (కొంచెందూరం సాగనంపి తిరిగివచ్చి) ఇంతకూ మీరు గణపతిగారియింటికి ముహూర్తం పెట్టించుకుని వస్తానని చెప్పి వెళ్ళి, వెంటనే తిరిగివచ్చారేమండి ?

శ్రీహ : (నిస్పృహతో) "వినాయకుని వివాహానికి వేయి విఘ్నాలు" అన్నట్టు యీనా మూడవమనువుకి యిన్ని విఘాతాలు యేర్పడుతూవుంటే ! తిరిగి రాక యేం చేయమంటావ్ !

సత్య : (దిగాలుపడి) మూఢంఅని, ముహూర్తాలు లేవని, మూణ్ణెళ్ళు గడిపివేశారు ......

శ్రీహ : కాలం కలిసిరానప్పుడు యెన్ని నెలలయినా గడుస్తాయి - యేంచేయమంటావ్ !

సత్య : ఈ పర్యాయం యేం అభ్యంతరాలు యేర్పడ్డా యంటారు ?

శ్రీహ : (తటపటాయిస్తూ) యేంఅభ్యంతరాలంటావా ? యేడేళ్ళు దాటేవరకు నేను వివాహం చేసుకోవడానికే వీల్లేదట ....

సత్య : (నిర్ఘాంతపోయి) ఏడేళ్ళా ? యెవరండీ చెప్పిందీ ?

శ్రీహ : ఎవరో వెట్టిబుట్టి వెంగళప్పకాదు. జ్యోతిశ్శాస్త్రిల్ని తలక్రిందులుగా చదివిన సిద్ధాంతిగారే చెప్పేరు.

సత్య : శాస్త్రాల్ని తలక్రిందులుగా చదివిన సిద్ధాంతిగారు తారుమారుగాచెప్పక తిన్నగా యెలా చెప్పగలరు ?

శ్రీహ : తిన్నగా చెప్పలేనివారయితే ! నా భూతభవిష్య ద్వర్తమానాల్ని బృహస్పతిలా పూసగుచ్చినట్టు ఎలా చెప్పగలిగేరు ?

సత్య : మీా జాతకపత్రికలో లేని విషయాన్ని ఆ సిద్ధాంతి గారు మీా ముఖంచూచి చెప్పేరుగాబోల్నే మండీ ?

శ్రీహ : ముఖంచూచికాదు చెప్పింది. నా చేయిచూచి.

సత్య : జాతకపత్రికలో వ్రాయంది చేతిలో వ్రాసివుందని చేప్పేరంటారు ?

శ్రీహ : అవును. చేతి రేఖల్లోగాని ఘడియ ఘడియకి మార్పు జెందే గ్రహగమనం జాతకపత్రికలో కనిపించదని ఖచ్చితంగా చెప్పేరు.

సత్య : ఎవరేంచెప్పినా "విస్సన్నచెప్పిందే వేదం" అని విశ్వ శిస్తారా ? మీారు.

శ్రీహ : విశ్వసించక కళ్లుమూసుకుని కాలకూటగరళం త్రాగమంటావా ?

సత్య : గరళం త్రాగమని కాదండి నే చెప్పేమాట.

శ్రీహ : మరి యింకేమని ?

సత్య : వెనుక ముందులు విచారించి శ్రేయోదాయకమయిన కార్యం చేయమని.

శ్రీహ : అందుకనేగా! గణపతి నేను కలిసి గంటసేపు దీన్ని గురించి తర్జన భర్జన్లు చేసేం !

సత్య : (అసూయగా) చేసి... చివరకు నాకు అన్యాయం చేయడానికి నిర్ణయించుకున్నారన్న మాట.

శ్రీహ : అన్యాయం చేయాలనే వాణ్ణయితే అనునయ వాక్యాల్తో నిన్ను అవునని పించవలసిన తాపత్రయం నాకేం పట్టింది. ఆలోచించు?

సత్య : (అసూయగా) అయితే! పరబుద్ధిప్రకారం ప్రవర్తించవలసిన ప్రమాదం యేర్పడిందంటారు.

శ్రీహ : ప్రమాదానికి రాకపోతే ! యీ యేల్నాటిశని ప్రమోదానికి వచ్చిందా ? సత్యవతి ! యింతకు నాకు సంసారినయి సౌఖ్యం అనుభవించే సౌభాగ్యంవుంటే! యీ మనువుకే యున్ని యిక్కట్లు యెందుకు యేర్పడతాయి ?

సత్య : సంశయించేవారికి శతకోటి సందేహాలు.

శ్రీహ : సంశయించక ప్రమాదకరమైనపనికి పాల్పడి సాహసించి చావమంటావా ?

సత్య : ఇంతకు మీరనేదేఁవిటండీ ?

శ్రీహ : నేననేది ప్రాణాల్ని పణంగాబెట్టి పదిణాయంఆడి పలమెత్తు ప్రయోజనమైనా లేదంటాను.

సత్య : (తెగింపుతో) మీ మాటప్రకారం మీ మనువుని నమ్ముకుని మీ యింటపడి వున్నందుకు, నన్నిప్పుడు యేగంగలో దిగమంటారు ?

శ్రీహ : గంగలో దిగవలసిన గ్రహచారం యేంకాలింది నీకు?

సత్య : (దీనంగా) గ్రహచారం కాకపోతే ! కల్లబొల్లి గాలి కబుర్లతో ఆనాడు నాకళ్ళు కప్పి యీనాడు మీరు హృదయంలేకుండా మాట్లాడతారా ?

శ్రీహ : హృదయమనేది వుంబెగనుకే వుపేక్ష చేయకుండా వున్నమాట చెప్పేశాను.

సత్య : ఏమని చెప్పేరు ?

శ్రీహ : పెళ్లిచేసుకుంటే నా ప్రాణానికి ప్రమాదం అని.

సత్య : (ఆవేశంగా) అంత ఆత్మదౌర్బల్యంగలవారు ఆదిలో కాసులపేరు నామెడలోవేసి "యిదే మనకుగాంధర్వ వివాహం" అనిచెప్పి ఆనాటినుంచి కాపురంకూడా చేయించుకుంటూ......

శ్రీహ : కాదని యెవరన్నారు ?

సత్య : కాదనకపోతే! యీనాడు యీ కుంభకోణం యేమిటి?

శ్రీహ : (మొండిగా) కుంభకోణానికి నేనే నీకు భర్తనని, నీవే నాకు భార్యవని పరస్పరం యేమీ పత్రాలు వ్రాసుకోలేదుగా ?

సత్య : పత్రాలు లేవని మనకు హృదయాలుకూడా లేకపోయేయంటారా ?

శ్రీహ : హృదయాలువుంటేమాత్రం రహస్యంగా మనం అనుకున్న మాటకు సంఘంకూడా సమ్మతించాలిగా ?

సత్య : సమ్మతించక సంఘం మగవాళ్ళుచేసే మహాద్రోహాల్ని మరుగుపుచ్చి ఆడవాళ్ళి అధఃపతనం చేయమని శాసిస్తుందంటారు.

శ్రీహ : శాసించకపోతే ! వేలాదిరూపాయలు వ్యయంచేసుకుని విధ్యుక్తంగా వివాహాలు యెందుకు చేసుకోవలసి వస్తూవుంది చెప్పు.

సత్య : సంఘశాసనాన్ని అంత తూచాతప్పకుండా శిరసావహించాలనేవారు అప్పుడు ఆ అఘాయిత్యపు కార్యానికి యెందుకు అవలంబించేరు ?

శ్రీహ ; అవలంబించేనుగనుకే నీకుయిచ్చిన బంగారం అరణంగా వుంచుకుని పుట్టింటికిపోయి యిష్టమయినవాణ్ణి వివాహం చేసుకోమంటున్నాను.

సత్య : (నిర్భయంగా) పుట్టింటికి పోయి పునర్వివాహం చేసుకోమని మానవత్వంవున్న మగవాడు అనవలసిన మాటేనా ?

శ్రీహ : అందుకని కరుస్తుందని తెలిసి కాలసర్పాన్ని కౌగ లించుకోమంటావ్ !

సత్య : లేక ! లోకాపవాదానికి లోనయి కాకిలా కలకాలం బ్రతకడం ఘనం అంటారా ?

శ్రీహ : (హేళనగా) ఓహో ! లోకులేదో అంటారని నా పుజ్జ్వల భవిష్యత్తునుమాత్రం వూరకే బూడిదలో పోసిన పన్నీరులా పాడుచేసుకోలేను.

సత్య : (చీదరించుకుంటూ) ఛీ! భగవంతుడు పశువులకు యివ్వని యుక్తాయుక్తవివేకాన్ని మానవులకు యిం దుకేనా యిచ్చింది ?

శ్రీహ : ఇచ్చేడని చిచ్చులో ఉరకనునేగా నీవు నాకిచ్చే సలహా !

సత్య : చావవలసినగడువు సమీపిస్తే చావక యెవరయినా మృత్యుంజయులయి చిరకాలం జీవిస్తారుకాబోల్ను ?

శ్రీహ : జీవించరని యెవరూకూడా మృత్యు దేవతను ఆహ్వా నించి ముద్దుపెట్టుకోరు లే !

సత్య : (విసుగుదలతో) వీలు చాలు లేకుండా అంధవిశ్వా సంతో మీరు ఆడేమాటకు అర్థంలేదు

శ్రీహ : (మొండితనంగా) అర్థమో గిర్థమో నాకు అక్కఱలేదు. బ్రతికి బాగుంటే యీ యేడేళ్ళు దాటేకయినా నిర్భయంగా వివాహం చేసుకుంటాను.

సత్య : (తిరస్కారభావంతో) యాభై యేళ్ళు దాటినా మీరే అరిషడ్వర్గాన్ని అరికట్టుకోలేక అన్నం పున్నెం యెరుగని నా ఆశాజ్యోతిని ఆర్పివేసి, మరోకన్యను కట్టుకోవాలనే కాంక్ష కలిగివున్నారే! పదిహేనేళ్ళ పడుచునయిన నాకు యెన్ని ఆశలు వుంటాయో మీరేమయినా ఆలోచించేరా?

శ్రీహ : ఆలోచించక నిన్ను కాంక్షలు లేని కఱ్ఱబొమ్మ అనుకుంటే వివాహం చేసుకోమని యెందుకు చెబుతాను?

సత్య : (చిరాకుగా) ఛీ! కామాంధులయి నా కన్యత్వాన్ని కలుషితంచేసి సిగ్గులేనివారిని ఛీ! ఛీ! లు యేంచేస్తాయనేగా? మారుమనువు చేసుకోమని మరీమఱీ చెప్పడం?

శ్రీహ : (కోపంతో) ఏఁవిటి! ప్రేలేవ్! యింతవరకు నీవేం అంటున్నా శాంతంగా సమాధానం చెబుతూ వస్తున్నందుకు నీ వ్యవహారం శ్రుతి మించిపోయింది.

సత్య : (నిర్లక్ష్యంగా) హుం! శ్రుతి మించిపోయింది! ఆడదంటే! మీ భోగ విలాసాలకి అనువయిన యంత్రం అని గాబోల్ను మీ అభిప్రాయం?

శ్రీహ : ఆమాట నే అన్నానా ?

సత్య : (నిస్సంకోచముగా) అనకపోతే వినండి. నేను నీళ్లుకూడా పోసుకుని నెల దాటింది. సిగ్గు విడచి యీ రహస్యంకూడా మీతో చెప్పుకుంటున్నాను.

శ్రీహ : (కంగారుపడి) ఆఁ! నిజమేనా ? యిప్పుడేఁవిటి గత్యంతరం ?

సత్య : (ధీమాగా) ఈ మన చిదంబర రహస్యం పదిమంది నోళ్లో పడకముందే వివాహమాడి పరువు నిలబెట్టు కోవడంకంటే గత్యంతరం యేఁవీ లేదు.

శ్రీహ : (వెటకారంగా) అంటే! నీ కంటిలో నే వ్రేలు పెడ తాను నా నోటిలో నీవు వ్రేలుపెట్టు" అంటావ్! అంతేగా ? నీ సిద్ధాంతం ?

సత్య : (నిరాశతో) కాదని మాయని మచ్చతో మన ఉభయ వంశాల్నీ మట్టిపాలు చేస్తారా?

శ్రీహ : (ఆలోచించి) కనుక మన ఉభయులికీకూడా అపా యంలేని ఉపాయం యేదయినా ఉంటే ...

సత్య : ఊహించి మీరే చెప్పండి !

శ్రీహ : (బుజ్జగించి) సరే ! చెప్పిన మాట విని చేయ మన్న పని చేస్తావా ?

సత్య : చేయవలసిన పని అయితే! చేతులు కట్టుకుని చేస్తాను.

శ్రీహ : (ముఖభావంగా) ఆ కార్యంకాస్తా... కళ్ళు మూసు

కుని కానిచ్చి... మామూలుగానే నీవు మా యింట్లోనే వుండిపోతే! యీ యేడేళ్ళు దాటగానే నిన్ను వివాహం చేసుకోవడానికి నాకు యేఁవీ ఇబ్బంది వుండదు ...

సత్య: (విసుగుదలతో) విషయం యేఁవిటో ఇదమిత్థమని చెప్ప కుండా యేఁవిటండి? మీా వ్యంగ్యోపన్యాసం?

శ్రీహ: (మందస్వరముతో) ఉపన్యాసం యేంవుందీ? గ...ర్భ...వి...చ్ఛి...త్తి.

సత్య: (ఉలిక్కిపడి చెవులు మూసుకుని) హాఁ! హాఁ! గర్భ విచ్ఛిత్తా! ఎంత అమానుష కార్యం! ఎంత హృదయ విదారక విషయం?

శ్రీహ: (నిర్లక్ష్యంగా) ఏం? పెద్ద పెద్ద కొంపల్లో సర్వసాధా రణంగా యీా అధునాతన యుగంలో సాగుతూవున్న సామాన్య కార్యమేగా? అది!

సత్య: (తెగింపుతో) కావచ్చు. అందుకని నన్నుకూడా పతి తలా పాపకార్యం చేయమంటారు?

శ్రీహ: చేయక శరణ్యం యేముంది చెప్పు? సత్యవతీ!

సత్య: (ధిక్కారముగా) లేదని, తన సంతానాన్నే పొట్ట బెట్టుకొను ఆడు త్రాచుపాములా యే మాతృ హృద యం భ్రూణహత్యామహాదోషానికి పూనుకుంటుంది? కారుణ్యమూర్తి అయిన కన్నతల్లి కడుపుతీపి కఠిన

పాషాణంలా కరుడుగట్టిన మీ మాలిన్య హృదయానికి మచ్చుకయినా వుండదన్న మాట ?

శ్రీహ : (ఉద్రేకంతో) లేకకాదే! సత్యవతీ! సాధ్యంకాక

సత్య : సాధ్యంకాకపోతే !

శ్రీహ : సత్వరం తెగతెంపులు చేసుకొని నా యిల్లు విడిచి పెట్టి వెళ్ళక తప్పదు.

సత్య : ఉద్రేకంతో) తప్పదట! కలిగినవారి గుట్టు గడపదాట దనే కండకావరంతో మీరు లోకుల కళ్ళు మూయగలరేమోగాని, లోకేశ్వరుని కళ్ళు మాత్రం మూయలేరు. తెలుసా ?

శ్రీహ : (తిరస్కారంగా) తెలుసులే! అందుకని ?

సత్య : అందుకని భగవంతునికయినా భయపడి ప్రవర్తించకపోతే! మీకు యిహపరాలు రెండూ వుండవ్.

శ్రీహ : (వెకిలినవ్వుతో) ఉండకపోతే వుండకపోతాయ్! నీవు మాత్రం వైరాగ్య వాక్యాలు కట్టిపెట్టి ముందు యిక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోవాలి.

సత్య : (దీనంగా) నమ్మినవారి జీవితాన్ని నాశనం చేయడం న్యాయం కాదండి !

శ్రీహ : (కోపంతో) న్యాయమట న్యాయం! ఆశ్లే పేలక యిక్కణ్ణుంచి వెళతావా ? వెళ్ళవా ?

సత్య : (తీవ్రంగా) ఎందుకని వెళ్ళాలి ? ప్రత్యక్షంగానో,

పరోక్షంగానో! మీరు నన్ను పెండ్లాడేరు. గనుక యీ యింట్లో వుండడానికి నాకుకూడా మీతో బాటు శాస్త్ర సమ్మతమయిన సంపూర్ణ హక్కు వుంది.

శ్రీహ : (వెకిలిగా నవ్వి) అదా సంగతి ! యింట్లో తిని యింటి వాసాలు లెక్కపెట్టినట్లు నీ వ్యవహారం అంతవరకూ వచ్చిందేం ?

సత్య : రాక ? లేదని రచ్చకెక్కి ఋజువు చేయగలరా ?

శ్రీహ : (తిరస్కారంగా) ఋజువు చేయవలసిన అగత్యం నాకు యేఁవీలేదు. వెళ్ళనంటే వెళ్ళగొట్టడమే నా విధానం.

సత్య : (ఆవేశంతో) ఆడుదంటే ! అబలకదా ? మన ఆటలు సాగుతాయి అనుకున్నారేమో కాని భారతావనిలో బుట్టిన అభిమానవతియైన యే ఆడుదయినా ఝాన్సీ లక్ష్మిభాయి, రుద్రమ్మ, నాగమ్మ, మల్లమ్మల్లా సమయం వస్తే అబల సబలయై యే సాహసకార్యం చేయడానికయినా వెనుదీయదు.

శ్రీహ : (కోపంతో) వెనుదీయదేం? (చెంపపైకొట్టి) ఇప్పుడయినా వెళతావా ? వెళ్ళవా ? చెప్పు ?

సత్య : (నిర్భయంగా) మీరేంచేసినా వెళ్ళనని యిప్పుడేగా చెప్పేను ? వినబడలేదా ?

శ్రీహ : (కోపావేశంతో) ఎంత బండకెత్తి మాట్లాడుతున్నావ్

ఇదిగో! యిప్పుడే నీ పీక నులిమి పెరట్లో పాతివేస్తా చూడు (మీాదకిపోయి పీకి నులుమును.)

సత్య : (బలవంతంగా తప్పించుకుని గట్టిగా నెట్టును.)

శ్రీహ : (పడిపోయి లేచి కోపంతో) దుర్మార్గురాలా! చూడు యిప్పుడు నీ రక్తం కంటచూస్తాను. (మొలలోని బాకు తీసి పొడవబోవును)

సత్య : (తప్పించుకొని ఆవేశంగా) ఆగండి! హత్య చేస్తే మాత్రం అర్థబలం అంగబలం గల నన్ను అదమాయించే అధికారులు యెవరనేగా మీా అహంభావం?

శ్రీహ : అవును ఆమాట అక్షరాలా నిజం. ఈ క్షణం బయటు దేరి వెళ్ళిపో? నిముషం నిలబడ్డావా? నిన్నంతం చేయక మానను ఏం? కదలవేం?

సత్య : (కొంచెం దూరం వెళ్ళి నిలబడి ఆవేశంగా) కదులుతా నా ప్రాణంమీాది ఆశతో కాదు నేను కాలు అవతల పెట్టడం? నా ఆత్మ ప్రబోధం ప్రకారం పురో ఆదర్శం కోసం నేనీక్షణం మీా యిల్లు విడిచిపెడతాను. ఇవిగో నాగపాశాల్లాంటి మీా నగలు నన్ను రక్షించవ్! (తీసి మీాదకు గిరటవైచి) సావిత్రి, దమయంతి, సీత, రుక్మిణి మొదలయిన పతివ్రతామణుల్ని కన్న భరత మాత పవిత్ర గర్భాన్ని పుట్టిన సత్యవతి కనకానికి తన శీలాన్ని అమ్ముకున్న గణిక మాత్రం కాదని మీా పాప

దేవత మీయెదుట భయంకర నృత్యం చేస్తూ మిమ్మల్ని పరాభవించిననాడయినా పశ్చాత్తాప పర్వతం మీ హృదయ గహ్వరంలో పెకేలున ప్రేలి, తుపాను చెల రేగి మీకు కనువిప్పు కలిగింపక పోదు. శలవ్! (వేగంగా వెళ్ళిపోవును)

శ్రీహ : (నిష్క్రాంతపోయి నిలబడి నిట్టూర్పు విడిచి నగలు యేసుకుని యిటునటు తిరుగుతూ తనలో) కర్మంచాలక యీ గయ్యాళిగంప యీ రాత్రి యే నూతిలోనో, గోతిలోనో దిగి నా మెడమీదకు కత్తి తీసుకుని రాదు గదా? (పెద్ద నవ్వు నవ్వి) చచ్చింది చచ్చుపీనుగు. హేమా హేమీలందరు యేకమయినా లక్ష్మీ ప్రసన్నుణ్ణయివున్న నా కాలి గోరు కదపలేరు.

(తెరలో ఆకాశవాణి)

ఉ॥ స్నేహముఁజేసి దుష్టమతి చెప్పిన మాటను లేశమేని; సం
దేహముఁజెంది కాదనక దివ్య మనస్వినిఁదూలనాడి, దు
స్సాహసకార్యమున్ సలిపి చావక చచ్చిన వాఁడవైతివో
ద్రోహి! త్వదీయ జన్మమిక, దోషపరీతము కాకపోవునే?

శ్రీహ : (విని భయకంపితుడగుచూ వెళ్ళిపోవును)

(తెర పడును)

శ్రీః

(ద్వితీయ దృశ్యం)

(శ్రీహరిరావుగారి మేడ కచేరీ సావడిలో శ్రీ హరిరావుగారు కుర్చీలో కూర్చొని పుస్తకం చదువుతుంటూ వుంటారు.)

సీ॥ ఎంతటి యుద్యోగి సేవ్యశక్తిగా
నొనరింప లోహబంధనము ధనము
గ్రామ కలహ పరిష్కారంబుఁ గావింపఁ
దగవరిఁ జేయ సాధనము ధనము
పగతురఁ గష్టాలపాలు జేయింపంగ
ఘనకోపవహ్నికిం ధనము ధనము
స్వాభిలాషోన్నతఁ జట్టార్చి సంతృప్తిఁ
బొనరింప శీత చందనము, ధనము

తే॥ అనవరత సర్వకార్య పూరణము ధనము
ప్రబల శత్రు భయైకవారణము ధనము
అనుపమానంద సౌఖ్యవర్ధనము ధనము
వినుత గౌరవస్థితికిఁ గారణము ధనము॥

గణ : (ప్రవేశిస్తూ) ఆ పద్యం చెప్పినకవి యెంత అనుభవశాలి కాకపోతే అలా చెబుతాడు ?

శ్రీహ : మరి యేమనుకున్నావ్! ఈ నవనాగరికతాయుగంలో రాజకీయ వాదుల రాద్ధాంతాలు; వేదాంత వేత్తల సిద్ధాంతాలు; ప్రజా ప్రతినిధుల ప్రగల్భాలు; అధి

కారుల ఆర్భాటాలు ఆకవి చెప్పినట్లు ధనవంతుల ముందు దాసోహం అనక తప్పదు.

గణ : తప్పనిమాట తథ్యం రావుగారు !

శ్రీహ : యింతకు యీవేళ యింత ఆలస్యంగా రావడానికి కారణం ?

గణ : ఇంకానయం! యెంత తొందరపడితే యిప్పటికి రాగలిగే నంటారు ?

శ్రీహ : ఏం ? యీవేళేం గొడవ వచ్చింది ?

గణ : (కూర్చుంటూ) ఏం చెప్పమంటారు ? యీవేళ మా వాళ్ళకు ఆదివారం గదండి !

శ్రీహ : మీ వాళ్ళకు ఆదివారం అయితే ! నాలుగు మెతుకులు తిని వచ్చేదానికి నీపనేముంటుంది ? యింట్లో.

గణ : లేకపోవడం యేంవిటి ? ఆదివారంనాడు మా గృహలక్ష్మికి కావలసినవన్నీ అందిస్తే తప్ప, యే వస్తువు లోటుచేసినా ప్రసవించిన పెద్దపులిలా నా ప్రాణాలు కొరుక్కు తినేయదూ !

శ్రీహ : (నవ్వి) ప్రతి ఆదివారం నీకీ ప్రమాదం తప్పదన్న మాటేగా ?

గణ : తప్పదు బాబూ ! తప్పదు. బ్రహ్మదేవుడు నామెడకు యీ బ్రహ్మరాక్షసిని కట్టబెట్టేడు. యేంవనుకుని యేం లాభం ?

శ్రీహ : ఆదిలో ఆడవాళ్ళి నెత్తికెక్కించుకుని యిప్పుడు దిగమంటే యెలా దిగుతారు చెప్పు ?

గణ : (నిస్పృహాతో) ఆడవాళ్ళతో బాధలు మీకు లేవు గనుక అలా చెబుతారు బాబు ! "మోసేవారికి తెలుస్తుంది మోతబరువు".

శ్రీహ : ఏఁవిటయ్యా తెలిసేది ? శింగినాదం.

గణ : అబ్బబ్బ ! అలా అనకండి ! నా యిల్లాలితో నే పడే బాధలు యేకరువు పెట్టి చెప్పాలంటే ! యేడాది సరిపోదు. యేఁవనుకున్నారో !

శ్రీహ : (జాలిగా) అలాగటయ్యా ! పాపం ! ఎప్పుడూ చెప్పేవుగా వేం ?

గణ : (బాధగా) ఏం చెప్పమంటారు ? యింటిగుట్టు యెవరికి చెప్పకూడదని యింతవరకు మీకుకూడా చెప్పలేదు గాని; యేనాటికానాడు యెన్నెన్ని ఆహార పదార్థాలు యింటికి తెచ్చిపారేస్తున్నా యివి లేవు... అవి లేవు... అంటూ నా యెముకలు నమిలి పారవేస్తుంది.

శ్రీహ : (జాలిగా) పాపం !

గణ : అందులోనూ, యీ ఆదివారంనాడు చూసేరూ! అయిదు రూపాయలు అప్పోచప్పో చేసి తెచ్చి ఖర్చుపెట్టినా ! ఏదోఒక లోటు కనపర్చి నన్ను వెక్కిరించక మానదు.

శ్రీహ : ఇంతకు మీయావిడ నిన్ను ఆట బొమ్మలా ఆడిస్తుందంటావ్ ! అంతేగా ?

గణ : అబ్బెబ్బె ! ఆట బొమ్మలా కాదుబాబు ! ఆమె మాట కాదన్నానంటే పాత చెప్పులా పరిగణించి నా పరువు ప్రతిష్ఠల్ని బజారు పాలుచేస్తుందంటే నమ్మండి.

శ్రీహ : నమ్మడానికేంగానీ, అలాంటి ఆవిణ్ణి పెళ్ళెందుకు చేసుకున్నావ్ ?

గణ : ఏంచేయమంటారు ? మేనరికమని నా మెళ్లో విరచి కట్టబెట్టేరు, మా పెద్దపెథవలందరు యేకమయి !

శ్రీహ : పూజలు పునస్కారాలు చేసే ఆవిడకి భర్తను భగవంతుణ్ణిగా పూజించాలని తెలియకపోవడం యేం తెలివితక్కువతనం అంటావ్!

గణ : ఆ పూజలేబాబు నా పుట్టి ముంచాశాయి.

శ్రీహ : (ఆశ్చర్యంగా) పూజలేంచేశాయి ?

గణ : ఏంచేశాయంటారా ? పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావం యింత విచ్చలవిడిగా తల విరబోసుకుని స్వైరవిహారం చేసే, యీ వైజ్ఞానిక,యుగంలో కూడ స్నానాలని సంధ్యలని, పూజలని పుణ్యాలని వెర్రిబుర్రి నమ్మకాల్తో మగవాళ్ళను వేధించుకు తినడానికిగానీ. యెందుకు కలసి వచ్చేవండీ యీ పిచ్చి పన్లు.

శ్రీహ : అవును పిచ్చి పన్లు కాకపోతే! యింత ముందుకు పోయిన యీ యిరువదవ శతాబ్దంలోకూడ మన హిందూ స్త్రీలకి యీ బూజుపట్టిన పూర్వాచారాలు పోకపోవడం యేం గ్రహచారమంటావ్ చెప్పు ?

గణ : గ్రహచారం కాకపోతే! విదేశీయుల్లా మనవాళ్లుకూడా యీపాటికి యెంతో ముందుకు పోయివుందురు గదండి!

శ్రీహ : ముందుకు పోవడమే కాదు అన్ని దేశాలవాళ్ళకి ఆదర్శప్రాయంగా ముందడుగు వేస్తూ వుండకపోదురా ?

గణ : అఘోరించారులెండి !

శ్రీహ : ఆ విషయం కట్టిపెట్టి ముందు అమర్‌నాథ్ విషయం యేం ఆలోచించావో చెప్పు ?

గణ : ఆలోచించి నన్ను యేంచెప్పమంటారు ?

శ్రీహ : సత్యవతి పీడ విరగడయిపోయినా వీడి పీడమాత్రం మనల్ని వదిలేటట్టు కనిపించడంలేదు.

గణ : అందుకే అనుభవజ్ఞులు ఎప్పుడో వచ్చే అపాయానికి ఇప్పుడే వుపాయం ఆలోచించుకోమన్నారు.

శ్రీహ : ఆలోచించేదేముంది? వీడు మనయెదుట వున్నాడంటే యిప్పుణ్ణించీ యీర్ష్య పెట్టుకుని పెద్దవాడయ్యాక ప్రళయం తీసుకుని రాకమానడు.

గణ : అందుకు నాకు ఒక చిటకా తోచింది చెప్పమంటారా!

శ్రీహ : చెప్పమనేగా ? ఆ కిటుకు యేదో !

గిరీ : ఏం వుందండి చదువుకని వంకపెట్టి మద్రాసు పంపి వేయడమే.

శ్రీహ : అది మంచి వుపాయమే గాని, చదువుకుని యేకులాగ వెళ్ళినవాడు మేకయి తిరిగి రాడుగదా ?

గిరీ : (వెకిలిగా నవ్వి) అంటే! చదువుకుని మీ మేనల్లుడు లోకజ్ఞానం సంపాదిస్తాడనా మీ సందేహం ?

శ్రీహ : అవును.

గిరీ : అలా యెప్పుడూ జరుగదు. పట్టణం వెళ్ళి పదేళ్ళపాటు స్వేచ్ఛగా తిరిగిన కుర్రవాడు విలాసాలకి లోనయి పాడయి పోతాడుగాని చదువుకుని బాగుపడేవాడు కోటికి ఒక్కడుండడు. అందులోనూ చేతినిండా డబ్బు వున్నవాని మాట వేరే చెప్పనక్కరలేదు యీ రోజుల్లో.

శ్రీహ : అవునవును. యీ వుపాయం మంచిదే!

గిరీ : మంచిదేమిటి నిక్షేపంలాంటిది.

శ్రీహ : వీడిగురించి మనకు నెలకు యెంత ఖర్చయినా ఇబ్బంది వుండదు ఏమంటావ్.

గిరీ : అవునండి.

శ్రీహ : కాబట్టి చతురోపాయాలు ఉపయోగించి యీవేళో రేపో వీణ్ణి మద్రాసు పంపేకార్యం నీవల్లే కావాలి.

గిరీ : ఆ భయం మీకేమీ అక్కరలేదు. ఆ పని నాకుని

వదలివేయండి. తిమ్మిని బొమ్మినిపెట్టి నే పంపివేస్తా గదండి !

శ్రీహ : పంపి పదేళ్లపాటు మద్రాసులోనే వీణ్ణివుంచివేశామా? మన రహస్యపు కార్యాలన్నీ నిరాటంకంగా నెరవేరిపోతాయి.

గణ : నెరవేరడమే కాదండి నిస్సందేహంగా పదిరాళ్ళు రాబట్టుకుంటాంకూడాను.

శ్రీహ : సరే ! నా భోజనానికి వేళ అయింది వెళ్ళిరానా ?

గణ : చిత్తం నాక్కూడ తలమునిగేటంత జమాఖర్చులువేసే పనివుంది నేనూకూడా పోతాను. (వెళ్ళును)

(తెర పడును)

శ్రీః

(తృతీయ దృశ్యం)

(సర్వోదయ సమాజాశ్రమం ముఖద్వారమున "సర్వోదయ సమాజాశ్రమం" అను బోర్డు, హాలులో బుద్ధుడు, అశోకుడు, రాజారామ మోహనరాయలు, రవీంద్రుడు, వివేకానందస్వామి, గాంధీ, కందుకూరి, గురుజాడ మొదలగువారి ఫోటోలు ఉండును. ఆశ్రమాధిపతి దయానంద స్వామి యథోచితాసనముపై కూర్చొని పాడుతూ వుండును.

పాట - హంసానందిని (హిందోల్) జంపె

విశ్వమోహనమూర్తి! గాంధీజి!
విశ్వ విశ్రుతకీర్తి! బాపూజి!

1. సర్వఖండములందు, సర్వ దేశములందు
సర్వవంద్యుడవౌచు, సత్కీర్తిగొన్నావు ॥విశ్వ॥

2. నీ శాంతి సమరంబు; నీ సత్య మార్గంబు
విశ్వంబదెన్నటికి; విస్మరింపగలేదు ॥విశ్వ॥

3. నీ పరేంగిత శక్తి: నీ చలోక్తుల రక్తి
నీ సుధామయసూక్తి; నిరుపమానంబహో! ॥విశ్వ॥

4॥ నీ యహింసామంత్రి నియత పరిభావంబు
మానవాతీతంబు; మాన్యైక బోధ్యంబు ॥విశ్వ॥

దయా: (పాట ముగించి సభ్యులనుద్దేశించి) నాయనలారా! సహజీవన సౌలభ్యార్థం మనుకాలంనుంచీ మనకు ఆయా వృత్తుల్ననుసరించి కులమతభేదాలు యేర్పడ్డాయి. తరువాత మన వుచ్చనీచ ప్రవృత్తుల్నిబట్టి స్పృశ్యాస్పృశ్య భావాలు యేర్పడి కాలం మారినా అవి మాత్రం మార్పుచెందక రానురానూ వెఱ్ఱితల లేసి మహత్తరమయిన మానవత్వాన్ని మరపించి వేశాయ్. నిజం ఆలోచిస్తే "జన్మనాజాయతే శూద్రః కర్మణాజాయతే ద్విజః" అను వేదసూక్తిని అనుసరించి మానవుల్లో

సీ॥ కని పెంచి పెంచిన జననీ జనకులను
భక్తి సేవింపని వాడు మాల

అగ్నిసాక్షిగఁగొన్న యర్ధాంగివిడి పర
భామలఁగూడెడు వాఁడు మాల
మాతృదేశప్రేమ మరచి తద్ద్రోహంబుఁ
బచరించుచుండెడు వాఁడు మాల
పరజనౌన్నత్యంబుఁ బరికించి యీర్ష్యతో
వర్తించుచుండెడు వాఁడు మాల
తే॥ బ్రహ్మ వైశ్య క్షత్రియ శూద్ర భావములిల
వర్తనంబును బట్టియే వచ్చుఁగాని
పుట్టువున నెవ్వరికిఁగూడ పొసఁగ వెపుడు
పూతగుణులార! భారత పుత్రులార!

డాక్టర్ : (ప్రవేశించి) నమస్కారమండి స్వామి!

దయా : (చూచి) డాక్టర్ గారా? అయితే! ఆ పద్దెనిమిదవ నెంబరుగదిలోవున్న ఆ అభాగిని ఆరోగ్యం పాపం యీవేళ యెలావుందండి?

డాక్ట : ఇంక ఆమె ఆరోగ్యంగురించి మనం అంతగా ఆందోళన పడవలసిన అవసరం లేదు స్వామి!

దయా : అయితే! పాపాయి చాలా అదృష్టవంతురాలన్న మాట!

డాక్ట : అందువల్లే! తల్లికికూడా గండం తప్పిపోయింది అనుకోండి స్వామి!

దయా : అవును ప్రసవించిననాటి ఆమె పరిస్థితి చూచి నాకు చాలా భయంవేసింది సుమాండి.

డాక్ట : ఆ భయం మీకే కాదు మీతో చెప్పలేదు గాని నాకు కూడా లేకపోలేదు స్వామి !

దయా : అందుకే ఆయువున్నవాడిని అడవిలో పారవేసినా హాని రాదన్నారు.

డాక్ట : ఆమాట నిజం స్వామీ! "శివుని ఆజ్ఞలేక చీమయినా కుట్టదు" అని యెందుకంటారు ?

దయా : జగన్నాటక సూత్రధారుడయిన జగదీశ్వరుని పరి పూర్ణానుగ్రహం వున్న వారిని చీమ మాత్రం యెలా కుడుతుందండి ?

సీ. శాతిలో జన్మించి శాతిలోఁ బెరిగెడు
 భేకావళికిఁ దిండి పెట్టువాఁడు
మాతృ గర్భమునందు మసలెడు శిశువున
 కాహార మొనగూర్చి నట్టివాఁడు
కాననఁదిరుగాడు ఖగమృగావళులకు
 నన్న ప్రదాతయై యలరువాఁడు
జలమున వసియించు జలచరకోటికి
 జీవనాధారుఁడై వెలఁగువాఁడు

తే॥ జంగమ స్థావరాత్మక జగముఁదనదు
కుక్షి కుహరంబు నందుం చుకొనిన వాఁడు
ప్రోవకుండునె? దీనులఁ బూర్ణకరుణ
మాతిఁబెట్టిన దేవుఁడే మేతబెట్టు

డాక్ట : అవునుస్వామి ! మీరు శెలవిచ్చినట్లు నారుబోసిన వాడు నీరు పోయకమానతాడా ? చెప్పండి !

దయా : డాక్టర్ గారు ! పాపాయికూడా పాలుతాగుతూ ఆనందంగా ఆడుకుంటూవుంది గదండి !

డాక్ట : తమ ఆశీర్వాదంవల్ల హాయిగా ఆడుకుంటూ అప్పుడే ముద్దులు మూటకట్టుతూవుందికూడాను.

దయా : ఎందుకుండదు ? పాపాయి ముఖవర్చస్సునుబట్టి చూస్తే ! గొప్ప భాగ్యవంతురాలయి, భారతనారీ లోకానికి ఆదర్శరాలుఅయి తీరుతుందనకతప్పదు.

డాక్ట : కాకపోతే! "మల్లిపూవు పుట్టగానే యింపు, వుల్లిపూవు పుట్టగానే కంపు" అని పూర్వకేఅంటారా ? స్వామి!

దయా : డాక్టరుగారు! యింతవరకు ఆ అభాగిని మనకు తన వృత్తాంతం యిదమిత్థమని యేమీ చెప్పలేదు గదండి !

డాక్ట : మనకేకాదండి ! తనను మన ఆశ్రమానికి తీసుకుని వచ్చిన ఆరైతులికికూడా యేమీ చెప్పలేదటస్వామి !

దయా : (ఆశ్చర్యంగా) ఆరైతులు ఆనాడు ఆమె విషయమయి మీతో యేం చెప్పేరండీ ?

డాక్ట : ఏంచెప్పేరంటారా ? యీామె మాగ్రామంవచ్చి మా పదిమందికి తలలో నాల్కగా ప్రవర్తిస్తూ, ప్రపంచ పరిస్థితుల పరివర్తనంగురించి ప్రబోధగీతాలుపాడుతూ, కాలక్షేపంచేయడంతప్ప తన జీవితవిశేషాలు యేమీ చెప్పలేదు" అని వాళ్లు చెప్పిన విషయాలు స్వామి.

దయా : ఎవరికి తన జీవితవృత్తాంతం చెప్పకపోవడంవిచిత్రం గావుంది సుమాండి !

డాక్ట : విచిత్రం కాకపోతే ! నిన్నపుదయం లాలిపాట పాడుతూ ఆమె పాపాయిని లాలిస్తూవుండగా నేను అటు వెళ్లి "మా ఆశ్రమనియమం ప్రకారం మీపేరు, మీ వూరు చెప్పాలి" అనేసరికి నిమిషంసేపు నిశ్చేష్టురాలయి నిలబడి "క్షమించండి డాక్టరుగారు" అంటూ కన్నీరు మున్నీరుగా వలపోస్తూ, గభాలున తనగదిలోకి వెళ్ళిపోవడం యేఁవిటంటారు ?

దయా : (తలపంకించి) అయితే! ఆమె జీవితచరిత్రలో వెల్లడి చేయరాని విషాదఘట్టం యేదో వుండాలి. లేకపోతే ! కనీసం తనపేరు చెప్పడానికికూడా సంశయించవలసిన కారణం యేమై వుంటుంది గ్రహించండి డాక్టరుగారు!

డాక్ట : కారణమో ! ఆమె గ్రహచారమో ! చెప్పలేను గాని స్వామి ఆమె నడవడినిబట్టి ఆలోచిస్తే! ఆదర్శ గృహిణీ లక్షణాలుతప్ప అవగుణాలుమాత్రం ......

దయా : (అందుకుని) లేనిమాట సత్యం ఆవిషయం నేనుఆదిలోనే కనిపెట్టేనుగదండి.

దయా : కాబట్టి సావకాశంగా, నేడో రేపోమీరే స్వయంగా ఆమె వృత్తాంతాన్ని అడిగి తెలుసుకోండి! స్వామి!

దయా : సరే! నాతో గ్రామాంతరం వెళ్లాలనిచెప్పేరు వెళ్ళలేదా ? డాక్టరుగారు.

డాక్ట : వెళ్ళకేమండి ! పదిగంటలకు బయలుదేరి వెళ్ళి పని చూచుకుని యిప్పుడే వచ్చానుస్వామి !

దయా : సరి ! సరి ! ఆశ్రమరోగులందరు మిమ్ము యెదురు చూస్తూవుంటారు పాపం ఒకసారి చూచిరండి.

డాక్ట : నమస్కారమండి స్వామి! (నమస్కరించి వెళ్లును)

దయా : (సభ్యుల నుద్దేశించి) నాయనలారా ? సంఘసంస్కార సమస్యల్లో పునర్వివాహసమస్య చాలా ప్రధాన మయింది ప్రచండ సంఘశాసనంతో నల్లేరుమీద బండిలా నడచిపోతూవున్న సహగమన దురాచార ప్రవాహానికి మొదట రాజారామమోహన్‌రాయలు గట్టువేసి గణుతికెక్కాడు. తరువాత కందుకూరి వీరేశ లింగంపంతులుగారు "యౌవనదశలోవున్న పురుషు లికి భార్యావియోగం, స్త్రీలకి భర్తృవియోగంప్రాప్త మయి వివాహేచ్ఛ తమకున్నచో, విధిగా వివాహం చేసుకునితీరాలి" అని వివరించారు. అనేక అనాథ శరణాలయాల్నికూడా స్థాపించారు. చాలమంది అనా థల్ని, సనాథల్ని చేసి సఫలీకృత జీవులయ్యారు. కాని కొందఱు తలిదండ్రులు తమ పూర్వాచారాల్నే సదా చారాలంటూ, మౌఢ్యవాదాలు సాగిస్తూ, స్వార్థాంధు

లయి పాతచీపురుకట్టకి పట్టుకుచ్చుకట్టినట్టు, ముక్కు పచ్చలారని తమ ముద్దుబిడ్డల్ని, పూరుపొమ్మంటూ కాడు రమ్మంటూవున్న, యేముూడుకాళ్ళ ముస లయ్యకో "కూటికి చేతులు, కాటికి కాళ్ళు చాచు కుని కూర్చున్న యే దీర్ఘవ్యాధిగ్రస్థునికో ముడిపెడు తున్నారు. అమ్మ గృహప్రవేశం చేసేసరికి అయ్య శ్మశానప్రవేశం చేయడంతో అమ్మలక్కలందరు చేరి వల్లించిన వైరాగ్యవాక్యాల్తో ఆబాలవిధవను ఓదా రుస్తూ, పసుపుబట్టతో ఆమె మాంగల్యాభరణాల్ని ఒలిపించి, పాపం యింక ఆమెను జీవితాంతం జీవచ్ఛ వంలా జీవించమని శాసిస్తున్నారు. యేబాల వితంతు వయినా, యింద్రియదౌర్బల్యంచేత బలీయమయిన ప్రకృతికి లొంగిపోయి, పరోక్షంగానో, ప్రత్యక్షం గానో పాపపుపనికి పాల్పడి భ్రష్టురాలుకాగా, తరు వాత తలిదండ్రులు తలమోదుకుని తమ లోకాప వాదాన్ని తప్పించుకోగలరా ? అంచేత యిప్పట్నుంచి అయినా మీా చాదస్తపు సనాతన సంకల్పానికి స్వస్తి చెప్పి కాలానుగుణ్యంగా బాల్యబలవద్వివాహాల్ని మాన్పించండి ! స్త్రీసహభ్రూణశిశుహత్యాది ఘోర కృత్యాలికి తావీయక పునర్వివాహాల్ని పూనికతో చేస్తూ చేయిస్తూ పాణిగ్రహణ ప్రయోజనాల్ని ప్ర ప్రిదంచేయుండి యెందుకంటూరా ?

సీ॥ పురుషార్థ సాధనంబునకుఁ జేయన్నిఁ
గన్నయట్టిదియౌచుఁ గాదిలుఁ జెండ్లి
ఆశ్రమవాస సౌఖ్యాపాదనమునకు
నాధారభూతమై యలరుఁ జెండ్లి
అతిథిజనౌఘ హృదానంద సంధాన
నిరతాలవాలమై నెగడుఁ బెండ్లి
కాలక్రమాగత కష్టపాథో రాశిఁ
దరియింప నౌకమై తనరుఁ బెండ్లి

తే॥ అట్టి పెండిలి నానుకూల్యంబు గలుగ
నెడల క్షీర నీర న్యాయ మమరు దంప
తులకుఁ గాకున్నచో మేటిబోనఁగు పోసఁగుఁ
బుణ్య భారతమాతృ సత్పుత్త్రికార!

డాక్ట : (తొందరగా ప్రవేశించి) నమస్కారమండి స్వామి!

దయా : (చూచి ఆశ్చర్యంగా ఏఁవండి డాక్టరుగారు! వెంటనే తిరిగి వచ్చారు ?

డాక్ట : పాపం ! ఆ అభాగిని వెళ్ళిపోయిందటండి !

దయా : (ఆతృతగా) ఆ! వెళ్ళిపోయిందా ?

డాక్ట : అవునండి స్వామి! తన జీవితపు పుట్టు పూర్వోత్తరాలు యెవరికి చెప్పడానికి వీల్లేని యిబ్బంది యేదో వుండి యిలా రహస్యంగా వెళ్ళిపోయిందంటారా?

దయా : రహస్యంగా వెళ్ళిపోవడానికి కాఁబుక బొట్టు పెట్టుకుంటూ గౌరీ దేవి లా కలకల్లాడే ముఃఖంతో వుండే

ఆమెను బాలవితంతువని భావించడానికికూడా ఆస్కా-
రం లేదుగదండి !

డాక్ట : అవునండి స్వామి !

దయా : ఇంతకు పదిహేనేళ్ళ పడుచు ప్రసవించడానికి ముందు
బంధుజన పరోక్షంగా పల్లెల్లో తిరిగి బాధలు పడ
వలసిన కారణంకూడా పాపం ! ఆమె యే ప్రేమి
వంచితురాలో అయివుంటుందని నేను వూహిస్తున్నాను
ఏమంటారు ?

డాక్ట : ఏమనడానికి మీరన్నట్టు యే వంచితురాలు కాక
పోతే ! ఆమెకు అజ్ఞాతవాసం చేయవలసిన అగత్యం
యేంపట్టిందంటారు ?

దయా : ఈ వేళతో పాపం ! బ్రతుకుమీద నిరాశ చేసుకుని
యేటిలోదిగి ప్రాణత్యాగం చేసుకోదుగదా ?

డాక్ట : అంత ప్రాణత్యాగంచేసుకునేది కంటిని రెప్పలా
కాపాడుకుంటూవున్న కన్నకూతుర్ని యెందుకు
యిచ్చట పారవేసి పోదంటారు ?

దయా : అవునండి ఆమాటకూడా నిజమే ! ఆమెచర్య యే
విధంగా ఆలోచించినా అయోమయంగానే వుంది
సుమాండి !

డాక్ట : మీరన్నట్టు ప్రేమించినవారెవరో - చేయవలసిన
ద్రోహంచేసి పెళ్ళిచేసుకోకపోగా పాపం యీామె

సంఘపుసంకెళ్ళను వెరచి అజ్ఞాతంగా యింతకాలం వెళ్ళబుచ్చి ......

దయా : వెళ్ళబుచ్చి యేంలాభం ? యీనగాచి నక్కలపాలు చేసినట్టు యీనాటితో పాపాయితో బాటు యిహలోక యాత్ర ముగించివుంటే ?

డాక్ట : అలాంటి సాహసకృత్యం ఆదిలోనే చేస్తుందిగాని ... యింతకాలంబ్రతికి చిట్టచివరికి యిలాంటి నికృష్టపుపని చేయదనే నా నమ్మకం స్వామి !

దయా : నాకూ అదేనమ్మకమండి ! కాని లోకంలో దుర్మార్గులమాయకు లోనయి యిలాంటి అభాగినీ అభాగ్యుల జీవితాలు యెన్నెన్ని కుంగి కృశించి కూలిపోతున్నవోగదా ? పాపం ! (ఒక ఆశ్రమవాసి పరుగునవచ్చి దయానందస్వామికి నమస్కరించి ఒకకవరిచ్చును)

దయా : (కవరుపైన వ్రాసిన వ్రాతచూచి చదువును) "దయవుంచి దయానందస్వాములవారుతప్ప యీకవరువిప్పి యెవరు చదువురాదు"

ఇట్లు మీ విధేయురాలు,

స త్య వ తి.

డాక్ట : (సంతోషంగా) ఆ అభాగిని వ్రాసిందే అనుమానం లేదండిస్వామి !

దయా : (ఆశ్రమవాసితో) ఈకవరు నీకు యెక్కడదొరికింది అబ్బాయి !

ఆశ్రమవాసి : అది ఆ పద్దెనిమిదవ గదిలో దొరికిందని మన గంగులు యిచ్చాడు స్వామి !

డాక్ట : అయితే ! యింకేం ? ఆమెదే స్వామి ! యీకవరు.

దయా : ఆమె పేరు సత్యవతి అన్నమాట !

(తెరలో గంటమోత వినబడును)

దయా : అప్పుడే ప్రార్థనాసమయం అయినట్టుంది. లేవండి ప్రార్థనానంతరం యీకవరులో వ్రాసిన విషయం విచారించుకుందాం.

డాక్ట : చిత్తం స్వామి !

(అందరు వెళ్లుదురు)

(తెరపడును)

శ్రీః

(చతుర్థదృశ్యం)

(ధర్మయ్యగారి ఇల్లు. సావడిలో నొక డ్రాయరు మూడు కుర్చీలు వుండును. ప్రభావతి కుర్చీలో కూర్చొని పుస్తకం చదువుతూ వుండును.)

సీ॥ వల్మీక సంభవ; వ్యాస బుద్ధాశోక
గాంధీ ముఖుల్ నీదు కడుపు పంట

సావిత్ర్యరుంధతీ జానకీ రుక్మిణీ
ప్రభృతి సాధ్వులు నీదు వర దుహితలు
నదనదీ కానన నగసర్వ సస్యాఢ్య
భూభాగములు నీదు భూషణములు
శాంత్య హింసా దయా సత్య క్షమా శౌచ
శమదమాదులు నీదు సద్గుణములు
తాజమహాల్ నీదు తలదాచుకొను కొంప
కోహినూర్మణి నీదు కొప్పు పువ్వు

తే॥ భాసురచిరత్న రత్న సువర్ణ రజిత
ఘనఖనీకోటి నీదు దాచిన ధనమ్ము
సకలదేశ సంస్తవనీయ సచ్చరిత్ర!
భరతమాత! నీకు సహస్ర వందనములు

ధర్మ : (ప్రవేశిస్తూ) ఎప్పుడుచూచినా యేదోగ్రంథ కాల క్షేపం చేస్తూనేవుంటావ్! యిప్పుడు నీవు చదివేది యేంపుస్తకమమ్మా!

ప్రభా : (లేచి) ప్రజారాజ్యం నాన్నగారు!

ధర్మ : (కుర్చీలో కూర్చొని) ఇదేనా? అమర్‌నాథ్ వ్రాసిన పుస్తకం?

ప్రభా : (కూర్చొని) అవును నాన్నగారు.

ధర్మ : గాంధేయ సిద్ధాంతాలు ప్రాతిపదికగాగల ప్రజారాజ్య రాజకీయాల్ని, దీన్లో బాగా వ్రాసేడటగా?

ప్రభా : అవును నాన్నగారు.

ధర్మ : ఆగర్భశ్రీమంతుడయినా ప్రస్తుత పరిస్థితుల్ని బాగా అవగాహనంచేసుకుని యీ కాలానికి కావలసిన అమూల్యగ్రంథాన్ని వ్రాశాడు.

ప్రభా : అధర్మాన్ని ధర్మంతో, అసత్యాన్ని సత్యంతో, సాధించాలనే గాంధీగారి సిద్ధాంతాల్ని కరతలామలకంగా గ్రహించగలిగినవారుగానీ యీలాంటిగ్రంథాలు వ్రాయలేరు నాన్నగారు !

ధర్మ : కాదుమరి ? పాలితుడు పాలకుడు అనే సంకుచిత భావంపోయిన ప్రజారాజ్యంలో అమర్‌నాథ్‌లాంటి త్యాగమూర్తి పుట్టి అహింసాత్మక విప్లవాన్ని లేవదీయకపోతే ! ప్రజారాజ్యం యెన్నటికి ఫలప్రదం కానేరదు. పాపాయి !

ప్రభా : అవును నాన్నగారు ! ఆనాడుగాని ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం అందరికి సమానమయి, శాంతి సౌభాగ్య సౌఖ్యాలు సమకూరవ్ కూడాను.

ధర్మ : ఆమాట నిజం. పాపం యీ అమర్‌నాథ్‌తండ్రి శంకరరావుగారు యెప్పుడో తమ పాలిరైతులికి పండిన పంటలో సగంపాలు పంచిపెట్టేవారు పాపాయి !

ప్రభా : అలాగా నాన్నగారు ! అందుకే ! అమర్‌నాథ్‌కూడా తండ్రిగారిబుద్ధిని పుణికిపుచ్చుకుని మరీపుట్టేరు.

ధర్మ : కాక ! రత్నాలగనిలో రాళ్లు పుడతాయా ?

ప్రభా : అయితే ! నాన్నగారు అమర్‌నాథ్ తండ్రిగారు కలరా సోకిచనిపోయిన అయిదుగంటల్లోగా తల్లిగారుకూడా...

ధర్మ : (అందుకుని) అవునమ్మా ! భర్తృవియోగాన్ని భరించలేక పాపం ఆ సాధ్వీమణికూడా స్వర్గస్థురాలయింది.

ప్రభా : ఎంతగొప్పవారి కయినా దైవనిర్ణయం మాత్రం తప్పదుగదండి ! నాన్నగారు.

ధర్మ : అవునమ్మా ! ఆపుణ్యదంపతులు పోయేసరికి అమర్‌నాథునికి అయిదేళ్లుకూడ వుండవేమో పాపం !

ప్రభా : కాబట్టే శ్రీహరిరావుగారి పంచిట్లో పానకవర్షం పడుతూవుంది నాన్నగారు.

ధర్మ : చెట్టుపాతేవాడు ఒకడు. ఫలమనుభవించేవాడు మరొకడూ అని సామ్యం వూరకేరాలేదుగా (ఇటునటు పరికించి) అన్నయ్య యెక్కడికి వెళ్లేడు పాపాయి !

ప్రభా : ఇప్పుడే వస్తానంటూ యీపుస్తకాలు యిచ్చట పెట్టి వెళ్లాడు నాన్నగారు !

ధర్మ : (లేచి) పొలంవెళ్ళి వస్తాను. అన్నయ్యరాగానేపూల మొక్కలికి నీళ్ళుపోయమనిచెప్పు (వెళ్ళును)

ప్రభా : (లేచి) అలాగే నాన్నగారు. (కూర్చొని పుస్తకంవిప్పి చదువును)

సీ॥ చేబవల్ గష్టించి యాబాల గోపాల
మున కన్నముబెట్టు ఘనుడు రైతు
ఘాసంబు మేపి గో గణమును బోషించి
పాలనొసంగెడు వాఁడు రైతు
పాదపంబుల నాటి ఫలశాకముల సదా
గ్రామంబులకుఁ బంపు రాజు రైతు
సర్వ వస్తూత్పత్తి శ్రమకోర్చి చేకూర్చి
వర్తకులను బెంచు ప్రభువు రైతు
తే॥ అట్టి లోకైక పోషకుండైన రైతు
రత్న గర్భయన్ బేరున రాణకెక్కి-
నట్టి భరతావనీ పుత్రుఁడైన రైతు
ధన్యతముఁడని పలుకంగఁ దగునుగాదె!

భాస్క- : (ప్రవేశించి) ఆపద్యంలో రైతు ఆధిక్యతగురించి అమర్‌నాథ్ యెంత అద్భుతంగా చిత్రించేడో చూసేవా? చెల్లాయ్!

ప్రభా : (చూచి) అవునన్నాయ్!

భాస్క- : (కుర్చీలో కూర్చుని) ఏది? చెల్లాయ్! ఆ పదివ పేజీ తీసి చదువు. ప్రజాస్వామిక చైతన్యంలేని దేశంలో శాసనాలద్వారా ప్రజాసమస్యలు సక్రమంగా పరిష్కారం కావని నిరూపించి చక్కగా వ్రాశాడు.

ప్రభా : (తీసి చదువును) జగద్గురువయిన గాంధీమహాత్ముని అహింసాపూర్వక సత్యాగ్రహ తారకమంత్రింద్వారా"

మనకు 1947 ఆగష్టు 15వ తేదీని ఉపనివేశ స్వరాజ్యం అవతరించి 1950 జనవరి 26వ తేదీనుంచి సంపూర్ణ స్వపరిపాలనాధికారం యేర్పడింది. కాని దొంగా, చీకటి యేకమయినట్లు అధికారగర్వోన్మత్తులయిన శాసకుల అపరిశిష్టకర ప్రవర్తన ఫలితంగానూ, ధనమదాంధు లయిన ధనికవర్గపు దోపిడీవిధానం మూలకంగానూ, "నోరున్నవారిదే రాజ్యం నొల్లుకున్నవారిదే భోజ్యం" అయిపోయి ప్రజాస్వామ్యఫలితం ప్రజానీకానికి సమానంగా సమకూరక శాసనశకటం వక్రగమనానికి వుపక్రమించింది.

భాస్క : అవును చెల్లాయ్ ! అన్యాయపరులయిన అధికార్లు, స్వార్థపరులయిన పూంజీపతులు ప్రజాద్రోహులై ప్రవర్తిస్తూవుంటే! శాసనశకటం సక్రమంగా ముందుకు యెలా సాగిపోగలుగుతుంది ?

ప్రభా : అంచేత ప్రజలు ప్రభుత్వోద్యోగుల్నీ, లోకసభా శాసనసభా సభ్యుల్నీ, మంత్రుల్నీ వేయి కళ్ళతో వీక్షిస్తూ, యెప్పటికప్పుడు గుణపాఠం చెబుతూవుంటే పల్లెల్లోనూ, పట్నాల్లోనూ ప్రళయ తాండవంచేస్తూ పై త్యరోగంలా ప్రబలమయిపోతూవున్న లాగుబోతు తనం నీటిమీదపి నూనెబొట్టులా నలుమూలల అలుము కుంటూవున్న బ్లాక్ మార్కెట్టు బేరం, అంటురోగంలా

ఆవహించిన లంచగొండితనం, నిశ్శేషంగా నిర్మూలం కాక నిలుస్తాయా ?

భాస్క : అవును. అప్పుడుగానీ......

ప్రభా : ప్రజలకి ప్రభుత్వానికి కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టులవయిన జాతీయవిస్తరణ కార్యక్రమాలవయిన యేకైకలక్ష్యం యేర్పడి మనకు వచ్చిన స్వరాజ్యం రామరాజ్యమై రాణించదు.

భాస్క : కాదుమరి ? ప్రజాసహకార సారధ్యాన్ని అనుసరించేగా? ప్రభుత్వ రథం సక్రమంగానయినా వక్రంగానయినా ప్రయాణం చేయడం ?

ప్రభా : కనుక ప్రజలే పంచాయతీ సభ్యుల్ని మొదలుకుని పార్లమెంటు సభ్యుల వరకు వారి వారి నిత్యకృత్యాలలో సత్ప్రవర్తనం, స్వార్థరాహిత్యం, సహనం, సాహసం మొదలయినవాటిని చూచి యెన్నుకున్ననాడు దేశీయార్థిక సాంస్కృతిక వ్యవస్థాపునరుజ్జీవన వాంఛాయుతమైన ప్రజాభిప్రాయమే ప్రభుత్వానికి కూడా ప్రధాన లక్ష్యమయి దేశం వైజ్ఞానికంగా, పారిశ్రామికంగా ఆర్థికంగా అభివృద్ధి పొందగలుగుతుంది.

భాస్క : తప్పకుండాను ! అప్పుడుగానీ కట్టుపెత్తనందార్ల గద్దె పొంకాలు గంగపాలయి ప్రతి వ్యక్తికి పంచభూతాల్లో సమాన భాగస్వామ్యం సమకూరదు. (జ్ఞప్తి నభిన

యించి) నాన్నగారు అప్పుడే పొలం వెళ్ళేరా? చెల్లాయ్!

ప్రభా : (పుస్తకం మూసి) అవును అన్నాయ్! నిన్ను పూల మొక్కలకు నీళ్లు పోయమన్నారు.

భాస్క : పాడి ఆవును పచ్చిక బీటులో కట్టివస్తాను. యీలోపున అమర్‌నాథ్ వస్తే నేను వచ్చేవరకు వుండమని చెప్పు (లేచి రెండడుగులు ముందుకు నడచి చూచి) అడుగో! అమర్‌నాథ్ అన్న టయిం ప్రకారం రానే వచ్చాడు. (ఇద్దరు యెదురు వెళ్లుదురు)

అమర్ : (నవ్వుతూ ప్రవేశించి) అన్నా చెల్లెండ్రు యిద్దరు యేదో చదువుకుంటున్నట్టున్నారు?

భాస్క : అవును సీతారామరాజ్యం మా చెల్లాయి చదువుతూ వుంటే! వింటూవున్నాను.

ప్రభా : దయచేయండి! (కుర్చీ కనపరచును. ముగ్గురు కూర్చుందురు) మహాత్ములు వూరకేరారు ...

భాస్క : (అందుకుని) వచ్చిన మహాత్మునికి మాటలతో నేనా? మర్యాద చేయడం చెల్లాయ్!

అమ : (చిరునవ్వుతో) ఆహ్వానించి ఆసనం యిచ్చేరుగా? అంతకంటే యింకేం చేయాలి మర్యాద?

భాస్క : అదికాదు అమర్! యింటికి వచ్చిన అతిథికి కాస్త కాఫీ యివ్వడం యీ కాలంలో ఘనమైన గౌరవం అయిందిగా!

ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) అయితే తీసుకుపస్తాను (లేచును)
అమ : మీ నాన్నగారితో మాట్లాడి వెడదామని యిప్పుడే కాఫీ త్రాగి బయలుదేరి వచ్చాను.
భాస్క : ఇప్పుడే! మా నాన్నగారు పొలం వెళ్లేరట. అయినా అయ్యోసరికి వస్తారు. యీలోపున కాస్త మా కాఫీ సేవించి తాపీగా మా తోటలో షికారుచేస్తూవుండు. నాకు కాస్త పనివుంది ఇప్పుడే వస్తాను. (వెళ్ళును)
ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) అమర్‌నాధ్! కాఫీ తీసుకువస్తాను. కూర్చోండి!
అమ : వద్దు! వద్దు! యిప్పుడేగా! కాఫీ త్రాగి బయలుదేరింది.
ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) కాఫీ త్రాగినంతమాత్రాన కడుపు నిండుతుందంటారా?
అమ : (నవ్వుతూ) కడుపు నిండకపోతేమాత్రం దేనికయినా కాలవ్యవధి వుండాలిగా?
ప్రభా : కాఫీ యేమీ ఘనపదార్ధం కాదులెండి.
అమ : సరే! కాదూకూడదు అంటే బాగుంటుందా?
ప్రభా : సంతోషం (వెళ్ళును)
అమ : ఆహా! యీ ప్రభావతి నవయౌవనాగత సౌందర్యం అపూర్వం! అనన్యస్త్రీ సామాన్యం!

సీ॥ పూర్ణేందు నిరసించు బూఁబోడి నెమ్మోము
మారు తూపు జయించు మగువమూపు

తిలకుసుమంబు హసించు నలివేణి నాసిక
పగడంబు నోడించుఁ బడతి మోవి
వెన్నెలఁ బాలించు వెలఁదుక చిరునవ్వు
పికవాణి నణగించు కొలఁది పలుకు
పూదండలను మించుఁ బొలఁతుక కరములు
కరి కరంబులనొంచుఁ గలికి కాళ్లు
తే॥ పుటము వేసిన కనకంపుఁ బోలుపు మీరుఁ
దలిరుఁబోడి యొడలిడాలు ధరణియందు
నిట్టి సర్వాంగ సుందరి నెందుఁగూడ
గతము లేదిప్పుడైనను గానరాము

ప్రభా : (కాఫీ తీసుకుని వయ్యారముగా ప్రవేశించును.)

అమ : (నవ్వుతూ) శ్రమ యెందుకంటే ! ఒప్పుకున్నావు కావు ప్రభా ! (కాఫీ అందుకొనును)

ప్రభా : (నవ్వుతూ) ఇంతమాత్రానికే శ్రమ అంటారా ? ఈ రాత్రి భోజనం కూడా ...

అమ : అబ్బెబ్బె ! ఆలాంటి యేర్పాటు యేఁవీ చేయవద్దు.

ప్రభా : (చిన్నబుచ్చుకొని) అవునులెండి ! భాగ్యవంతులయిన మీకు మాబోటి పేదవారి యింట భోజనం ...

అమ : ఆ ! ఎంత మాట ! భాగ్యవంతులయితే మాత్రం బంగారం తింటారా ? ప్రభా! నీ అనుగ్రహం వుంటే! మీ ఇంట భోజనాలు చేసే రోజులు యెన్నో వున్నాయ్!

ప్రభా : (సందేహంతో) నా అనుగ్రహమా? దేనికంటారు ?

అమ : (కాఫీ కప్పు క్రింద పెట్టి) చెప్పనుంటావా ?

ప్రభా : (ధీమాగా) చెప్పండి! చల్లకొచ్చి ముంత దాయడం యెందుకు ?

అమ : (నవ్వుతూ) అయితే విను. మద్రాస్ నుంచి చదువు పూర్తిచేసుకుని వచ్చాక నిన్ను యెన్నో పర్యాయాలు ఒక అమూల్యమైన వస్తువును అడగాలని అడగలేక పోయాను.

ప్రభా : ఆజ్ఞాకారుల్ని అడగలేకపోవడం దేనికంటారు ?

అమ : అడిగి వీల్లేదనిపించుకోవడం ...

ప్రభా : వీల్లేదని మేము యే చెయువు నీకు త్రిగ్గలమంటారు ?

అమ : అదేంమాట ! ప్రాధేయపూర్వకంగా అడిగే వస్తువుని శాసించి అడిగే అధికారం నాకు యెక్కడిది ప్రభా ॥

ప్రభా : అంత అనుగ్రహం నామీద వుంటే ...

అమ : (నవ్వుతూ) అడిగి లేదనిపించుకోమంటావ్ అంతేగా?

ప్రభా : కాదు నేనివ్వగల వస్తువును ప్రాణం వుండగా లేదనను.

అమ : లేదనని మాట అంటే చాలదు.

ప్రభా : చాలక చేతిలో చేయివేసి ప్రమాణం చేయ మంటారు ?

అమ : అవునుమరీ !

ప్రభా : (నవ్వుతూ) సరే! (అమర్‌నాథ్ చేతిలో చేయి వేయును)

అమ : (సంతోషంతో ప్రభావతి చేయి పట్టుకొని) ప్రభావతీ! నీ ప్రేమోపహారంకంటే నాకు కావలసింది యేంవుంది?

ప్రభా : (ఉలిక్కిపడి) అది సాధ్యమా అమర్‌నాథ్!

అమ : (నిరుత్సాహంగా) ఇంతమాత్రానికేనా ? కోరుకో మన్నావ్.

ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) ప్రచండవేగంతో ప్రవహించు కాల వాహినీ ప్రవాహానికి యెదురీదడం ...

అమ : సాధ్యం కాదంటావ్ !

ప్రభా : అవుతుంది అంటారా ?

అమ : (నిష్ఠూరంగా) అంత ఆత్మ స్వాతంత్ర్యం లేనిదానవు నా చేతిలో యెందుకని చేయి వేశావ్! చెప్పు ?

ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) చేయి వేస్తే మాత్రం? పెద్దల చాటు వారి మాట ...

అమ : చెల్లదనా ? నీ సందేహం ?

ప్రభా : ఎలా చెల్లుతుందంటావు ?

అమ : చెల్లక ? వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం వున్నవారి మాట యెన్నటికి వ్యర్థంకాదు.

ప్రభా : అంతరం తెలియకుండా మాట్లాడుతున్నారు.

అమ : అదిమాత్రం అర్థంలేని మాట అంటాను.

ప్రభా : మీ వేదాంతానికేంలెండి ?

అమ : వేదాంతం కాదు ప్రభా యదార్థం!

ప్రభా : కాదు పాతిక యెకరాలు పంటభూమి, పాతిక వేల రూపాయలు యిస్తామని ప్రతిరోజూ పదిమంది కన్యాదాతలు మీయింట పడుగాపులుపడి వుంటూవుంటే...

అమ : (దురుసుగా) ఊఁ పడివుంటూవుంటే ?

ప్రభా : పదియెకరాలు పాలి పొలం చేసుకుని బ్రతుకుతూ వుండే మా నాన్నగారు మీకు యేం వరకట్నంయిచ్చి నన్ను పెళ్ళి చేస్తారు ? చెప్పండి !

అమ : (నవ్వి) ఓహో ! అదా ? నీ సంశయం !

ప్రభా : సంశయమేకాదు సాగని సంకల్పం కూడాను.

అమ : స్త్రీ పురుషుల జీవితానందానికి జీవగఱ్ఱ ప్రేమగాని ధనం మాత్రం కాదు తెలుసా ?

ప్రభా : కబుర్లికి కార్యాలికి కావలసినంత తేడా వుంటుంది లెండి.

అమ : అందుకని సనాతన సంస్కృతి ననుసరించి కట్నాలిచ్చి కట్టబెడితేగాని కన్యాదానం ఫలప్రదం కాదంటావ్ !

ప్రభా : కాదనకపోతే మాత్రం ? యీ రోజుల్లో సిరిరా మోకాలడ్డే త్యాగజీవులు యెవరున్నారంటారు ?

అమ : ఉండక అందరు అత్తవారిచ్చే కట్నాలకు ఆశించి తగు ఆశయాల్తో యేకీభవించని యే కన్యనయినా వివాహం ఆడతారనేనా ? నీవనేది.

ప్రభా : ఆడక పెద్దవాళ్ళమాట తోసిరాజని పిన్నలు యేం

చేయగలరు.

అమర్ : చేయ లేక, చేతులునలుపుకుంటూ శరీరంమీద ఆత్మ మీద అధికారంవున్న నేను మానసిక బానిసత్వానికి లోనయి, పెళ్ళివిషయమయి పెత్తనం చెలాయిస్తూ వుండే పెద్దలపెత్తనం మాత్రం...

ప్రభా : (అందుకుని) పనికిరాదంటారు ?

అమర్ : పనికిరాదనడమే కాదు. సాగనివ్వనుకూడాను. నీకు తెలియదుగాని... సమాజం బలవంతంగా విధించే కృత్రిమ సభ్యతను ఖాతరు చేసే దుర్బలత్వం నాకు యేనాడు లేదు ప్రభా !

ప్రభా : (పరమానందంతో) నిజంగా నేనా ? అమర్!

అమర్ : నిజం ప్రభా ! వసంతమల్లికా పరిమళంలా ప్రణయ సౌరభాన్ని వెదజల్లుతూ, బాహ్యసౌందర్యంతో బాటు, హృదయసౌందర్యంకూడాకలిగి, నన్ను ఒక వెలుగు బాటలో నడిపించగల నిన్నుతప్ప, నాకు యీజన్మలో పెళ్లాడేభాగ్యమేవుంటే ! మరి యెవర్నీ వివాహం చేసు కోనంటాను.

ప్రభా : (గుంభనగా) అది మీ గృహకలహానికి కారణం అయితే !

అమర్ : కలహానికే కాదు పరిశయానికి కారణంఅయినా, నా నిర్ణయానికిమాత్రం తిరుగులేదు.

ప్రభా : తిరుగులేదని, మీరు అర్ధాంగిగా నన్ను యేంచూచి అంగీకరించేది ?

అమర్ : చెప్పమంటావా ?

సీ॥ సర్వ ప్రజాహ్లాద సంధాయకంబైన
హృద్యైక గాంధర్వ విద్య వీవు
మూర్తి మంతంబౌచు మోహనాకారత
రాజిల్లు శృంగార రసమ వీవు
భువనత్రయ జయేచ్ఛఁ బుష్ప ధనుర్ముక్త
రామాస్వరూప శరంబ వీవు
ప్రణయ సందేశంబుఁ బంపుటకై యెంచు
చిత్తసంభవుని చేఁజిలుక వీవు
తే॥ మేల్మిబంగారమును సుధామిళిత మొనరఁ
జేసి ప్రాణంబులం బోసి చేడఁజేసి
తనదు నైపుణ్యమును లోకమునకుఁజూపు
సృష్టికర్తృ కృతాపూర్వ సృష్టి వీవు.

ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) ఇదంతా మీ మనోభావనగానీ ! నాలో మీరన్న...

అమర్ : గుణాలు లేవంటావ్ ! కాని గులాబీపుష్పానికి తన గుబాళింపు యెలా తెలుస్తుంది ? ఇదిగో ! నీవు సరే ! అని సమ్మతిస్తే ! యిప్పుడే మన ప్రణయసామ్రాజ్యానికి పతాకంగా నాయీ అంగుళీకాన్ని నీకు అరణంగా

యిస్తున్నాను. (తన వ్రేలివుంగరంతీసి ప్రభావతి వ్రేలికి పెట్టును)

ప్రభా : (ఆనందంతో) ఆగర్భశ్రీమంతులు సౌందర్యతేజో మూర్తులు అయిన మీరాకు నాపయిని కలిగిన అవ్యాజ మయిన అనుగ్రహానికి నా ప్రేమజ్యోతుల్తో నివాళ్లివ్వ డంకంటే ! నా జన్మకు సార్థకత యేముంటుందని సమ్మతించనంటాను ?

అమర్ : (సంతోషంతో) ధన్యాత్మున్ణి ! అమృతకలశంలాంటి నీవు అర్ధాంగిలక్ష్మివి అవడంకంటే ! నాకుమాత్రం కావలసిన మహాభాగ్యం యేం వుంది ? చెప్పు ప్రభా! (చేతివాచీ చూచుకొని) అబ్బా! అప్పుడే అయిదు కావచ్చిందే !

ప్రభా : అయిదు అయితేమాత్రం అంత తొందరపడతారు యీ మైలుదూరం వెళ్ళలేకపోతారా ?

అమర్ : వెళ్ళలేకపోతానని కాదు ప్రభా! యింటివద్దయింకా యెన్నో పనులున్నాయి ! నీకు తెలియం దేముంది ?

ప్రభా : (ధర్మయ్యగారి రాకచూచి) అదుగో! మాటలో మా నాన్నగారుకూడా రానేవచ్చారు.

ధర్మ : (ప్రవేశించి) ఎంతసేపయింది బాబు ! నీవు వచ్చి ?

అమర్ : నమస్కారమండి ! ధర్మయ్యగారూ ! గంట లోపు
అవుతుంది నేవచ్చి అప్పుడే !

ధర్మ : ఏదో పనిమీదగాని రావు నీవు...

అమర్ : పనిమీదే వచ్చానండి ! మొన్న మీతో మనవి
చేసిన కార్యం గురించి...

ధర్మ : అదా! మీ తలిదండ్రులపేర కట్టించాలన్న స్మారక
భవనాల గురించేగా ?

అమర్ : అవునండి. ఆపని మీ చేదోడు వాదోడు వుంటే
గాని...

ప్రభా : సాగదంటారు ?

ధర్మ : సాగేదేముందిగానీ...

అమర్ : నాపేరనున్న లక్షరూపాయలు...

ధర్మ : బ్యాంకువారు యిస్తామన్నారా ? బాబు !

అమర్ : ఇవ్వడానికి వారి అభ్యంతరంమాత్రం లేదన్నారు.

ధర్మ : (సందేహంతో) కాని...యీ భవనాల నిర్మాణం
మీ మామగారికి సమ్మతమేనా ?

భాస్క : (హుటా హుటీగా ప్రవేశించి) వడ్డీకి వడ్డీలుకట్టించి
తానిచ్చినసొమ్ముకి రెట్టింపు గుంజుకోవడంతప్ప, పెద్ద
వులి పేరంటంపెట్టనిస్తుందా అని వీరి మామగారు
సత్కార్యాలు చేయడానికి.సమ్మతిస్తారా? నాన్నగారు!

ప్రభా : సమ్మతించకపోవడానికి, బ్యాంకులో తెచ్చి పీకుఖర్చు పెట్టేడబ్బు, వారి కష్టార్జితంకాదు గదండి నాన్నగారు!

ధర్మ : కాకపోతేమాత్రం ? పిల్లికి బిచ్చంపెట్టని పిశినారికి యెవరిదయితేం? యింతసొమ్ము ఖర్చుపెట్టడానికి యెలా ఒప్పుదల అవుతుంది ?

అమర్ : ఒప్పుదల కాదనేగదండి ! ఆర్థికవిషయం వారికి తెలి యనీయకుండా యీ భవనాలు కట్టించడం ?

ప్రభా : చిత్రగుప్తులాంటి గణపతి తన చెంతనున్నంతకాలం శ్రీహరిరావుగారికి యీ రహస్యం తెలియనివ్వకపోవ డం సర్వేశ్వరునికికూడా సాధ్యం కాదేమో !

అమర్ : సాధ్యం అవడానికి, మా యువజనసంఘంవారు చందాలు వసూలుచేసి కట్టిస్తున్నట్టేగాని ప్రత్యేకించి నాపేరు యేంపి వుండదుగా ?

ధర్మ : అలాగ అయితేనే తప్ప నీవు తలపెట్టిన యీ మహా కార్యం సాంతంగా సఫలంకాదుబాబు !

ప్రభా : అధర్మంకాని కార్యానికి అనేకమయిన అవాంతరాలు వస్తూవుంటాయి...

భాస్క : వచ్చినా ? సూటిగా భూమిపయి ప్రసరించే సూర్య కిరణాల ధాటికి మంచుబిందువుల్లా అవి అన్నీ మటు మాయమయి పోతాయి.

ప్రభా : పోక ? పర్వతాన్ని తాకిన మేఘపు కోపలు భగ్నం అయిపోతాయిగానీ ! పర్వతానికిమాత్రం ప్రమాదం రాదు.

అమర్ : రెణ్ణెళ్లపాటు మీ భాస్కరాత్రిప్పని మాకు సహకారంగా పంపించేరంటే ! ...

ధర్మ : అంతకంటేనా ? మానవసేవే మాధవసేవగా యెంచి పదిమందికి వుపకరించేపన్లు చేసే నీకు మేము ఆమాత్రం తోడ్పాటుచేయ లేమా ? తప్పక తీసుకుని వెళ్లు బాబు !

అమర్ : అదే పదివేలు. రేపట్నుంచి పంపించండి.

ధర్మ : రేపు వర్జంలేకుండా చూచి వస్తాములే !

అమర్ : నమస్కారం. నాకు యింక సెలవిస్తారా? (లేచును)

ధర్మ : శుభం. వెళ్ళిరా నాయనా!

అమర్ : (ప్రభావతిని ఓరగంట చూచి వెళ్ళును)

ధర్మ : వయస్సుచేత చిన్నవాడయినా అప్పుడే ఉత్కృష్టమయిన కార్యాలుచేయడానికివుర్విళ్ళూరుతూవున్నాడు

ప్రభా : దాతచేతిలో ధనంవుంటే ! దానధర్మాలు చేయడానికేగాని పాపపుపన్లు చేయడానికి పంచిపెట్టడుగా నాన్నగారు !

భాస్క : చెడ్డవానిజేబులో డబ్బువుంటే ! చెడుపన్లు చేయడానికేగాని సత్కార్యాలు చేయడానికిమాత్రం సంకల్పిస్తాడా ? చెల్లాయి !

ధర్మ : అందుకే చేపపిల్లకి యీత, సింహంపిల్లకి వేట చెప్ప వలసిన పనిలేదన్నారు.

(అందరు వెళ్లుదురు)

(తెరపడును)

శ్రీః

(పంచమదృశ్యం)

(గణపతియిల్లు చావడిలోని కుర్చీమీద కూర్చొని భాస్కరాత్రివు పుస్తకం చదువుతూ వుండును)

సీ॥ స్వాచరణోచితా చార్యుండ వైనచో
  నన్యోపదేశార్హుఁడగుదు వీవు
నిర్జితషడ్వర్గ; నీచారివైనచో
  నరిదుర్జయుండవే; యగుదువీవు
స్వధనైకతృప్త సుస్వాంతుడవైనచో
  నష్టసంపద్వ్యక్తుఁడగుదువీవు
పక్షపాతరహిత భావుండవైనచో
  నఖిలన్పమిత్రుఁడ వగుదువీవు

తే॥ వేదశాస్త్రార్థభావైక వేదివైన
శత్రు దుర్జయ సామర్థ్య శాలివైన
భవ్య సర్వం సహాచక్రవర్తివైన
వాక్య చతురుండవైన లాభంబులేదు.

గణ : (ప్రవేశిస్తూ) అరే! వీడి తస్సాదియ్యా! "తోడుతో నే తోఁకకునమా" అని పొద్దుటే శనిగాడులా వీడు

దాపరించేడేఁవిటి ? (సమీపించి) భాస్కరావా ?
ఎప్పుడొచ్చావ్ బాబు !

భాస్క : (లేచి) మీరా ? దయచేసేరూ ? (వికటస్వరంతో)

శా. ఏయే గ్రామములేగినాఁచట యేయే కార్యముల్ జేసిరో !
ఆయా గ్రామము లూపనుల్ దెలుపఁగా నర్థించెదన్ భక్తిమై...

గణ : (ఉడుకుబోతు తనంతో) ఆపు! ఆపు! కవిత్వం యెన్నాళ్ళించి కాలబెడుతున్నావేఁవిటి బాబు !

భాస్క : మీవంటి రాజకీయ మహాపండితుల్ని చూసేసరికి యెవరికయినా కవిత్వపు కండూతికదం త్రొక్కుకుంటూ గంగాప్రవాహంలా రావల్సిందే ! పద్యం పూర్తిగా చెప్పనిచ్చారు కాదు. బ్రహ్మాండంగా పడ్డాయనుకోండి! పదాలు.

గణ : (ఎత్తుపొడుపుగా) నీ సంగీతంమాత్రం బ్రహ్మాండంగా లేదూ ?

భాస్క : నాసంగీతానికేంగానీ, గ ణ ప తి గా రు ! పన్నెన్ని సక్రంగా, సావకాశంగా, సాంతంగా, చక్కబెట్టుకునే వచ్చారా ?

గణ : కంచిగరుడసేవతప్ప పైసా కలిసివచ్చే పనులికికాకుండా మేం పడేపాట్లు ? భాస్కరావ్!

భాస్క : (వెగటుగానవ్వి) కలిసివచ్చే పనులికి కాకపోతే !

పరీక్షకాలం వచ్చినా గడపదాటి కాలావలికి వెళతారా? బాబు! మీరు?

గణ : నీ శుష్కప్రియాలకి, శూన్యహస్తాలకీ ఏంగానీ! ఎప్పుడు వచ్చావో చెప్పేవుకావు!

భాస్క : చెప్పడానికి యేంవుందండీ! మీ కనకారావు కబురు చేస్తే? నిన్నే వచ్చాను.

గణ : (సందేహంతో) నిన్నే వచ్చావా?

భాస్క : వచ్చి వూరకే కూర్చొని వున్నాననుకున్నారా?

గణ : కూర్చొనివుండక నీవు వుద్ధరించిన ఘనకార్యం యేం విటో కాస్త చెప్పు? నాయనా!

భాస్క : చెప్పమంటారా? దేవాలయ ధర్మకర్తలయిన మీ శ్రీహరిరావుగారు గుడిగుమాస్తాగిరి చేస్తూవుండే మీరు కలిసి పదేళ్ళనుంచి గ్రామచరిత్రలో కలకాలం పేరుండేలా చేస్తూవుండే ఘనకార్యాల్ని కళ్లారా చూస్తూ...

గణ : కాలక్షేపం చేసేవన్నమాట.

భాస్క : లేదు. హృదయాలు లేకుండా మీరుచేసిన దారుణ కార్యాల్ని చూచి మీయిద్దరి వుద్యోగాలు వూడబెరికే సుముహూర్తం యెప్పుడువస్తుందా అని వూహిస్తూ గడిపేను కాలం.

గణ : (బొంకాయింపుతో) మేమేంచేయరాని చెడుపన్లుచేసే వని? నీవు మమ్మల్ని చెందనాడ్డం?

భాస్క : మీరుచేసిన మహాకార్యాలు కలంతీసుకుని వ్రాయ గల కవీశ్వరులుంటే! సవా లక్ష పేజీల గ్రంథ మవుతుంది.

గణ : అదేదో నీవు కాస్త యిప్పుడు చెప్పకూడదూ?

భాస్క : ఎందుకు చెప్పకూడదండి! సావకాశంగా కుర్చీలో కూర్చుంటే! సంక్షిప్తంగా దాని సారాంశం చక్కగా చెబుతాను.

గణ : (కూర్చొని) సరే. చెప్పుబాబు! మేంచేసిన చెడుపను లేంవిటోమరి?

భాస్క : (కూర్చొని) వేంవిటంటారా? లెక్కపెట్టండి. ప్రతి రోజూ పలువురు ఫలమో పత్రమో పట్టుకునివచ్చి భక్తి శ్రద్ధల్తో ప్రార్థనచేసుకునే పరమేశ్వరుని ప్రార్థనా మందిరాన్ని ధూపదీప నైవేద్యాలు లేకుండాచేయించి దయ్యాలకొంపలా తయ్యారుచేసేరా లేదా? మీరు?

గణ : (తాము కానట్టు) మేమూ చేసింది? అడిగేవాడికి చెప్పేవాడు లోకువని అన్యాయంగా అనడంగానీ!

భాస్క : (ధీమాగా) చెప్పేవన్నీ శాంతంగా సాంతంగా విని సరిగా సరసంగా సమాధానం చెప్పండి!

గణ : (సమాధానపడి) సరే ! నీకట్టుకథ యేఁవిటో కానియ్
భాస్క : ఏఁవిటా ? వినండి. శ్రీవణానందంగా ప్రతి పర్వప్రరోజుల్లోనూ యేపుణ్యకథాశ్రవణమో, చేయిస్తూవుండే కళామందిరాన్ని చూడడానికికూడా అసహ్యంగావుండే జూదప్రశాలగా చేసింది మీరుకాదా? ప్రమాణంచేసి చెప్పండి.
గణ : (సణుక్కుంటూ) మరి చెడీనమాట ఆడుతున్నావ్ !
భాస్క : (సాక్షేపణగా) కాదులెండి. యింకా వినండి. పుణ్యక్షేత్రమని పొరుగూళ్ళనుంచి వచ్చేయాత్రికుల సౌకర్యార్థం, యేపుణ్యాత్ముడో కట్టించియిచ్చిన ధర్మశాలను దొంగల్లు అమ్మేదుకాణంగా చేసింది యెవరంటారు ?
గణ : ఎవరో మాకేం తెలుసు. అన్యాయంగా మామీద లేనిపోని అభాండాలుమోపి పాపాన్ని ఒడిగట్టుకుంటున్నావ్! సుమా.
భాస్క : మీ శాపాలకేం గానీ ! కూలిపోవడానికి సిద్ధంగా వున్న గోపురాన్ని కొరెకునున్నంయినా పూయించకుండా గబ్బిలాయిల్ని కాపురంపెట్టించి గొబ్బికంపుకొట్టే గొడారివాని కొంపలాచేసి విడిచిపెట్టడం వట్టిబూటకం అంటారా ?
గణ : (కోపంతో) బూటకంకాదు నీ నాటకం

భాస్క : ఆగండి ! అగ్గిలో గుగ్గిలంలా అలా మండిపడతా
రెందుకు గణపతిగారు ! తీర్థపుణ్యాల్లో స్నానపానా
దులుచేసే కోనేటిని మురికిగుడ్డలు వుతికించి దున్న
పోతుల్ని తోలించి కాళ్ళుకడగడానికికూడా పనికిరాని
కుళ్లుగుంటగా చేయించారు ఒప్పుకుంటారా ?

గణ : ఒప్పుకోవడానికి నీన్యాకదంపుకు వాదానికేంగానీ,
వూళ్లో వాళ్ళందరికి లేని సాధకబాధకాలు మాకా-
వాలా ?

భాస్క : కావాలని కాకపోతే ! గ్రామస్థుల్ని అదుపులో పెట్ట
లేని మీబోటి అవకాశవాదులికి అధికారాలెందుకు ?
యింకా వినండి ! గుళ్ళచుట్టూ [కోటగోడల్లా] కొండ
నంటుకుంటూవుండే ప్రహరీ పడిపోతూవుంటే జారి
పోయే యిటుకల్ని అర్ధరాత్రివేళ మీయిళ్ళకు జారే
యించుకుని, దూడల సాలలకి గోడలు కట్టించుకోవ
డంమాత్రం మీకు కావల్సింది కాబోల్నే ?

గణ : అదేంమాట, అర్థంలేనిమాట. రాతిగోడలు కట్టించ
బోతున్నాంగనుక ఆ యిటుకల్నిలా వుపయోగించు
కున్నాం యేం ?

భాస్క : ఏవుంది ? యిటుకల్నలా మీరు మీ స్వంతకార్యా
లకి వుపయోగించుకోవడం యిదేంబుద్ధితక్కువనియా

గ్రామంలో యెవరూ అడిగేవారు లేకేగా ? మీరిలా హద్దుమీరి ప్రవర్తించడం ?

గణ : హద్దుమీరని బుద్ధిమంతులు మా కాళ్ళకలుతీసిన మొన గాళ్ళలా గ్రామంలో అడగడానికి మీకు బయలు దేరేరుగా !

భాస్క : బయలుదేరక ? యేతాంపాటకు యెదురుపాటలేదని విఱ్ఱవీగుతూవుండే మీ నడ్డులు యింక వుడకనిస్తాం అనుకున్నారా ?

గణ : (సాబ్ద్వారంతో) సరే ! అయిందా ? నీవుపన్యాసం ?

భాస్క : అవుతుందా ? యిలా మీరు చేసిన అన్యాయాల్ని వేళ్ళుమడిచి చెప్పాలంటే యెన్నయినా వున్నాయి!

గణ : వుంటే వూరుకున్నావేం ?

భాస్క : వూరుకోలేను. అసలువిషయం చెబుతా వినండి. పూర్వం ఘోరీ గజనీలనేవారు వుండేవారు. వారిద్దరు సోమనాథాలయం మొదలయినవానిని చూర్ణంచేసి దండోపాయంతో వాళ్ళని అమూల్య రత్నాభర ణాల్ని అపహరించి పట్టుకుపోయారు. మీరుమాత్రం పాపం వారిలా కాక...

గణ : కాక యేం చేశాం ?

భాస్క : ఏంచేశారా ? సామోపాయంగా యేటా యాభై యెకరాల్లో పండే పంటన్ని మీపరం చేసుకొంటూ

దినదినమూ దేవునికిచ్చే ముడుపుల్ని మీ సొంత సొమ్ముల్లా మూటకట్టుకుంటూ, ఆదాయంలో అర సైవేద్యాలవంతు అయినా ఖర్చుపెట్టే పాపానికి పాల్పడ్డం లేదు. యింకా యేం చేయాలి ?

గణ : (కోపంతో) ఎవడయ్యా ! నీకీ పుక్కిటపురాణం చెప్పిన పోకిరీ వెధవ !

భాస్క : చెప్పకపోతేమాత్రం ? ప్రత్యక్షంగా కనబడే మీ చేతలికి సాక్ష్యాలు కావాలంటారా ?

గణ : కావాలనకపోతే ! "దున్నపోతు యీనిందంటే దూడ్ని కట్టెయ్యమ"న్నట్టు లేనిపోని అపవాదుల్ని మా నెత్తిల్ని రుద్దుతావా ?

భాస్క : రుద్దక, యీమధ్య మీరు మా యువజనసంఘం వారిని విమర్శిస్తూ వూళ్లో వుపన్యాసాలు ఇస్తున్నారట. మేము మీలా యేం అమానుష కార్యాలు చేస్తున్నామని ?

గణ : పిన్నా పెద్దా తారతమ్యం తెలుసుకోకుండా గ్రామంలో మామీద గాలికుమారం లేవదీస్తూ గంద్రగోళం చేయడం మీకు...

అమర్ : (ప్రవేశిస్తూ) భావ్యం కాదంటారు !

గణ : (చూచి) అంబంలో కుంబంలా నీవుకూడా వచ్చావూ!

అమర్ : రావడానికేంగానీ ! పెద్దలంటే మీ పరిభాష శ్రీమంతులనేగా ?

గణ : శ్రీమంతుల్ని చెందనాడ్డం చెడ్డకాదంటూవా ?

భాస్క : చెల్లుబడి అవుతూవుందని; శ్రీమంతులు యెంత చెడుగా ప్రవర్తిస్తూవున్నా అదేఁవిటనడం అన్యాయమంటారు ?

గణ : (విసుగుదలగా) కయ్యానికి కాలుదు)వ్వడానికి కాకపోతే...

అమర్ : కయ్యానికి కాలుద్రువ్వేది మీరా ? మేమా ?

గణ : కనబడుతూ వుందిగా ?

అమర్ : ఎందుకు కనబడదు ? పాత పంచాయతీ ప్రశిడెంటుగారు మీతో "ఈ పర్యాయానికి పంచాయతీబోర్డు పరిపాలనం యువజనసంఘంవారికి యిద్దాం" అంటే మీరు మీ శ్రీహరిరావుగారు వీల్లేదన్నారటగా?

గణ : ఎందుకు అన్నాం అంటావ్ !

భాస్క : ఎందుకా ? దేవాలయ ధర్మకర్తలయి వ్వూరికి యీ పదేళ్ళలో చేసిన వుపకారానికి వడ్డీగా పదిమందికి పనికివస్తూవున్న బావుల్ని, చెరువుల్ని పాడుచేయించి ప్రజలికి పరమోపకారం చేయాలని భావించారు గనుక.

గణ : కాకపోతే! శాసనవిధానం సరిగా తెలియని మీయువజన సంఘంవారు వుద్యోగస్థులయి వూరునుద్ధరిస్తారు కాబోల్ను?

అమర్ : అదా! సమాచారం? శాసనవిధానం చక్కగా తెలుసుకున్న మీరు యిరవయ్యే యాభై వేలో ఖర్చుపెట్టి, యే శాసనసభాసభ్యులో, లోకసభాసభ్యులో, మంత్రులో అయ్యి, కాటన్‌దొరగారు కష్టపడి కట్టించిన ఆనకట్టల్ని పడగొట్టించి దేశానికి యింత తిండి గూడా లేకుండాచేసి, మీ కడుపుమంట చల్లార్చుకోరాదూ?

గణ : నీ యెత్తిపొడుపు మాటలకేంగానీ! మా శ్రీహరిరావుగారు చేసిన దేశసేవ చిన్నవాడవు నీకేం తెలుసు?

భాస్క : అవును. మీశ్రీహరిరావుగారు పదేళ్ళకిందటం జస్టిసుపార్టీనాయకులుగావుండి, యింగ్లీషువాళ్ళమోచేతినీళ్ళు త్రాగుతూ కాంగ్రేసునాయకులంటే! కారాలు మిరియాలునూరి కాలం గిరునతిరిగ కాంగ్రేసునాయకులు గద్దెలెక్కడంతో కలిసివచ్చేటట్టు కనబడి...

గణ : కనబడి యేంచేశారు?

అమర్ : చెప్పమంటారా? వూసరవిల్లి రంగులు మార్చుకున్నట్టు మిల్లుబట్టలు పెట్టెలోపెట్టి ఖద్దరుబట్టలు కట్టుకున్నారు.

గణ : ఊఁ కట్టుకుంటే ! నష్టం యేం వచ్చింది !

భాస్క : ఏం వచ్చిందంటారా? "కష్టేవి ఖద్దరుబట్టలు కొట్టేవి బీడల పొట్టలూ" అని కరువు కాటకాల్తో కల్లోలంగా వుండే యీ కాలంలో పాలకుల బాసటతో ప్రతి తినుబండారానికి పరిమిట్లు సంపాదించుకుని, అర్ధ రూపాయివస్తువుని అయిదురూపాయలకి అమ్ముకున్నారు కాదంటారా ? గుండెమీద చేయి వేసుకుని చెప్పండి !

గణ : ఏఁవని చెప్పేది ? అందరికీ అందుబాటులో లేని ఆహార పదార్థాల్ని ఆగడ్డురోజుల్లో నానాగడ్డికరచి సంపా దించి యేదోధర జేసి యివ్వడం కేవలం మా స్వార్థా నికే అంటావు ?

అమర్ : కాదు. మీ స్వార్థానికి కాదు. అన్నమో రామ చంద్రా ! అంటూ పాపం ఆకలిబాధల్తో అలమ టిస్తూ అసువులు పోగొట్టుకుంటూవున్న అనాథులవద్ద అణా నూకలికి అర్థరూపాయి తీసుకోవడంకూడా పర మార్థానికే అనుకుంటాను ?

గణ : కాక ? ప్రజల ప్రాణాల్ని కాపాడ్డం అన్యాయం అంటావా ?

అమర్ : కాకపోతే ? ఎవరికలవు వారికింపని అమాయకుల్ని అదిరించి, బెదిరించి ఆర్జించి మీబొజ్జల్ని పెంచుకోవడం న్యాయం కాబోల్ను ?

గణ : (నిర్లక్ష్యంగా) న్యాయమో ! గీయమో ! ఆరోజుల్లో అందరికి ఆహార పదార్థాల్ని అందజేసినందుకు అభి నందించాలి.

భాస్క : అందజేసేస గనుకనే, యెనిమిదియెకరాలుగల శ్రీహరిరావుగారు యాభై యెకరాలూ, పూటకి తికాణాలేని మీారు యీానాటికి పుట్టెడుభూమిని చేబట్ట గలిగేరు. అబద్ధమంటారా ?

గణ సంపాదించుకున్న వారినిచూచి సహించలేకపోవడం మన భారతీయులికి ప్రథమంనుంచీవున్న పరిపాటేగా ?

అమర్ : (ఆవేశంగా) పరిపాటికాదు. మీాబోటి నాయకం మన్యుల్ని తలమెత్తుకుని తిరగనీయడం నిజంగా భార తీయుల గ్రహపాటు.

భాస్క : గ్రహపాటు కాకపోతే ! బీదసాదల్ని కాల్చుకు తింటూ కబంధుల్లా గ్రామగౌరవాన్ని యెందుకు గంగ పాలు చేస్తారు.

అమర్ : కడుపులుకొట్టి గడించుకున్న ధనం హారతికర్పూరంలా హరించిపోతుందని పాపం మీాకు తెలియదుగదండి !

గణ : తెలియకపోవడానికి మేము యెవరికిళ్ళకి గంతలుకట్టి యేంమోసం చేశేమంటావ్ !

భాస్క : మోసంకాకపోతే ! ఆదర్శమూర్తి అయిన యీా అమర్నాథుని ఐశ్వర్యాన్ని హస్తగతంచేసుకోవాలని మీారుపన్నే పన్నాగం ప్రజలకెవరికీ తెలియదనా ?

గణ : తెలియవచ్చు కాని...అది శ్రీహరిరావుగారి యింటి విషయం.

అమర్ : అంటే ! గోవుల్ని కోసం చెప్పులు దానం చేస్తాం అంటారు. అదేగా మీమాటలో సారాంశం ?

గణ : అంటే ?

భాస్క : అంటే ! మీ 'శ్రీహరిరావుగారు మేనల్లుడి ఆస్తి దిగ మింగి పంచాయతీబోర్డు ప్రెశిడెంటులయి, వూళ్లో వాళ్లని వుద్ధరిస్తారంటారు.

గణ : వుద్ధరించడానికి కంకణంకట్టుకుని మీ యువజనసంఘం వారు సిద్ధపడుతున్నారుగా ?

అమర్ : సిద్ధపడక ! మీరు వేసే ప్రశ్నల్ని వేషాల్ని భళిభళి అంటూ, పొగడుతూ, భటాజిల్లా బలపరుస్తాం అనుకుంటున్నారా ?

గణ : బలపర్చమని మిమ్మల్నెవరం బలవంతం చేస్తుంటే బాబు ? ఇంట్లో గాళ్ళు గుట్లోనుంటే బయటవాళ్ళు ఫోలో అంటారు. ఖాధ్యతగల నీవే మా బ్రతుకుల్ని బయటపెడుతూవుంటే ! వీధిలోవారిమాట వేరే చెప్పాలా ?

భాస్క : అలారండి దార్లోకి. అంతేగాని... కపటనాటకం ఆడుతూ ప్రజల కళ్ళకి యీరోజుల్లో మీరెంతటి ఘనులయినా ? గంతలు కట్టలేరు

గణ : సరేగానీ! చూసేవా ? మాయింట్లో వాళ్ళ వరుస?
భాస్క : (ముభావంగా) మీ యింట్లోవాళ్ళు యేంచేశారు?
గణ : (విసుగుగా(ఏం చేశారా? యింతసేపట్నుంచి మనం క్రిందా మీదా పడుతూవుంటే! ఒక్కరయినా బయటికి వచ్చి నా మంచీ చెడ్డా చూచినవారు వున్నారా?
అమ : చూడడానికి యింకా యెవరూ రాలేదుగదండీ !
గణ : (సందేహంతో) రా లేదు గదం డీ ? రాకపోవడం యేఁవిటి ?
భాస్క : ఊళ్లో లేరుగనుక !
గణ : ఊళ్లో లేకకట్టగట్టుకుని కాశీయాత్రకు వెళ్ళేరా ?
అమర్ : వెళ్లింది యాత్రకుకాదు పెళ్లికి !
గణ : (ఉలిక్కిపడి) పెళ్లికి ? యెవరింట్లో పెళ్ళికి?
భాస్క : ఎవరింట్లో పెళ్ళికో అయితే! యింట్లోని వాళ్ళంతా యెందుకు వెళతారు ?
అమ : పెళ్ళి చేయడానికిగాని, యిల్లు కట్టడానికిగాని పెట్టి పుట్టాలి. లేకపోతే ! "పెళ్ళి చేసిచూడు యిల్లు కట్టి చూడు" అని యెందుకంటారు పెద్దలు ?
గణ : (సందేహంతో) కొంపముంచి నాకొడుకు మీరు కలిసి యేదో కుతంత్రం చేసేరేఁవిటి ?
భాస్క : కుతంత్రమో ! స్వతంత్రమో ! తరువాత చెబుతాంగానీ! ముందు నామాటకి సూటిగా సమాధానం చెబుతారా ?

గణ : (విసుగ్గా) చెప్పేదేఁవిటి ? నీ వొప్పదంటు ప్రశ్నకి సమాధానం ?

అమ : ఏఁవిటంటారా ? మీ పాపాయి జన్మదినోత్సవంనాడు "మా అమ్మాయిని మీ అబ్బాయికి పెళ్ళి చేసుకోవాలి" అని మీరు మీ చెల్లెలుగారి చేతిలో చేయి వేయించుకున్నారట...

గణ : (అంటుకుని) వేయించుకుంటే ! యిప్పుడా గంపశ్రాద్ధం అంతా బయటపెట్టడం యెందుకూ అని.

భాస్క : యెందుకంటారా ? ఆనాటికి పచ్చగావున్న మీ చెల్లెలుగారి పరిస్థితిబట్టి శపథం చేయించుకుని ఈనాటి వారిలేమిని చూసి ప్లేటు ఫిరాయించేసు గనుక.

గణ : ఫిరాయించకపోతే! పట్టుమని పదిబస్తాలు రానివానికి పిల్లనిచ్చి వివాహం చేయడం వినోదానికా ?

భాస్క : వినోదానికి కాకపోతే ! వృద్ధుడయివున్న శ్రీహరి రావుగారికి వివాహం చేయడానికి సిద్ధపడడం మీ ప్రమోదానికా ?

గణ : ప్రమోదానికి కాకపోతే ! కలిగినవాణ్ణి పెళ్లాడి మా పాపాయి కష్టపడుతుందంటావు ?

భాస్క : (చులకనగా) కష్టపడితేమాత్రమేంలెండి. మీ కు కలసివస్తున్నప్పుడు.

అమ : కలిసివస్తుందన్న కాంక్షతో మీరు పిల్లనిస్తామన్నా. అరవైయేళ్ళు దాటి షష్ఠిపూర్తి చేసుకున్న శ్రీహరి రావుగారు పెళ్ళి చేసుకుంటాననడంలో అర్థం లేదు.

గణ : ఎందుకని లేదు ?

అమ : (వ్యంగ్యంగా) వుంది వుంది. లేకపోతే అది యేంవి టంటారా ! మీ శ్రీహరిరావుగారు తన మొదటి పెళ్ళికి ధర్మాన్ని, రెండవ పెళ్ళికి అర్థాన్ని, మూడవ పెళ్ళికి కామాన్ని, యీనాలుగవ పెళ్ళికి విన్నారూ? మోక్షాన్ని యిలా వరుసగా ధర్మార్థకామమోక్షాల్ని సాధించుకోవడానికి సంకల్పించుకున్నారు అంతే! గదండీ!

గణ : (కోపంతో) చాల్లే ! చదువుకున్నవాడవు చక్కని అర్థం చెప్పేవ్ !

భాస్క : ఉన్నమాట అంటే మీకు అంత కోపం యెం దుకు ! చెప్పండి.

గణ : కోపంకాకపోతే యేంవిటి ? శుభమా అంటూ మా పాపాయిని ఒక కోటీశ్వరునికిచ్చి పెళ్ళి చేయాలను కుంటూ వుంటే ! అశుభ వాక్యాలంటావేంవిటి ? అన్యాయంగా ?

అమ : (చులకనగా) అన్యాయం కాకపోతే ! గంగిగోవుని కటుకు కత్తుల కసాయివానికి అప్పిస్తున్నట్టు మెఱుపు దీవెలాంటి మీ పాపాయిని మూడు కాళ్ళ ముసలి

కిచ్చి తూ తూ మంత్రం పెళ్ళి చేస్తాననడం మీది ఏపహో న్యాయంకాబోల్సు ?

గణ : (మొండితనంగా) అది నాయిష్టం ! మా పాపాయి కష్టసుఖాలు నాకు తెలుసులే !

భాస్క : తెలిసుకేం ? ఆవృద్ధఘటం మారే ! అని ఆవలికి పోవడంతో వారి ఐశ్వర్యాన్ని హాయిగా హస్తగతం చేసుకుని కన్నకూతుర్ని అలోలక్ష్మణాఅంటూ అహో రాత్రాలు అఘోరిస్తూ బ్రతికినంతకాలం ఏపంచనో పడివుండమని కోటీశ్వరులయి కులకాలనుకోవడం మీకు బాగా తెలుసు.

గణ : హద్దుమీరి మాటాడుతున్నావ్ !

భాస్క : అలా అయితే ! యింట్లోనూ వీథిలోనూ ఆడిందాట పాడిందిపాటగా మీపెత్తనం యింతకాలం యెందుకు సాగుతుంది ?

గణ : సాగకపోతే ! సాగకపోతుంది. యింతకు మీ అరవ కజ్జం దేనికి ? చెప్పండి !

అమర్ : మేం చెప్పేదేముందండి ! అయిందేదో అయిపో యింది...

గణ : (విసుగుతలతో) ఏమిటా అయింది.

భాస్క : మీపాపాయి పెళ్ళి.

గణ : (దురుసుగా) నాబొందిలో ప్రాణంవుండగా కాదు.

అమర్ : అయితే పునర్వివాహం చేస్తారా ?

గణ : (ఆశ్చర్యంగా) ఏఁవిటి నీమాటలు.

భాస్క : ఏఁవుంది ? రాత్రి మూడున్నరగంటలికి హస్తానక్షత్రియుక్త మిథునలగ్నానికి మీ మేనల్లునికి మీ అమ్మాయినిచ్చి మీ కనకారావు కాళ్ళుకడిగి కన్యాదానం చేశాడు తెలిసిందా ?

గణ : (గుండెలు బాదుకుని) ఆ ! నిజమేనా ? కొంపదీసి !

అమర్ : నిజంకాక ? అబద్ధం ఆడవలసిన అగత్యం యేం వచ్చింది మాకు !

గణ : (నిట్టూర్పువిడిచి) మా కనకారావు మీ మాయాజాలంలోపడి, నా భగీరథప్రయత్నాన్ని భగ్నంచేస్తాడని కలలోఅయినా అనుకోలేదు. పదిహేనేళ్ళ క్రితం నాటిన నా ఆశావృక్షాన్ని మీరు ముగ్గురుకలిసి నేటితో మొదలంట కూల్చివేశారు. యీవార్తను మా శ్రీహరిరావుగారికి యేముఖంపెట్టుకుని వెళ్ళి విన్నవించుకోవాలి ? చివరకు నా వూహాగానంఅంతా బూడిదలోపోసిన పన్నీరులా వ్యర్థమయిపోయిందిగదా!

భాస్క : వ్యర్థంగాక స్వార్థంతో కన్నకూతుర్నే తడిపాతతో గొంతుకోయ్యాలని తలచిన మీ చెడుతలంపుసార్థకం యెలా అవుతుంది ?

అమర్ :"కుక్క కాటుకి చెప్పుదెబ్బలా మీ కనకారావు చక్కని పని చేశాడు" (వీధిలో బండిచప్పుడు వినబడును)

భాస్క : (విని) అమ్మో! మీ కనకారావు పెళ్ళిచేసి మీ అల్లుణ్ణి కూతుర్ని ఆనందంగా మీ బండిమీద అప్పుడే తీసుకుని వచ్చేశాడు. చూడండి.

గణ : (కోపంతో) సరే! రానీ! చూస్తాను.

భాస్క : ఏఁవిటి మీకు చూసేది? అనవసరంగా ఆగ్రహావేశంలో పచ్చిమిరపకాయ తిన్న పండుకోతిలా మిడిసిపడక నవవధూవరుల్ని ఆశీర్వదించి మీ మర్యాద మీకు కాపాడుకోండి.

అమర్ : మర్యాద కావాలన్న మనుష్యులు యిలాంటి మర్కటపు పన్లెందుకు చేస్తారు.

(భాస్కరావు, అమర్‌నాథులు విరగబడి నవ్వుదురు. గణపతి సిగ్గుపడును)

(తెరపడును)

శ్రీః

(షష్ఠ దృశ్యం)

(ధర్మయ్యగారి గృహోద్యానం అమర్‌నాథ్ ఫోటో చేతబట్టుకుని పరిభావతి ఆనందంగా పాడుతూ ఆడుతూ ప్రవేశించును.)

పాట - కాఫీ - ఆది.

ప్రేమోద్యాన విహారీ !
సుమశర కోమల దేహధారీ ! ॥ప్రేమో॥

1. చరణసేవా భాగ్యము నాకు
సమకూరేదది యెపుడో ! ॥ప్రేమో॥

2. పూలవనములో పున్నమ రేయి
విహరించేదది యెపుడో ! ॥ప్రేమో॥

3. ప్రణయోపవన కురంగంబులమై
కలిసి తిరుగునది యెపుడో ! ప్రేమో॥

పరిభా : (పాట ముగించి) ఆహా ! నా భావిభాగ్యోదయానికి ప్రథమ వసంతోత్సవంగా నన్ను మానసిక వివాహం చేసుకున్న యీ భామినీపర్యాయ మన్మథుని మధుర స్మృతి. నా మనో వీణను హాయిగా మీటుతూ నన్నెంత ఆనందపరవశురాలిని చేస్తూవుంది.

సీ॥ సంపదకనువైన సద్వ్యవహారంబు
వ్యవహారమున కనువైన విద్య

విద్యకు ననువైన వినయస్వభావంబు
భావాని కనువైన భవ్యబుద్ధి
బుద్ధికిననువైన బోధన జ్ఞానంబు
జ్ఞానానికనువైన కార్య దీక్ష
దీక్షకు ననువైన దాక్షిణ్య హృదయంబు
హృదయానికనువైన యిష్ట శక్తి
తే॥ శక్తికనువైన సత్కార్య సాధనంబు
సాధనంబున కనువైన సఫలతయును
గలిగి త్రైలోక్య మోహనాకార గరిమ
వరలుచున్నాడు నామనోహరుండు భళిర !

అమర్ : (వెనుకబాటున వచ్చి) ఎవరబ్బా! ఆ మోహనాకారుడు ?

ప్రభా : (ఫోటో దాచి సిగ్గుతో) మీరా ?

అమ : అవును నేనే. ఏది ? ఆ ఫోటో !

ప్రభా : (నవ్వుతూ) ఊహుఁ ! నేనివ్వను.

అమ : ఇవ్వాలి (వెన్నాడును)

ప్రభా : ఇవ్వనంటూ వుంటే! ఏఁవిటి మీ చిలిపితనం ?

అమ : ఇవ్వాలంటే ! యేఁవిటి నీ పెంకితనం ? (బలవంతముగా లాగికొని చూచి) ఓహో ! యిది నా చిత్రపటమే ! అయితే యింకేం ? చిత్రకళలోకూడా నీవు అందెవేసిన చేయివన్నమాట.

ప్రభా : (నవ్వుతూ) హృదయఫలక చిత్రితులయి వున్న వారి చిత్రాన్ని వ్రాయడంలో చిత్రం యేముంటుందండీ !

అమ : (క్రీవిగా) అప్పుడే నీవు ప్రణయ దేవతారాధనకూడా ప్రారంభించేవన్న మాట !

ప్రభా : (చమత్కారంగా) ఓ ! హృదయ దేవతా వశీకరణానికి ప్రపంచంలో ప్రణయమంత్రం కంటే ప్రధానమయిన సాధనం యేదీ లేదుగండి !

అమ : (ముభావంగా) అందుకు ఆత్మజనుల అంగీకారంకూడా అవసరం యేమో ! ఆలోచించావా ? ప్రభా !

ప్రభా : (సందేహంతో) అది మీకా ? నాకా ?

అమ : ఎవరికయినాగానీ !

ప్రభా ? ప్రణయజీవుల పవిత్ర ప్రేమకు ప్రపంచం ప్రతికూలమయి ప్రతిఘటించినా ప్రతిబంధకాలు రావు. వచ్చినా పలాయన మంత్రం పఠిస్తూ పరాభవం పొందకాపోవు.

అమ : (ప్రభావతి చేయి పట్టుకొని) ప్రభావతి! పరిశోధనాతీతమయిన నీ ప్రేమపాశం యెంత బలీయమైంది ? శరీరాన్నుంచి ఆత్మను వేరుజేయగలనుగాని నా తరుణ హృదయాన్ని గిలిగింతలు పెడుతూవున్న నీ ఆనంద స్వరూపాన్ని మాత్రం నా మనోవీధినుంచి వేరు చేయలేను.

ప్రభా : సృష్టికి పెట్టని కోటలాంటి మీ జగన్మోహనమూర్తిని కలలోనయినా నా మానసాకాశాన్నుంచి మాత్రం వేరుచేయగలనంటారా ?

అమ : చిరునవ్వుముత్యాలు చిలకరించు నీవు నా జీవిత నౌకా యానానికి ధ్రువతారవై, జీవిత భాగస్వామినివి కావడం నా పూర్వజన్మ సుకృతం ప్రభా !

ప్రభా : చరిత్రాత్మక కర్తవ్య నిర్వహణకయి జన్మించిన మీ పాదపూజకు నా యౌవనవనంలో పూసిన ప్రణయ ప్రసూనాల్ని వుపయోగించి మీ ప్రేమ వాహినీ తరంగాల్లో వూగడం మాత్రం నాజన్మకు ధన్యత గాదంటారా ?

అమర్ : (ప్రభావతితో కలిసి ముందుకు నడిచి) చూడు ప్రభా! పలురకాల పూలతో కనులు పండువుగా కలకల్లాడు తూవున్న మీ ప్రాదోట నందనవనంలా; వసంతుని కళావైభవాన్ని వేనోళ్ళ చాటుతూ, యెంత మనో హరంగా వుందో !

ప్రభా : అందుకనేగదండి ! సహజ సౌందర్యానికి కృత్రిమ సౌందర్యం యెన్నటికి సాటికాకపోవడం ?

అమర్ : ఎలా అవుతుందిమరి ?

ప్రభా : (ప్రేమతో చూపుతూ) చూడండి.

తే॥ స్వనిలయాగతాతిథులని స్వాగతంబు
నొసఁగవనలక్ష్మి, మలయవాయువుసు గంధ

మనెడు నక్షత్రంబుతోఁ బంచె, నాదరమున
స్వాగతము స్వీకరింపుము, స్వాంతమలర.

అమర్ : (సుఖస్పర్శనభినయించి) అవును ప్రభా ! మీప్రమదావన లక్ష్మీ గౌరవం అపూర్వంగావుంది.

పాట — భీంపలాస్ (అభేరి) ఆది.

అమర్ : వనవిహారమును జేయుదమా ?
ప్రణయామృతమును గ్రోలుదమా ?
ప్రాహాతీత ప్రియాలోకమున
ప్రయాణమును సాగించెదమా ? ॥వన॥

ప్రభా : తీగెటుయ్యాలల నూగుదమా ?
తీయనిపాటలు పాడుదమా ?
రాగాలాపన జేయుచు కౌతుక
సాగరంబులో మునుగుదమా ? ॥వన॥

అమర్ : కనులపండువుగ గంతులువేయుచు
మనోహరములగు మాటలనాడుచు
అనురాగామృత స్రవంతిలోపల
అవగాహనము జేయుదమా ? ॥వన॥

ప్రభా : చిలిపిపనులతో చిరునగవులతో
వలపుతేనియలు వలపోయుచు
పలువిధములుగా ఆటలనాడుచు
బ్రహ్మానందము నందుదమా ? ॥వన॥

ప్రభా : (సగర్వంగా) అమర్ ! ఈపూలమొక్కల్ని నీరుపోసి నేనే స్వయంగా పెంచాను.

అమర్ : పెంచావనేకాబోల్ను ప్రభా ! ఘుమఘుమా పరిమళించు పలురకాల పూలతో, నేత్రోత్సవంచేకూర్చు యీ మొక్కలన్నీ నీరాకచూచి కృతజ్ఞతాసూచకంగా నిన్ను పలుకరించాలన్నట్లు తమతలకొనల్ని యెలాయెత్తేమో చూడు !

ప్రభా : (చూచి) అవునవును. ప్రత్యుపకారబుద్ధితో చెట్లకు ఫలపుష్పాలు యివ్వడం పరిపాటేగదండి.

అమర్ : ప్రభా! యిటుచూడు. యీమల్లికాలత యౌవనాంగణంలో అడుగుపెట్టిన యువతీమణిలా తనచెంతనున్న పారిజాతపతిని అలుముకుని తనలా నీవుకూడా భర్తతోకలిసి వచ్చావని నిన్ను యెంత ఆప్యాయంగా చూస్తూవుందో !

ప్రభా : (నవ్వుతూ) మన్మథాగమనంతో ప్రమానులికికూడా...

అమర్ : ప్రణయానురాగం ప్రాదుర్భవించి మనుష్యుల్ని అనుకరిస్తున్నాయి అంటావ్ !

ప్రభా : అవునండి !

అమర్ : (రెండడుగులువేసి) ప్రభా ! అటుచూడు కోకిల ఆలేమావిమాన్నుకొమ్మపయి కూర్చొని లోకాల్ని మయిమరిపిస్తూ యెంతతియ్యగా పాడుతూవుందో !

ప్రభా : అవునండి ! మావిచిగుళ్ళి మస్తుగామెక్కి ఆకోకిల తనమంజుల కూకూస్వనంతో సర్వప్రాణుల్ని...

అమర్ : ప్రాణుల్నే కాదు. స్థాణువుల్ని కూడా కదలిస్తూ వుంది. (కొంచెం దూరం నడచి) ఇటుచూడు ! ఆ గువ్వలజంట తమ ముక్కూ-ముక్కూ కలిపి మూగ భాషతో గుసగుసలాడుతూ, పరస్పర ప్రేమానురక్తితో, ఆప్రాదీ నెటువ్వెల పయికూర్చొని, యెంత వయ్యారంగా వూగుతూవుందో !

ప్రభా : (ఉల్లాసంతో) అవునండి. పరస్పరానురాగమే, పతి పత్నుల యిహపరసుఖాను భూతికి పటిష్ఠమయి పట్టుకొమ్మ.

అమర్ : అందుకే ! ప్రియాప్రియులు ఐహిక ప్రేమవాహినీ ప్రవాహాన్ని ఆధారంచేసుకుని, ఆముష్మికానంద పారావారపుటొడ్డును చేరగలుగుతారన్నారు,

ప్రభా : అలాకాకపోతే ఆశ్రమచతుష్టయంలో గృహస్థాశ్రమానికి గొప్పదనను గౌరవం యెందుకుంటుందండి !

అమర్ : (వాచీచూచుకొని) అబ్బా ! అప్పుడే అయిదు కావచ్చిందే ?

ప్రభా : అప్పుడే ?

అమర్ : అవును. (వేలితో కనపరుస్తూ)

ఉ॥ అల్లదె ; కాంచుమా! తరువులందు ఖగావళి గూండ్లలోనికిన్
మెల్లగఁ జొచ్చుచుండె నటమేతకుఁబోయిన గోగణంబులున్
సల్లలితంబు గాఁదిరిగి స్వామిగృహంబులఁ జేరుచుండె, నో
పల్లవపాణిరో! తమ వత్సములంబరికించు వేడ్కతో.

ప్రభా : (చూచి) అవును. సూర్యాస్తమయం అయ్యేసరికి యేపాటైనీ కూటి కాప్రాణి వెళ్ళిపోవల్సిందేగదండీ !

అమర్ : ప్రభా ! నీతో కలిసి యీ పసవిహారానంద మహా సాగరంలో యీదులాడుతూ యిక్కడే ఉండిపోయాను.

ప్రభా : (నిష్ఠూరంగా) ఎప్పుడు మా యింటికి వచ్చినా చెప్పుల్లో కాళ్ళు పెట్టుకునే వుంటావు.

అమర్ : ఏం చేయమంటావ్ ! కావలసినంత కార్యభారం నెత్తిపయినుండగా, ఒకచోట కూర్చొని వుండడం యెలా వీలవుతుంది చెప్పు ?

ప్రభా : మా నాన్నగారితో మాట్లాడాలని కబురు చేసేవుగా? మరచిపోయారా ?

అమర్ : మరచిపోలేదు. సమయానికి మీ నాన్నగారు యింటి పద్దలేకపోయారుగా !

ప్రభా : మీ జాబు చూచి యిప్పుడే వస్తానని చెప్పి పొలం వెళ్లారు. యీపాటికి బయలుదేరి వస్తూనే వుంటారు.

అమర్ : (స్మృతి నభినయించి) అన్నట్లు అసలువిషయం మరచిపోయాను.

ప్రభా : (ఆసక్తిగా) ఏమిటండీ ఆ అసలువిషయం ?

అమర్ : ఏమీలేదు. ఒకపాట పాడితే విని...

ప్రభా : (చిరునవ్వుతో) ఏం బహుమతి యిస్తారు ?

అమర్ : కోరిందే యిస్తాను.

ప్రభా : సరే ! (పాడును)

పాట — మాండు — ఆది.

సావిరహేతవదీనా కృష్ణా ! ॥సా॥
మాధవ! మనసిజవిశిఖభయాదివ భావనయాత్వయిలీనా ॥సా॥

1. అవిరళనిపతితమదనశరాదిప భవభయబంధవినాశం
స్వహృదయమర్మణివర్మకరోతిస జలనళినీదళజాలం ॥సా॥

2. కుసుమవిశిఖశర తల్పమనల్పవిలాసకళాకమనీయం
వ్రతమివతవపరిరంభసుఖాయకరోతికుసుమశయనీయం॥సా॥

అమర్ : (మహానందంతో) ఆహా ! వసంతకోయిలలా ప్రేమ రసాన్ని రేకెత్తించు నీ ప్రణయగాన మాధుర్యంతో నన్ను మయిమరపించావ్ ప్రభా !

చ॥ నిజతనుకాంతిచే రతినివీవెజయింతువు; గానవిద్యలో
నజునిసతిన్ హసింతు; వఖిలాగమతత్త్వసుబోధనంబునన్
ద్విజవరుఁడౌనగస్త్యుని సతీమణిహేళనఁజేతు; వింక వా
రిజదళనేత్రలెవ్వరు? ధరిత్రిసమానలు నీకు నెచ్చెలీ !

ప్రభా : (సిగ్గుపడి) ఆమహాసాధ్వీమణుల్ని అల్పజ్ఞురాలనగు నేనా అధిక్షేపించేదాన్ని ?

అమర్ : ఆమాటకు సందేహమా ? ప్రభా ! లలితకళావిలాశినివగు నీబహుముఖ ప్రజ్ఞావిశేషం సామాన్యమయింది కాదు:

ప్రభా : అభిమానంతో ఆడేమాటగాని మీరనుకున్నంత గొప్పదాన్ని మాత్రం కాను. దానికేంగానండి మీరు కూడా ఒకపాట...

అను : తప్పక పాడతాను. (పాడును)

పాట — హంసానందినీ — (హిందోళ్) ఝంపగతి.

1. వదసియదికించిదపి దంతరుచి కౌముదీ
హరతి దరతిమిర మతిఘోరం
స్ఫురదధరశీధవే తవవదన చంద్రమా
రోచయతు లోచన చకోరం॥

పిరియే! చారుశీలే! ప్రియే! చారుశీలే!

2. త్వమపి మమభూషణం త్వమసిమమ జీవనం
త్వమపి మమభవజలధిరత్నం
భవతు భవతీహమయి సతతమనురోధినీ
తత్రమమహృదయమతియత్నం ॥పిరియే॥

ప్రభా : (సంతోషంతో) పుంభావ సరస్వతులు కాకపోతే! బంగారానికి పరిమళం అబ్బినట్లు మీకు సాహిత్యంతో పాటు సంగీతంకూడా యెలాఅలవడుతుంది ?

అను : (ధర్మయ్యగారి రాకచూచి) అదుగో! మీనాన్నగారు వస్తున్నారు.

ప్రభా : అయితే ! మా నాన్నగారితో మాట్లాడి యీ సాయంత్రం మాయింట్లో భోజనం చేసి వెళ్ళాలి.

ధర్మ : (ప్రవేశించి) అవును బాబు ! యీవేళ మా పాపాయి ప్రాధేయపూర్వకంగా అడిగినందుకయినా నీవు అవశ్యం మా యింట్లో భోజనం చేయకతప్పదు.

అమ : క్షమించండి ! మరోసారి తప్పక చేస్తాను. యింటికి వెళ్ళాలి ధర్మయ్యగారు !

ప్రభా : అదేం వీలులేదండీ !

ధర్మ : అంత యింటికి వెళ్ళాలంటే భోజనం చేసే వెళ్ళ. వచ్చునులే! చిట్టీ! శీఘ్రంగావంటచేయించి పిలు, వస్తాం

ప్రభా : సరే ! నాన్నగారు ! (వెళ్ళును)

అమ : నా భోజనం గురించి యింట్లోవాళ్ళి యిబ్బంది పెట్టడానికిగాని ...

ధర్మ : ఇబ్బంది యేముంది బాబు ! మాతోబాటు నాల్గు మెతుకులేగా నీకు పెట్టేది.

అమ : నామీద మీకు ఆదినుంచీ ఆదరాభిమానాలు వున్నవేగాని కొ్రత్తవి కాదుగదండి.

ధర్మ : పేదలంటే ప్రేమతో కాపాడుతూవుండే నిన్ను మేమే కాదు, గ్రామంలో గౌరవించనివారు యెవరు బాబు !

అమ : అది అంతా మీబోటి పెద్దల ఆశీర్వాదఫలితం అనక తప్పదు ధర్మయ్యగారు !

ధర్మ : అయితే బాబు ! మీ భవనాల నిర్మాణం నిర్విఘ్నంగా నిన్నటితో నెరవేరిందటకా ?

అమ : అవునండి. పెళ్లితో సహితం ఒక్కటికి సమస్తం అనిపించుకోగలిగేనండి.

ధర్మ : ఈ యోకాపటికి గృహప్రవేశాలుకూడా...

అమ : జరిపించాలనే ఉద్దేశమండి ! కాని...

ధర్మ : ముహూర్తం కుదరలేదా బాబు!

అమ : కుదరక కాదండి !

ధర్మ : మరి ?

అమ : ఏంవుందండి ! ఆ భవనాలకు యిన్వాదలచిన భూమి రిజిష్టరి చేయించిగాని ...

ధర్మ : ప్రవేశించకూడదనా ?

అమ : అవునండి ! ఆపనికూడా యీ వారంలో ...

ధర్మ : ఎలా పూర్తి అవుతుంది ? నీ భూములేవో నీ స్వాధీనంలో లేనప్పుడు ?

అమ : ఆ పనికూడా నేనో రేపో ! ...

ధర్మ : అంత సులువుగా అవుతుందనా బాబు ! నీ విశ్వాసం.

అమ : కాక ! నా ఆస్తిమీదకూడా నాకు హక్కు లేక పోతుందంటారా ?

ధర్మ : లేకపోతుందని కాదుబాబు ! నీవు తొందరపడితే మీమామగారితో నీకు అభిప్రాయభేదాలు యేర్పడి అంతర్యుద్ధానికి దారితీస్తాయని నా భయం.

అమ : అంతకని నా అస్తిత్వాన్ని కోల్పోయి దమ్ములులేని దద్దమ్మలా హారాడించినట్టు ఆడమంటారు ?

ధర్మ : ఆడమని కాదుబాబు! సరిఅయిన బాటను పోయి కార్యాన్ని సాధించుకోవడం మన కర్తవ్యం అంటాను.

అమ : ఆమాటకు నేను ఒప్పుకుంటాను కాని...పారమార్థిక దృష్టిలేని భౌతికవాది న్యాయనికి కట్టుబడతాడనే నమ్మకం మాత్రం యేంవుందండి ?

ధర్మ : నమ్మకం లేకపోయినా మీ మామగారు ఆదాయ వ్యయాల జమాఖర్చుల్లో అన్యాయం చేయగలుగుతారుగానీ, నీ అరవై యెకరాలభూమి నీది కాదన లేరుగా ?

అమ : కాదనకపోవడానికి గుడిని మ్రింగేవారికి లింగం అడ్డం వస్తుందంటారా ?

ధర్మ : అయితే! అంత దారుణకృత్యానికి తలపడి దస్తావేజులు దాయగలుగుతారుగానీ, తాలూకాఆఫీసులోని రికార్డు తగలబెట్టలేరు.

అమ : ఏమయినా నాభూముల్ని నా స్వాధీనంలో పెట్టుకుని, యీ యేటినుంచి మామామగారు తొలగించిన మా పూర్వపు రైతులికే మా నాన్నగారిచ్చినట్లు సగం పాలకే మా భూములన్నీ యివ్వడానికికూడా నిర్ణయించుకున్నాను.

భాస్క : (ప్రవేశించి) "ఆలీలేదు చూలీలేదు కొడుకు పేరు సోమలింగం"అన్నట్టు తలా చివరా లేని నీ వ్యవహారం అటో యిటో తేలకుండా నీ సంకల్పం యెలా సాగుతుంది ? అమర్.

అమ : సామోపాయంతో నా వ్యవహారం సాగకపోతే...

ధర్మ : దండోపాయానికి తలపడతావా ?

అమ : తలపడకపోతే ! యీ తరుణంలో తరుణోపాయం లేదు. రెక్కాడితేనేగాని, డొక్కాడని యీనాటి బీద రైతుల్ని బ్రహ్మరాక్షసుల్లా పీల్చి పిప్పిచేస్తూ నేటి సమాజయుగంలో కూడా భాగ్యవంతులన్న వారికి శాంతిభద్రతల్తో బ్రతకడం సాధ్యపడదు ధర్మయ్యగారు !

ధర్మ : సాధ్యపడదని కలహానికి కాలుదువ్వితే కలిసివచ్చేది యేమీవుండదు బాబు !

భాస్క : ఉండదని "వేసినబెడ్డకల్లా వూసుకుంటే వెఱ్ఱాడే గెలిచా"డని జడిశేకొద్దీ యింకా జడిపిస్తారు.

అమర్ : ఆమాటాసత్యమే ధర్మయ్యగారు ! మరోమాట.

ధర్మ : ఏమిటిబాబు ! అది.

అమర్ : మరేమీకాదు. గణపతి మొన్న ప్లీడరుగారియింటి వద్ద వృత్తరకుమారప్రజ్ఞలేవో కొడుతూ గంద్రగోళం చేసేడట, నిజమేనండీ ?

ధర్మ : అది చివరకు నీచెవిలోకూడా పడిందన్నమాట !

భాస్క : పడకపోవడానికి పిల్లి కళ్ళుమూసుకుని పాలు త్రాగుతూ తననెవరూ చూడరనుకుంటే చూడకపోతారా!

అమర్ : ప్లీడరుగారుకూడా వారికి పేచీకి దిగమనే సలహా యిచ్చారా ? ధర్మయ్యగారు.

భాస్క : (ఈసడింపుతో) పేచీకి దిగమనకపోతే కూటసాక్ష్యాలుచెప్పించి "కాకుల్నికొట్టి గద్దలకివేసినట్టు" లేనివారి పొట్టలుకొట్టి వున్నవారి పెట్టెలునింపే యీప్లీడర్లకి ఫీజులిచ్చే పెద్దమనుష్యులెవరుంటారు ?

అమ : అందుకేగా నేటి న్యాయవాదివృత్తిలో న్యాయం నేతిబీరకాయలో నేయిలా, సల్లజీలకఱ్ఱలో కఱ్ఱలా, కటికివాని హృదయంలో కరుణలా, కలికానికయినా వుండడంలేదనడం ?

భాస్క : వుంటే ! యీరోజుల్లో కడుపులోచల్ల కదలకుండా ధనం సంపాదించడానికి పేచీల్ని పెంచే ప్లీడరో, ఖాదీగుడ్డలుకట్టే లీడరో, సినీమాకు నూటయ్యే యాక్టరో నూరులెక్కించే డాక్టరో అయివుండాలని యెందుకంటారు !

అమర్ : (నవ్వి) అవునవును. లేకపోతే యీవిజ్ఞానయుగంలో న్యాయవాదుల నక్కజిత్తులమూలకంగా మానవులు తమ నైతికశక్తుల్ని నాశనంచేసుకుని, వానరులుగా యెందుకు మారిపోతారు ?

ధర్మ : ఆమర్మం తెలుసుకున్న మనంకూడా "కళ్ళకు గ్రుచ్చు కుంటుందన్న పుల్లను కనిపెట్టి తప్పించు"కోవాలిగా ?

అమ ; దానికి తటస్థవిధానమే ప్రస్తుతం తరుణోపాయమనా మీరనేది ? ధర్మయ్యగారు.

ధర్మ : అవును. తప్పించుకుని వెక్కిరించడం మంచిది.

అమ : అందుకు నన్ను యేం చేయమంటారు ?

ధర్మ : చేసేదేమీ లేదు. యీ వేళో రేపో వీలుచూచుకొని, మీ మామగారితో మాట్లాడి నీకేవిషయం చెప్పే వరకు నీవు యెవరితోనూ మాటపట్టింపుకూడా పెట్టుకోవద్దు.

భాస్క : పెట్టుకోవద్దని; కొంపలంటుకున్నాక కోనేరుత్రవ్వి ప్రయోజనం యేంవుందంటారు ? నాన్నగారు.

ధర్మ : లేదని, లేనిపోని పేచీల్ని పెట్టుకుని గాలికిపోయేముళ్ళ కంపను కాళ్ళకు తగిలించుకుంటారా ?

భాస్క : చిన్నపామునయినా పెద్దకఱ్ఱతో కొట్టాలనిచెప్పిన మాట వట్టిదంటారా ?

ధర్మ : వట్టిదో ! గట్టిదో ! పరుగెత్తి పాలుత్రాగేకంటే నెమ్మదిగాపోయి నీళ్ళుత్రాగడంమంచిది. లేకపోతే తీవ్రంగా పరుగెత్తే యువకుల మనోభావాలు తీరని నష్టకష్టాలకు దారితీస్తాయి.

అమ : సరే ! మీమాట కాదనడంయెందుకు ? మీ రాయ
బారంతో మామామగారు దారికి రాకపోతే...

ధర్మ : తన్నులగొడ్డుకి బోలడ్డం పెట్టడం తప్పదుగా ?

భాస్క : లేకపోతే ! మీ మామగారితో వ్యవహారం
మంత్రాలకి చింతకాయలు రాల్తాయనా ?

ధర్మ : అదేంమాట ? అణ్వస్త్రానికి సాధ్యంకానికార్యం మన
గాంధీమహాత్ముని అహింసాయుధానికి సాధ్యంకాలే
దంటావా ?

ప్రభా : (ప్రవేశించి) భోజనానికి లేస్తారా ? నాన్నగారు !

ధర్మ : సరే ! వడ్డించు వస్తున్నాం లే బాబు ! తక్కిన విష
యాలు తరువాత మాట్లాడుకుందాం.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును)

శ్రీః

(సప్తమ దృశ్యం)

(శ్రీహరిరావుగారి మేడ సావడిలో డ్రాయరు కొన్ని కుర్చీలు వుండును. శ్రీహరిరావు గారు గణపతితో మాట్లాడుతూవుండును.)

శ్రీహ : దానికొక్కటమే నేననేది. యింతవరకు మనం యేం
చెప్పినా ? యేంచేసినా ? వినడం, చేయడం తప్ప

మనల్ని (వేలుపెట్టి కనపరచినవాడు గ్రామంలో యెవ డయినా వున్నాడా అని.

గణ : అవునండి ! పదేళ్ళనుంచి లేని పరివర్తనం మన గ్రామ స్థుల్లో యీనాడు యేర్పడిందంటే ! యీ యువజన సంఘంమూలకంగా కాకపోతే యింకేవని చెప్ప కోవాలి మనం ?

శ్రీహ : రాత్రికూడా వీళ్ళ రహస్యసమావేశం జరిగిందటగా?

గణ : రహస్యం యేవుంది ? ఎదురొమ్ముమీాద కుంపటిలా మావీధిలోనేగా ? ఆసమావేశంజరిగింది.

శ్రీహ : సరి ! సరి ! దానికి సభాధ్యక్షుడెవడేవిటి ?

గణ : ఎవరో అయితే! విచారించవలసిందేముందండి ! రావు గారు !

శ్రీహ : మన అమర్‌నాథేనా ? యీ సమావేశాన్ని సాగించింది కూడా ?

గణ : మరి యింకెవరు ? సమస్త కార్యభారం తన నెత్తిని పెట్టుకుని మరీ సాగించాడు.

శ్రీహ : కడుపు కోసుకుంటే కాళ్ళమీాద పడుతుందని యెంత ఓర్పు వహించినా వీని ఆకతాయితనం ఆనాటికానాడు అధికమయి పోతూవుంది.

గణ : అధికంగాక విషజ్వరం విషమాత్రతో గాని పంచదార తినిపిస్తే బాగుపడుతుందా ? మీా పిచ్చిగానీ !

శ్రీహ : అవును. నా శాంత్యుపదేశం నాని చెవులకు అప శృతిలో పడ్డ రాగాలాపంలా అసహ్యంగా నేతోచింది. లేకపోతే యీ యెన్నికల్లో మనకు యెదురు చుక్క యెందుకవుతాడు

గణ : "పదవీ వ్యామోహాపరులు పదవుల్లో వున్నంతకాలం ప్రజలపాట్లు భగవంతుడుకూడా తీర్చ లేడు" అంటూ మీ మేనల్లుడు గంభీరోపన్యాసం యిస్తూవుంటే! తల గిఱ్ఱున తిరిగిపోయిందనుకోండి.

శ్రీహ : (తల పంకించి) పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేసి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించినందుకు "పెంచిన కుక్క కాలు కరచింది" నే సామ్యంగా వీడి వివేకం యీ విధంగా పరిణమించిందన్నమాట !

గణ : అందుకే కీలెరిగి వాతపెట్టకపోతే! తెలివిగలవారయినా తెల్లమొగం వేయకతప్పదు.

శ్రీహ : తప్పదని మీనమేషాలు లెక్కిస్తూ కాళ్ళుచాచుకుని కరాగా కూర్చుందామా ?

గణ : కూర్చొని గతంలా యీసారికూడా మనం అర్థబలం మీద ఆధారపడి లాభంలేదు. రావుగారు !

శ్రీహ : లాభంలేక మనవూళ్లో మనకి మాటల్లో ఓట్లిచ్చే మతిమాల్నివారెవరు ? గణపతి !

గణ : ఈసారికూడ డబ్బుతీసుకున్నవాళ్ళంతా ఓట్లిస్తారనేగా? రావుగారు మీవూహ.

శ్రీహ : దగాచేస్తారంటావు ?

గణ : ఢంకా బజాయించిమరీ దగాచేస్తారు. ప్రత్యామ్నాయపుపార్టీమీదవున్న మోజు యీరోజున మనవీరిద గాళ్ళమస్థులికి మచ్చుకయినా లేదు.

శ్రీహ : (నిస్పృహతో) లేనప్పుడు మనం యీపట్టుకి యెన్నికల్నుంచి విరమించడమే...

గణ : మంచిదంటావు ?

శ్రీహ : కాదంటావా ?

గణ : కాదు. పదిమందిలో తలయెత్తుకుని నీవా నేనా అంటూ తిరగాలంటే ! ప్రస్తుత పరిస్థితుల్నిబట్టి యిప్పుడుమీకు తప్పక పదవి కావాలి.

శ్రీహ : కావాలంటే ! ఉపాయం ?

గణ : లేకేమండి ! ఒకవూరికి వేయిదారులు. నామాటవిని మీామేనల్లుణ్ణి యీ యెన్నికలయ్యేవరకు నయానో, భయానో మనల్ని బలపరచేవాణ్ణిగా...

శ్రీహ : చేసుకుంటేగాని మన పాచికలు...

గణ : పారకపోవడం ఒక్కటేకాదు. పక్కబలం చూచుకుని యువజనసంఘంవాళ్ళు మనల్ని పరాభవంకూడా చేస్తారు.

శ్రీహ : "ఆలస్యం అమృతం విషం" అని అయితే! యిప్పుడే ఆవిషయం తేల్చుకుందాం.

గణ : తేల్చుకోకుండా కార్యరంగంలో కాలుపెట్టేమా? ఓటమి దీనికేకాదు. "గుడ్డికంటికి మందువేస్తే వున్న కన్నుకూడా పూడింద"నే సామ్యంగా పదిహేనేళ్ళ నుంచి నిరాటంకంగా నిర్వహిస్తూవున్న మనదేవాలయ ధర్మకర్తృత్వానికిసహితం, తిలోదకాలు యిచ్చుకోక తప్పదు.

శ్రీహ : ఆమాటా నిజమే! అమర్‌నాథ్‌గదిలో వున్నట్టున్నాడు నేరమ్మన్నానని పిల్చుకునిరా!

గణ : సరేనండి. (వెళ్ళును)

శ్రీహ : (తనలో) "ఆరు మాసాలు స్నేహం చేస్తే వారే వీరవుతా"రను సామ్యంగా బడుద్ధాయిగా తిరుగుతూ వున్న భాస్కర్రావు స్నేహంచేసి బంగారంలాంటి వీడు పనికిమాలినవాడయిపోయాడు. గణపతి చెప్పినట్టు ముందు వీడి ముందర కాళ్ళకు బందం వేయకపోతే యింక వీధిలో తలయెత్తుకుని తిరగడం నాతరంకాదు.

గణ : (ప్రవేశించి) మొక్కగా వున్నప్పుడు వంగని చెట్టు మ్రానయ్యాక వంగుతుందా? రావుగారు!

శ్రీహ : రానన్నాడా? గణపతి!

గణ : (ఈసడింపుతో) రానంటే యింకేమండి! రెండు కత్తులు ఒక ఒరలో యిమడవని విభిన్నదృక్పథాలతో వుండే వ్యక్తులమధ్య వ్యవహారాలు విలక్షణంగా వుంటాయ్, కరవమంటే కప్పకి కోపం, విడవమంటే పాముకి కోపం! యెవరికేం చెప్పగలం?

శ్రీహ : యింతకు యేంవన్నాడంటావ్?

గణ : ఏంవంటేమాత్రిం మీరు యిప్పుడేంచేయగలరు?

శ్రీహ : (కోపంతో) చేయలేక వానిముందు చేతులు నలుపు తాననుకున్నావా? యింత బ్రితుకూ బ్రికికి!

గణ : ఎంత బ్రితుకూబ్రితికి మీరు యెంత విలువ సంపాదిస్తే మాత్రం యేం లాభం? అమర్‌నాథ్ దృష్టికి ఆవగింజలా కనిపిస్తున్నారు.

శ్రీహ : (తలనాడించి) కనబడతాను, యెందుకు కనబడను చూస్తావుగా? యీసారి నాతడాఖా!

గణ : బ్యాంకులోంచి, లక్ష రూపాయలు తెచ్చి భవనాలు కట్టిస్తే మీరేంచేయగలిగేరు? దాయమని ఇచ్చిన పదివేల రూపాయలు దానధర్మాలు చేసేస్తే మీరేం అనగలిగేరు? అసేగా వాని గుండె ధైర్యం.

శ్రీహ : (ఆవేశంగా) ధైర్యంకాదు తలబిరుసుదనం. తలిదండ్రిలు లేనివాడుగదా! అని దయతలచి వూరుకుంటున్నందుకు అచ్చుబోసిన ఆబోతులా వీని ఆకతాయితనం హద్దు మీరిపోతూవుంది.

గిరీ : కాబట్టి గతసేతు బంధనంవల్ల కలిసివచ్చేదేమీలేదు. యిప్పట్నుంచి అయినా జాగరూకులమయి వుండక పోయామా! పక్కలోబల్లెంలా మనకు ప్రాణకంటకం కాకమానడు మీ మేనల్లుడు.

శ్రీహ : (ఉద్రేకంతో) అదీ చూస్తాగా ! నానాగడ్డి కరచి ఆర్జించి ఆవాలముద్దగా చేసిన ఆస్తిని తనపరం చేస్తా ననుకున్నాడేమో. గిల్లుకున్నా వాని చేతికి చిల్లు కాని చిక్కనివ్వను.

గిరీ : చిక్కనివ్వనని చెబుతూ వున్నంతమాత్రాన చేతులు కట్టుకుని మీమాటకు కట్టుబడతాడనే మీ చాదస్తం!

శ్రీహ : కట్టుబడక ! కాదంటే వాని కథ కనుక్కుంటాగా ? సరే ! ఆసంగతి అలావుంచు. నీవు ధర్మయ్యగారి యింటికి వెళ్ళినపని యేంచేసుకుని వచ్చావ్ ?

గిరీ : ఏంచేయమంటారు ? ఆహార నిద్రలనకుండా యెక్క గుమ్మం యెక్కి దిగే గుమ్మం దిగి యీ వ్యవహారంలో యెన్ని బాధలు పడుతూవున్నానంటారు ?

శ్రీహ : ఎన్ని బాధలుపడి యేంలాభం ? ఇదుగో! అదుగో! అంటూనే యేల్నాటికని వెళ్ళిపోయేకకూడా యేడేళ్లు గడిపేశావ్ !

గిరీ : కాదన్నానా ? కాలం కలిసిరానప్పుడు యేంచేస్తాం చెప్పండి.

శ్రీహ : అదికాదు యీనెల దాటితే యీయేటికి ముహూర్తాలు లేవటకూడా నీవే అన్నావ్ !

గణ : లేనిమాట నిజమేనటండి మరి ! మనలో మనమాట అరవయి యేళ్ళు దాటినవానికి అంత సులువుగా పిల్లనిస్తాడనే అందుకు అంగీకరిస్తారా చెప్పండి ?

శ్రీహ : అందుకనేగా ? ధర్మయ్యగారు ఊఁ అంటే వారు మనకు యివ్వవలసిన యిరవయి వేల రూపాయల నోటు బాపతు డబ్బు జమకట్టివేస్తాం అని చెప్పమన్నాను.

గణ : నోటుబాపతేకాదు రొఖ్ఖంకూడా కొంత యిస్తామని చెప్పి ధర్మయ్యగారిని తథాస్తనిపించేసరికి నా తల ప్రాణం తోకకు వచ్చిందనుకోండి.

శ్రీహ : రొఖ్ఖంకూడా పెట్టేవ్వూ ? సరే ! వారు ఆమోదించేక అభ్యంతరం ...

గణ : లేకపోవడం యేమిటి ? అన్నికాసుల బంగారం యిస్తాం అంటేనేగాని పెళ్ళికూతురు పేచీ పెట్టడం మాని అన్నగారి ముఖంచూసి ముసి ముసి నవ్వు నవ్వుకోలేదు.

శ్రీహ : నవ్వుకుని విడిచేక సరే ! అందిగా ?

గణ : సరే అనక సగం బంగారం ముందు పంపించి నీయిష్టం వచ్చిన నగలుచేయించుకోమని, కబురుచేసేమంటే కళ్ళు గిర్రునతిరిగి కాదనలేదటండి. అదంతా మీ కెందుకు ?

శ్రీహ : కాదంటే...ధర్మయ్యగారు మనబంగారం మనకు తక్షణం పంపించివేస్తారు.

శ్రీహ : భాస్కర్రావు ప్రతిబంధకం యేఁవీవుండదుగదా ?

గణ : భాస్కర్రావు ప్రసేయం దీనిలో యేంవుంటుందని మీా భయం?

శ్రీహ : భయంకాక యేఁవిటి ? చెడగొట్టడానికి చేటపెయ్యి చాలు.

గణ : ఆపయిని నేనున్నాగదండి.

అమర్ : (ప్రవేశించి) ఏఁవండి మామాజి ! యెందుకునన్ను పిలిచేరట.

శ్రీహ : మాట్లాడాలని.

అమర్ : ఇక్కడే మాట్లాడతారా ?

శ్రీహ : రహస్యంయేఁవీకాదు.

అమర్ : కాకపోతే చెప్పండి.

శ్రీహ : యేఁవుంది ? యీాపట్టుకు నీవు మనపంచాయతీయెన్నికల్లో నన్ను బలపర్చాలి.

అమర్ : అది నావల్లఅయ్యేపనికాదు.

శ్రీహ : ఎందుకని ?

అమర్ : ఇష్టంలేక.

శ్రీహ : నేను పంచాయతీబోర్డు ప్రశిడెంటునవడం నీకుయిష్టం లేదా ?

అమర్ : లేదని చెప్పేనుగదండీ.

శ్రీహ : లేకపోతే నీవు పిలవకు. నేను నిన్ను బలపరుస్తాను. సరేనా ?

అమర్ : పరిస్థితులంటి దేశానికి ఉపయుక్తమైన సేవచేయడం తప్ప అధికారపీఠాన్ని అధిష్ఠించాలనే ఆశయం నాకు అణుమాత్రంకూడా లేదు.

శ్రీహ : "అమ్మ పెట్టనూపెట్టదు అడుక్కుని తిననివ్వదూ" అని నీ వ్యవహారం ఏమీ బాగుండలేదు.

అమర్ : ఎలాబాగుంటుంది ? కపటోపాయ ధురీణుడయిన గణపతితోకలిసి దేవుడిసొమ్ముల్ని దిగమింగేదిచాలక పంచాయతీబోర్డునుకూడా తమపరం చేసుకుని ప్రజల సొమ్ముల్నికూడా పంచుకోవడానికేగాని, ఇంకా సత్కార్యాలు చేయాలనే పవిత్రాశయంతో కాదుగదండీ ? మీరీ పంచాయతీబోర్డు ప్రెసిడెంటుపదవి కావాలని పాకులాడ్డం ?

శ్రీహ : (కోపంతో) "చేత రేణువంతమాట మేరువంత" అని ఏమిటోయ్ నీ వాకిదంపుడు ప్రసంగం ?

గణ : నేలకుపోయేది ఒప్పారంగా నెత్తికి పూసుకుంటా వెందుకు చినబాబు !

అమర్ : (ఆవేశంగా) ఎందుకా ? కలిసివస్తుందనే కాంక్షతో నీలా నేనేమీ ఏ గాలి కా తెర యెత్తే నీచుణ్ణిగాను గనుక.

శ్రీహ : (కోపంతో) కాక ! నీవు మహాదేశోద్ధారకుడవు కాబోలున్నూ.

అమ : దేశోద్ధారకత్వాన్ని చెప్పుకుంటూ మీలాగ ప్రజల నెత్తురు కొట్టి బ్రతుకుతూవుండే, ప్రజాద్రోహిని మాత్రం కాను లెండి.

గణ : పెద్దా, పిన్నా తారతమ్యం లేకుండా ధిక్కరించి మాట్లాడ్డం మంచిదికాదు చినబాబు !

అమ : (హేళనగా) పెద్దలట ! పెద్దలు. ఎందుకు పనికివచ్చే పెద్దలుమీరు ? డబ్బు సంపాదించాలనే పెద్దజబ్బుతో, న్యాయాన్యాయాల్ని, పాపపుణ్యాల్ని పాటించకుండా బక్కవాళ్ళ బాధించడమే బలిసినవారిపనిగా పెట్టుకుని ప్రవర్తించే నరరూపరాక్షసులయిన మీరేనా ? పెద్దలు ! (వికటంగానవ్వి) ఎవరు పెద్దలో, ఎవరు పిన్నలో యెవరికివారు ఆత్మావలోకనం చేసుకుంటే అర్థమవుతుంది.

శ్రీహ : (క్రోధావేశంతో) ఏమిటీ! అర్థమయ్యేది ? "గ్రుడ్డు వచ్చి పిల్లని వెక్కిరించింద"ని నీవా ! మాకు నీతులు నేర్పేది !

గణ : (సాంత్వనంగా) అతిగుంభనగా నడచిపోతూవున్న సంసారాన్ని, నలుగురినోళ్ళో పడవేస్తూ నీ చేతితో నీకన్నే పొడుచుకోవడం నీకే నష్టంసుమా చినబాబు !

అమ : (నిర్లక్ష్యంగా) నష్టంవచ్చినా, కష్టంవచ్చినా సత్య ధర్మాలు తోడునీడలుగాగల నేను మాత్రం విూలా మేకవన్నె పులినికాను న్యాయదూరంగా నడవడానికి.

శ్రీహ : న్యాయంలేకుండా నడిచేది మేమే అంటావ్ !

అమ : కాదని గుండెమీద చేయివేసుకుని చెప్పగలరా ?

శ్రీహ : ఏంవిటి మేం చేసిన అన్యాయం ?

అమ : ముంజేతి కంకణానికి అద్దం కావాలంటారా ?

శ్రీహ : చెలపాముతో చెలగాటం చేటుకాలానికని తెలుసు కోవాలి.

అమ : తెలుసు ! పాముపడగ నీడన పండుకోవడం ప్రమాదం అని నాకు బాగా తెలుసు.

గణ : తెలుసుండికూడా ఆ పాము పడగనీడకు వస్తున్నావన్నమాట !

అమ : రాక ! సామాన్యంగా కార్యసాఫల్యం కానప్పుడు శరణ్యం యేముంది మరి ?

శ్రీహ : పరిస్థితులు నీకు ప్రతికూలమయ్యేక పశ్చాత్తాపపడి ప్రయోజనం లేదు. ఏమనుకున్నావో ?

అమ : ఏమనుకుంటాను. ఒకరినొకరు బెదరించే రోజులు; ఒకరికొకరు బెదరే రోజులుపోయాయని, విూకుయిప్పటి కయినా తెలుసుకోవడం చాలా సంబరమనుకుంటాను.

గణ : అంతేగాక, నీవింకా పట్టువదలి మాతో సహకరించ నంటావ్ !

అమ : సహాకరించడానికి వేడినీళ్ళకు యిళ్ళు కాల్తాయనే నెత్తి భయం పెట్టుకుని ఆత్మ స్వాతంత్ర్యాన్ని హతం చేసుకుని మీ అడుగులికి మడుగులొత్తే అధముణ్ణికాను

శ్రీహ : అయితే! అసలు విషయం చెబుతున్నా విను. యీ నాటినుంచి నీ యభిప్రాయాన్ని మార్చుకుని యింట్లో కూర్చొని వుండకపోతే నీ ఆస్తిలో ఒక గుడ్డిగవ్వ కూడా నీకు చెల్లనివ్వను.

అమ : (ఆవేశంగా) చెల్లనివ్వక మీ ఆస్తితో బాటు మా ఆస్తికూడా నెత్తిని కట్టుకుని వూరేగండి. నా అభ్యంతరం వుండదు.

గణ : వెనుకముందులు విచారించకుండా మేఘాన్ని నమ్మి చెరువునీరు తెగ్గొట్టుకోనడం తెలివితక్కువ చినబాబు!

అమ : (హేళనగా) తెలివిగలవారు బయలుదేరేరు? "తాటాకు చప్పుళ్ళకుకుందేళ్ళు బెదరవ్! వెళ్ళవయ్యా! చెప్పేవ్ యింకేనా మీకు పిలిచింది '

శ్రీహ : అవును. అందుకే! సరియయిన సమాధానం చెప్పకుండా వీథిగుమ్మం దాటవంటే! దేనికీమున్నా చేయించి కాళ్ళుపట్టుకుని కరుణించమన్నా నిన్ను కన్నెత్తి చూడను.

అమ : (నిర్భయంగా) ఆలాంటి దీనస్థితి చివరకు మీకే వస్తుందేమో! దీర్ఘంగా ఆలోచించుకుని మాట్లాడ్డం మంచిది. మా మాజీ! (వెళ్ళబోవును)

శ్రీహ : (క్రోధావేశంతో) ఆగు ! ఏంకొట్టాపేవ్ ! (పళ్ళగట్టతో బుజ్జమీద కొట్టును)

అమ : (దెబ్బతో అబ్బా ! అంటూ పడిపోవును)

గణ : (కంగారుగా అనుస్నాథునివద్దకువెళ్ళి రక్తంచూచి) అయ్యో ! అయ్యో ! ఎంతరక్తం ! యెంతరక్తం ! ఇంతజ్ఞానం లేకుండా యింత తెలివితక్కువపనిచేసేరేం విటి ?

అమ : (గిలగిలా కొట్టుకుంటూ వుండును)

శ్రీహ : (చూచి భయంతో) గణపతి ! తలుపులన్నీ వేసి త్వరగా మన డాక్టర్ని తీసుకునిరా ! వెళ్ళు వెళ్ళు.

గణ ! (అనుస్నాథ్ జేతినాడిచూచి కంగారుగా) కొంప కొల్లేరులో ముంచేసేరు నేను మన డాక్టరుగారిని తీసుకుని వచ్చేవరకు మీరు యిక్కడే వుండండి. (తలుపులు వేసి వెళ్ళిపోవును)

శ్రీహ : (భయకంపితుడై యిటునటూ తిరుగును.

(తెరపడును)

శ్రీః

అష్టమ దృశ్యం

(శాస్త్ర్యాగారి యిల్లు ప్రభావతి అమర్‌నాథ్ ఫోటో చేతబట్టుకుని ప్రవేశించును.)

ప్రభా : (ఫోటోను చూస్తూ మురిసిపోతూ)

చ॥ అనుపమలోచనైక జనితావల పాతివిఘ్నమూర్తివై
కుసుమశరుండు లోకమున నెం గనిపించక యుంటచేత నీ
యసదృశ రూపవంతు నపరాంగుని బ్రహ్మ సృజించె లేక యీ
మిసమిసలాడు బంగరపు మేనిలాడు ధరిత్రిం బుట్టునే ?

(గోడకు తగిలించబోతూ వుండగా చేతినుంచి జారి ఫోటో క్రిందపడి అద్దం పగిలిపోవును. అది అపశకునముగా భావించి విచారంతో) "హేతువు లేక తీతువు కూయదు" మాకు యేదో అనర్థం లేకపోతే యీ ఫోటో క్రింద యెందుకు పడాలి ? శరీరాలు రెండు అయినా ఆత్మమాత్రం వొకటే అనుకొను మా ప్రేమ పాశానికి భంగం కలుగదుగదా ? (ధైర్యంగా) కలగడానికి వీల్లేదు. నాఆత్మఫలకచిత్రితులయిన నా అమర్‌నాథునికి నాకు మధ్య యినుపతెరను వేయడానికి యెవరికి సాధ్యంకాదు. (దీర్ఘంగా నిట్టూర్పు విడిచి చితికిన అద్దపుపెంకులు యేరి దూరంగా పారవైచి ఫోటో డ్రాయరులో పెట్టి తన కులదేవత యొద్దకు వెళ్ళి నిలబడి నమస్కార పూర్వకంగా)

శ్లో॥ కాత్యాయని ! నమస్తుభ్య మార్తావన పరాయణే !
పాహిమాం కరుణాపూర్ణే ! శరణాగత వత్సలే !

(దండకం - హిందోళ్)

శ్రీమన్మహాభద్రకాళీ! అమర్త్యేశ వాసా ! రత్నప్రభాబింబ రశ్మిచ్ఛటాహారావః ! సుస్థిరై తేయ రాడపరిపంథాళీ ! సప్తర్షి సంపూరితానేక వాంఛావః ! సర్వ సౌభాగ్యదింభాళి ! శిష్టామయమస్వప్నస్వనవ్యాప్తి ! సాక్షీమత్కే ! శ్రీ త్ర్యంబకా సత్కార్యపిష్టే ! భక్తవశ్యప్రేమానుమేయ ప్రభావంబులే సూర్య చంద్రాగ్ని భూరాకాశ మధ్యంబునన్ లోకకళ్యాణ సంధాన కారేయుక్తై దివ్య తేజస్సుతై వెల్గుచున్నావు. కాలానుగుణ్యంబుగాం బంచభూత ప్రవృత్తుల్ భవత్పూత కారుణ్య పీయూష వర్షంబు చేతన్ బ్రవర్తిల్లునో భక్తచింతామణీ! సర్వకళ్యాణ చూడామణీ! లోక సంచారిణీ ! పాపసంహారిణీ! సంచారిణీ! భవన్మాయ చేతన్ సమస్తప్రపంచంబునన్ గల్గు జీవాళి జన్మించి పెంపొంది నాశంబునందున్ లసద్దివ్య కస్తూరికా చర్చితా ! సర్వ బ్రహ్మాండముల వ్యాపి మాణిక్య తేజః స్ఫురత్కంకణాలంకృతా రత్నపీఠస్థితా ! ఐశ్వర్య పరివృత్త సంస్థాపిత స్వర్ణకేయూర కాంతిచ్ఛటా పోల్లిల్లసద్దేహా ; విభ్రమాలంకృతా ! సర్వలోకైకమాతా ! భవత్పావ నీరేజయుగ్మంబు భక్తిపరిశక్తంబుగా హృత్సరోజంబునన్ బూజగావింతు నా దోషముల్ పైచి కాపాడుమో ! తల్లి ! కాత్యాయనీ ! క్షేమణీ ! పాహిమాం శ్రీభవానీ ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః ౨

(అని ప్రార్థించి కుర్చీలో పరధ్యాన్నముగా కూర్చుండును)

ధర్మ : (ప్రవేశించి) ఏంపాపాయ్! పరధ్యాన్నంగా కూర్చొని ఏంవిటలా ఆలోచిస్తున్నావ్ !

ప్రభా : (ఉలిక్కిపడి లేచి) ఏఁవీ లేదు నాన్నగారు. యెక్కడికో వెళుతున్నానని బయలుదేరి వెళ్ళలేదేఁవండి ?

ధర్మ : వెళదామని వీధిలోకి వెళ్లేసరికి గణపతిగారు బంగారం పంపించి నన్ను రావద్దని కబురుచేసేరు.

ప్రభా : (సందేహంతో) ఎవరికి నాన్నగారు ? ఆబంగారం !

ధర్మ : ఎవరికేఁవిటి ? నీకే పాపాయ్ !

ప్రభా : (విస్తుపోయి) నాకా ! ఎందుకుపంపేరు ?

ధర్మ : ముందుగా సగంబంగారం పంపమంటే పంపేరు !

ప్రభా : (కంగారుపడి) ఎవరుపంపమన్నారు ? ఏఁవిటీ కుతంత్రంనాన్నగారు ?

ధర్మ : కుతంత్రం యేఁవుంది ? మనం యివ్వదలచిన బాకీరద్దు చేసి, అరవయికాసుల బంగారంయిస్తే ! శ్రీహరి రావుగారిని పెళ్ళిచేసుకుంటానన్నావటగా ?

ప్రభా : ఆమాట నేను అనలేదు నాన్నగారు !

ధర్మ : మరి యేంమాట అన్నావ్ !

ప్రభా : నేనూ, అన్నయ్యా చదరంగం ఆడుకుంటూవుండగా గణపతిగారు వచ్చి త్రాగినవానిలా పిచ్చిపిచ్చిగా వాగుతూవుంటే !

ధర్మ : సరే ! అన్నావ్.

ప్రభా : అబ్బే! నేనేమీ అనలేదు నాన్నగారు !

ధర్మ : నీవు గాక ! యింకెవరన్నారు ?

ప్రభా : విడిచిపెట్టకుండా యిది యిస్తాం, అది యిస్తాం అంటూ వేధించుకుని తింటూవుంటే! "సరే! వెళ్ళండి మానాన్నగారితో మాట్లాడి కబురుచేస్తాం" అనిమాట వరసకి అన్నయ్య అన్నాడు.

ధర్మ : పెళ్ళాడేదానవు నీవయితే! అన్నయ్య సరే! అనడంలో అర్థం యేంవుంది ?

ప్రభా : అర్థంలేక యథాలాపంగా అన్నయ్య అన్నమాటను యథార్థం అనుకోవడంలో అర్థంవుందంటూరా ?

ధర్మ : (విసుగుదలగా) అయితే! నీవనేదేంవిటి ?

ప్రభా : వెంటనే వారిబంగారం వారికి పంపివేయమంటాను.

ధర్మ : అవును కాదని పెద్దవాళ్ళతో పేచీ పెట్టుకోమంటావు.

ప్రభా : పేచీపెట్టుకోవలసినంత పెద్ద ప్రమాదం యేంవచ్చిం దంటాను ?

ధర్మ : మీరిద్దరు ఒక పెద్దమనిషిదగ్గర సరే ! అంటే నేను కూడా సరే అని సమ్మతించేను.

ప్రభా : ఆదిలో అనుకున్న అమర్‌నాథ్‌కిచ్చి పెళ్ళిచేయ డానికి అభ్యంతరం యేంవచ్చిందని నాన్నగారు ?

ధర్మ : అభ్యంతరంకాక ! కట్నాలిచ్చి నీవుకావాలన్నవాణ్ణి పెళ్ళిచేయగలమా ?

ప్రభా : కట్నం కావాలని అమర్‌నాథ్ మిమ్మల్ని అడిగేరా? నాన్నగారు !

ధర్మ : అడగకపోతేమాత్రం ! కళ్లారాచూస్తూ కలిమిలేని వానికి కన్యాదానం చెయ్యగలమా ?

పత్రిభా : కలిమి లేకపోవడానికి అమర్‌నాథుని అరవయి యెకరాల ఆస్తి ఆ రావుగారు హరించాలని ఆలోచిస్తున్నారా ?

ధర్మ : ఆలోచించేదేముంది ! పంగ్రెండేళ్లు శ్రీహరిరావుగారి హక్కు-భుక్తంలోవున్న ఆస్తి కొత్తచట్టంప్రకారం హైకోర్టుకెక్కినా అమర్‌నాథునిపరం కాదని, బాహాటంగా పెద్దపెద్ద ప్లీడర్లు బల్లగుద్ది మరీచెప్పేరట.

పత్రిభా : (యెత్తిపొడుపుగా) ఆలా చెప్పకపోతే ! ఉన్నది లేనిదిగా, లేనిది వున్నదిగా కల్పించి గారడీవారిలా గాలిని పోగుచేసి కయ్యాల్ని పెంచే యీ పేచీకోరు ప్లీడర్లకి, ఫీజులర్పించుకునే పెద్దన్నయ్యలు యెవరు వుంటారు ? నాన్నగారు !

ధర్మ : ఎవరేం చెప్పినా చెవులేగాని, కళ్ళులేని న్యాయస్థానంలో విత్తంలేనివారి మాటకు విలువుండదు.

పత్రిభా : విలువున్నా లేకపోయినా ? సత్యాహింసల మీద సంపూర్ణ విశ్వాసంగల అమర్‌నాథునికి మాత్రం కోర్టులకెక్కే కోర్కె యేకోశాన్నా లేదట.

ధర్మ : అందుకే! నేను నిన్ను వానికివ్వడానికి అనుమతించక పోవడం కూడాను !

ప్రభా : అనుమతించక పోవడానికి భాగ్యం లేకపోతేమాత్రం అమర్నాథ్ భార్యను పోషించుకోలేరా? విజ్ఞానికి విదేశం వెళ్ళినా; స్వదేశంలోవున్నా కూటికీ గుడ్డకీ లోటు మాత్రంరాదు నాన్నగారు!

ధర్మ : లోటు రాదనుకుని గతిమాలినవాణ్ణి కట్టుకుని యిల్లిల్లూ తిరుగుతూ అడుక్కుతింటావు కాబోలు!

ప్రభా : (ఆవేశంగా) ఆమాట యెవరు చెప్పగలరు నాన్నగారు! "కలిమిలేములు కావడికుండలు" ని ఓడలు బళ్ళు, బళ్ళు ఓడలు అయ్యే యీకాలంలో నేటి లక్షాధికారి రేపు భిక్షాధికారి; రేపటి భిక్షాధికారి యెల్లుండి లక్షాధికారి కాకూడదంటారా?

ధర్మ : అందుకు నీవనేదేమిటి?

ప్రభా : నేననేది! ఆదర్శగృహిణి అనుకూలుడయిన భర్తతో కలిసి జోలి కట్టుకుని అడుక్కుతింటూ యే చెట్టునీడ నయినా బ్రహ్మానందంగా బ్రతకవచ్చునని ఆనందమే సుఖితులయిన ప్రణయజీవులకు పరమావధి నాన్నగారు!

ధర్మ : భవిష్యత్తులో నీ జీవితం అడవిపూచిన పుష్పంలా వ్యర్థమయిపోతుందని నీవేమీ అర్థం చేసుకోవడంలేదు.

ప్రభా : (నిస్పృహగా) ఎవరికర్మకు యెవరు కర్తలు? నాన్నగారు!

సీ॥ సచరాచరాత్మకజగముల సృజియించు
లోకేశునకుఁగొంప లేకపోయె
బ్రహ్మాండజాలైక పరిపాలకుండైన
శౌరిభుజంగమశాయియయ్యె
అష్టసంపద్వ్యక్తుఁడగు నష్టమూర్తికిఁ
దిరుపంబుఁజేయక తీరదాయె
సర్వలోకానంద సంధాయకుండైన
శౌరిసుతుం డశరీరుఁడాయె

తే॥ అట్టి లోకోపకారకులైన బ్రహ్మ
విష్ణు శంకరస్మరులకే వెతలుగుడవఁ
దప్పలేదన నెవరికిఁ దప్పునింక
మానవాళికి నేరీతి మహితలమున.

ధర్మ : అందుకని తెలిసికూడా కష్టాల్ని ఆహ్వానించి కడ గండ్ల పాలవుతావా ? పాపాయి !

ప్రభా : (తెగింపుతో) వద్దనుకుంటే వచ్చేకష్టాలు రద్దయి పోతాయంటారు ?

ధర్మ : (కోపంతో) నీ మెట్టవేదాంతం కట్టిపెట్టి నే చెప్పిన మాట వింటావా ? లేక నేపట్టిన కుందేటికి మూడే కాళ్ళంటావా ?

ప్రభా : (దీనంగా) ఎట్లాగ వినేదినాన్నగారు ! మీమాట ?

ఉ॥ మానసికంబుగాగ నొకమాన్యునిఁదొల్త వివాహమాడి, నా
మానస మావిశాలమతిమంతునకుంబహుమానమిచ్చి, త
న్మానసమున్ గ్రహించితిని, మక్కువమై యిదిలోకసమ్మతం
బైనపథంబు కన్యకల కాచరణీయవిధంబుధాత్రిపై.

ధర్మ : అయితే ! నా ఆర్థికదుస్థితి ఆలోచించకుండా స్వయం నిర్ణయాధికారంతో మాట్లాడ్డం నీకు మర్యాదంటావు ?

ప్రభా : (ఆవేశంగా) కాక! తలిదండ్రులు తమ తలభారాల్ని తగ్గించుకోవడంకోసం యువతీయువకుల కోర్కెలకు విరుద్ధగా వివాహాలుచేస్తాననడంమాత్రం విద్యుక్త ధర్మమంటారా ?

భాస్క : (హుటాహుటిగా ప్రవేశించి) ధర్మానికి యీకాలంలో తావులేనప్పుడు తలవొగ్గడంతప్ప కాలప్రవాహానికి గట్టువేయడం మనవల్లకానిపని చెల్లాయ్ !

ప్రభా : (చూచి) అందుకని మనంకూడా గడ్డరికాప్రవాహ న్యాయంగా ఆ ప్రవాహంలో కొట్టికొనిపోవలసిందేనంటావా ? అన్నాయ్ !

భాస్క : (నిస్పృహగా) కొట్టుకొనిపోక ! గడ్డిపోచను పట్టుకని వేగంగా ప్రవహించే యేటికి యెదురీదగలమా ? చెల్లాయ్! వెట్టిమాటాడుతావ్.

ధర్మ : (సందేహంగా) ఈవేళ యింత త్వరగావచ్చావ్! ఏంవిటబ్బాయి?

భాస్క : (దీనంగా) రాక్షసకార్యం జరిగింది.

ధర్మ : దార్జన్యానికికూడా తలపడ్డారా ?

భాస్క : తలపడడమేకాదు దయాదాక్షిణ్యాలు లేకుండా శ్రీహరిరావుగారు పన్ను గట్టితో అమర్‌నాథ్ తల భల్లున పగలగొట్టేరు.

ధర్మ : (కంగారుపడి) పగలగొట్టడమే ? పాపం !

ప్రభా : (వ్యాకులపాటుతో) ఆస్తినంతా అపహరించాలనే ఆశయంతో రావుగారు ప్రాణాలు తీయడానికికూడా పాల్పడ్డారన్నమాట.

భాస్క : అవును చెల్లాయ్ ! అమర్‌నాథ్ బ్రతికివుంటే క్రోసి రాజని తన ఆట కట్టేటట్టు వున్నాడని గణపతి చెప్పిన పుల్లవిరుపుమాటలు పురస్కరించుకుని అన్యాయంగా అమర్‌నాథుని పొట్టబెట్టుకున్నారు.

ప్రభా : (దుఃఖావేశంతో మూర్ఛిల్లును.)

ధర్మ : (ప్రభావతిని లేవదీసి తన ఒడిలో కూర్చొనబెట్టుకొనును.)

భాస్క : (నీళ్ళు తెచ్చి ప్రభావతి ముఖముమీద కొట్టును.)

ప్రభా : (సేదదేరి విధివిధానమునకు విచారిస్తూ మౌనముగా కూర్చొని వుండును.)

ధర్మ : డాక్టరుగారిని పిలిపించలేదా ? భాస్కర్రావ్ !

భాస్క : (వ్యంగ్యంగా) పిలిపించకేమండీ ! ధర్మప్రభువైన ఆ ధర్మానుపతి డాక్టరుగారు తమకున్నారుగా ! వైద్యం చేయడానికి ?

ప్రభా : (మందస్వరంతో) డాక్టరుగారు వచ్చి యేంఅన్నారు అన్నాయ్ !

భాస్క : (వ్యంగ్యంగా) ఏం వంటారు ! ఆసుపత్రికి పంపమని తాత్కాలిక వైద్యంకూడా చేయకుండా తక్షణం వెళ్లిపోయారు.

పరిభా : బాగుచేయించి బ్రతికించాలనే భావంగలవారయితే ! శ్రీహరిరావుగారు చావుబ్రతుకుల్లో వున్నవారిని ఆ డాక్టర్ గారిచేతిలో యెందుకు పెడతారు ?

భాస్క : (అక్కసంతో) చేతిలో పెట్టి ఆ శ్రీహరిరావుగారు వూరుకున్నారా ? అపాయంవచ్చినా తమమీదికి యేవీ కేసు రాకుండా వెంటనే గణపతిద్వారా మునసబ్ గారికిచ్చే ముడుపులు మునసబ్ గారికి, కరణంగారికిచ్చే కానుకలు కరణంగారికి చెల్లించి, మేడమెట్లు నుంచి కాలుజారిపడితే ! తలకాయచితికిందని ధర్మాసుపత్రి డాక్టర్ గారితో తక్షణం పత్రింవ్రాయించుకుని నిర్విచారంగా కూర్చున్నారు.

ధర్మ : మీసంఘంవారయినా ఆ ధర్మాసుపత్రినుంచి తప్పించి మరో ఆసుపత్రికి...

భాస్క : పంపించమనిచెప్పే యిలా వచ్చానండి !

పరిభా : (నిట్టూర్పువిడిచి దీనంగా) యెక్కడికిపంపించి యేం లాభం ? అడుగుజారినకుండ అతుక్కోవడం అసంభవం నాన్నగారు !

ధర్మ : అది నిజమేగాని! కూతురు ప్రయత్నం చేసి భగవంతుని మీద భారం వేయడమేగా? మనవల్ల అయ్యేపని ?

ప్రభా : ఏమైనా మన ప్రయత్నకాలంలో పవిత్ర యమేఘాలు ఆవరించి విమానపాటు అయ్యేకదా! ఆ విచ్ఛిన్నప్రాణాలు పెట్టుకోవడం యెందుకు నాన్నగారు!

ధర్మ : ఏనమ్మకం పెట్టుకోక మానవమాత్రులమయిన మనం చేసేదేముంది! పాపాయ్ !

ప్రభా : (తెగింపుతో) చేసేదేమీ లేదండి ?

ధర్మ : ఏంవుందంటావ్ !

ప్రభా : జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. యింక మీ యిష్టప్రకారం శ్రీహరిరావుగారిని పెళ్ళిచేసుకోవడానికే నిర్ణయించుకున్నాను.

భాస్క : (నిర్ఘాంతపోయి) మతిమాలిన మాట మాట్లాడుతున్నావేమిటి ? చెల్లాయ్ !

ప్రభా : మతిమాలినమాట కాదు నేనాడింది.

భాస్క : అయితే నీ వనేదేమిటి ?

ప్రభా : (సంకోచంగా) నేననేది తరువాత నెమ్మదిగా చెబుతాగానీ నాన్నగారు ! శ్రీహరిరావుగారు పంపించిన బంగారం నా చేతికిచ్చి మీరుబయలుదేరి వెళ్ళి నోటు జమకట్టించుకుని ఆనోటూ, యింకాయిస్తామన్న

బంగారం డబ్బు తీసుకుని, పిలపసంతత్పకలో ముహూర్తంపెట్టించి పంపమని చెప్పకండి. వెళ్ళండి.

భాస్క : (బాధగా) భాగ్యవంతుడు భర్తగా అవుతే! బంగారం తినవచ్చునని భావిస్తున్నావా? చెల్లాయ్!

ప్రభా : అవును. ఉన్నవారిని వివాహమాడి పెళ్లిపీటలమీద ముండమోసినయినా అన్నిసుఖాలు ఆరగిస్తూ బ్రతికినంతకాలం బ్రహ్మానందంగా వుండవచ్చు.

భాస్క : అదేం వీల్లేదు చెల్లాయ్!

ప్రభా : ఎందుకని వీల్లేదు? అన్నాయ్!

భాస్క : కర్తవ్యతావిమూఢవయి గండకత్తెర్లో నీవు కంఠం పెడుతూవుంటే కళ్లారా చూస్తూ మేమెలావూరుకుంటాం?

ప్రభా : ఊరుకోకపోవడానికి నాకష్టసుఖాలు నాబాగోగులు నాకు తెలియవని భావిస్తున్నావా? అన్నాయ్!

భాస్క : (హుషారుగా) ఏమిటి నీకు తెలిసింది? తీగెలు తెగిన వీణమీద సంగీతాన్ని సాధన చేస్తాననడమేనా?

ప్రభా : కాదు. నేను పరిణయం ఆడాలన్నవారు పరిపూ దానికి గురికావడం కారణంగా యింకనా పెళ్లిగురించి నాన్నగారిని ఆర్థికంగా యిబ్బంది పెట్టడానికి యిష్టంలేక యిప్పుడు నామనస్సును యిలా మార్చుకున్నాను. నాన్నగారు! యీ స్వల్పకాలం లోపున మీరు ముహూర్తంపెట్టించమని కాకపోయారా? చెల్లినాకే

సరికి నా శవాన్ని కళ్లచూస్తారు వెళ్లండి! యిప్పుడే వెళ్లండి.

భాస్క : నాన్నగారు! చెల్లాయి పిచ్చెత్తి మాట్లాడుతూవుంది. మీరు యిప్పుడు యెక్కడికి వెళ్లవద్దు.

ప్రభా : (ఆవేశంగా) వెళ్లాలి. యిప్పుడే వెళ్లాలి. నిమిషం ఆగేరా? నే చెప్పినంత పనిచేసితీరుతాను.

ధర్మ : (భయంతో) వెళతానమ్మ నీయిష్టప్రకారం యిప్పుడే వెళతాను. (వెళ్లును)

భాస్క : (ఉడుకుబోతుతనంతో) చెల్లాయ్! నీవు అశాశ్వత మయిన ఐశ్వర్యానికి ఆశించి అరవైయేళ్ళవానిని పెళ్లాడడానికి అనుమతిస్తావని కలలోకూడా అనుకో లేదు. "విపత్తికాలే విపరీత బుద్ధి" అని అందుకే అన్నారు. సరే! నీ కర్మకు నేను కర్తనుకాను. (వేగంగా వెళ్లును)

(తెరపడును)

శ్రీః

నవమదృశ్యం

(సర్వోదయ సమాజాశ్రమం. దయానందస్వామి ఆసనముపయిని కూర్చుండి సభ్యులతో బృందగానం చేస్తూ వుండును).

పాట — యమునా కళ్యాణి — ఆది

“రఘుపతిరాఘవ రాజారామ్
పతిత పావన! సీతారామ్ ||రఘు||
ఈశ్వర అల్లా తేరేనామ్
సబ్‌కో సన్మతి దే భగవాన్ ||రఘు||
సుందరవిగ్రహా! మేఘశ్యామ్
గంగాతులసీ సాలిగ్రామ్ ||రఘు||

భాస్క : (ప్రవేశించి) నమస్కారమండి! స్వామి!

దయా : (చూచి) దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ. ఎవరవు నాయనా! నీవు!

భాస్క : దానాలధర్మయ్యగారి కుమారుణ్ణండి స్వామి!

దయా : ఓహో! నీవు ధర్మయ్యగారి అబ్బాయివా? నీ పేరేంవిటి? నాయనా!

భాస్క : భాస్కరావు అంటారండి స్వామి!

దయా : మీగ్రామయువజన సంఘకార్యదర్శివి నీవేగా?

భాస్క : చిత్తం స్వామి!

దయా : (జిజ్ఞాసతో) అయితే! రాత్రి మీ సంఘసభ్యులు కొనవూపిరితో వున్న అమర్‌నాథుడనే యువకుణ్ణి మా

ఆశ్రిమానికి వైద్యం నిమిత్తం తీసుకునివచ్చారు. నీవు యెరుగుదువా ?

భాస్క : (ఆత్రుతగా) ఎరుగుదును. బ్రతికిఉన్నాడా స్వామి !

దయా : భగవదనుగ్రిహంవల్ల బ్రతికి బయటపడ్డాడు పాపం !

భాస్క : (సంతోషంతో) ధన్యులమయ్యామండీ. స్వామి ! మీఅనుగ్రిహంవల్ల మా అమరేనాథ్ సార్థకనామధేయుడయ్యాడు.

దయా : దీనావన దీక్షితుడైన జగదీశ్వరుని అనుగ్రహమే గానీ. నాకర్తృత్వం యేం వీలేదు నాయనా !

భాస్క : లేకపోవడం యేంవిటి స్వామి ! ఆదయామయుని అపరావతారాలయిన మీ అమృతహస్తం చనిపోయాడన్న మామిత్రుణ్ణి సంజీవినిలా పునర్జన్ముణ్ణి చేసింది.

దయా : దైవం అనుకూలంగావుంది గనుక, మీ మిత్రుడు బ్రతికేడు. కాని ఆయువు పట్టునతగిలిన ఆ దెబ్బను అందరు బ్రతకరు. నాయనా !

భాస్క : అవునండిస్వామి ! ధర్మాసుపత్రిడాక్టర్ గారు బ్రతకడని విడిచిపెట్టేక, మా సంఘసభ్యులు సాహసించి మీ ఆశ్రమానికి తీసుకుని వచ్చారు.

దయా : అయితే ! అలాకొట్టింది అతని మేనమామగారే నటగా ?

భాస్క : (ఆవేశంగా) అవునండీస్వామి! ఆపరమభాగ్యదానైనోదకుడే. ఆపాపానికి వాళ్ళకీన పాషాణహృదయుడు.

దయా : దయాదాక్షిణ్యాలులేనివానికి ధర్మాధర్మ వివక్షత వుంటుందా నాయనా !

భాస్క : ద..దేవతావేశంతో శివమెత్తి చిందులుత్రొక్కే చండాలునికి దయాదాక్షిణ్యాలు యెలా వుంటాయండి స్వామి !

దయా : మానవులు లోకంలో తెలిసి పాపాలుచేసి తెలియక వాని ఫలితాన్ని అనుభవిస్తారు.

భాస్క : "గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటు"న్నట్టు రాత్రి మా చెల్లాయికూడా మాయమయిపోయింది.

దయా : ఆమెకు యెన్ని యేళ్ళువుంటాయి ?

భాస్క : పద్దానుగేళ్ళు దాకావుంటాయండీ స్వామి !

దయా : ఆమె యెరుపా ? నలుపా ?

భాస్క : నిమ్మపండులా నిగనిగలాడుతూ వుంటుందండీ స్వామి !

దయా : అయితే ! యీ తెల్లవారుజామున, నదిలో కొట్టుకుంటూ వస్తూ మాకు దొరికినఅమ్మాయి మీ చెల్లాయి కాదుగదా ?

భాస్క : (ఆతృతగా) యీ యేటిలో దొరికిందాండీస్వామి !

దయా : అవును...అయితే ఆమెకు నదిలోపడవలసిన తెగింపు యెందుకు యేర్పడిందంటావ్ !

భాస్క : మాస్నేహితునికి యీ అనర్థం సంభవించిందని పిచ్చెత్తి అలాంటిపని చేసివుంటుంది.

దయా : ఆమెకు అలాంటి సాహసం చేయవలసిన అవసరం యేంవుంది ? మీస్నేహితునికి అనర్థంవస్తే ?

భాస్క : (ఆదుర్దాగా) ఆవిషయం తదుపరి చెబుతాగానండీ స్వామి ! ఆయిద్దఱు యిప్పుడు యెక్కడవున్నారండి!

దయా : (వేలితో కనపరస్తూ) అదిగో ! అమర్‌నాథ్ ఆ ఆరవ నెంబరుగదిలోవున్నాడు. ఆమెమాత్రం యింకా వైద్యం పొందుతూ మాడాక్టర్‌గారి వొద్దికలోనే వుంది. ఇప్పుడే నేను అక్కడనుంచి వచ్చాను.

భాస్క : (ఆతృతగా) నేను వెళ్లివారినిచూచిరావచ్చునాండి!

దయా : ముందు, ఆఅమర్‌నాథ్ గదికివెళ్లిచూచి యిక్కడికి వస్తే ! ఇద్దరంకలిసి ఆఅమ్మాయి వున్నచోటుకు వెళదాం నాయనా !

భాస్క : చిత్తం స్వామి ! (నమస్కరించి వెళ్లును)

దయా : (తనలో) దైవనిర్ణయం యెంతటి గొప్పవారికయినా తప్పదు గదా ?

తే॥ సృష్టి సంస్థితిలయములఁ జేయునట్టి
పార్వతీ రమా భారతీపతులకైన
దేవతాకోటికైనను, దేవాఫాల
లిఖితరేఖను, జెరుపను, లేదుశక్తి.

డాక్ట : (ప్రవేశించి) నమస్కారం స్వామి !

దయా : (చూచి సందేహంతో) ఏఁవండి ! డాక్టర్‌గారు ! ఆ అమ్మాయికి యెలావుంది ? యింకాలేచి మాట్లాడ్డంలేదా పాపం?

డాక్టర్ : మాట్లాడకేమండి ! మరలా "ఏటిలో పడతా" నంటూ వెళ్ళిపోవడానికి సిద్ధపడిందిస్వామి.

దయా : అలా అన్నప్పుడు ఆమెను అక్కడవిడిచిపెట్టి మీరు యిలా యెందుకువచ్చారు ?

డాక్ట : కదలడానికి వీల్లేదని గట్టిగా కసురుకునేసరికి "స్వామి వారివద్దకు నేనుకూడా వస్తా" నంటూ ఆమెకూడా బయలుదేరిందిస్వామి !

దయా : బయలుదేరి మీరు యిలారావడంచూచి పరుగున పోయి మరలానదిలో పడదుగదా ?

డాక్ట : వెంకయ్యతాతను వెంటబెట్టుకునిరమ్మనిచెప్పి, మీకు వొక విచిత్రవిషయం చెప్పడానికిముందుగా వచ్చాను స్వామి !

దయా : ఏఁవిటండావిచిత్రవిషయం ?

డాక్ట : ఆమెపొట్టమీద మన ఆశ్రమ చిహ్నాలువున్నాయి స్వామి.

దయా : (సందేహంతో) ఎందుకు వుంటాయ్ !

డాక్ట : ఏమో స్వామి ! ఆమెపొట్టమీద స్పష్టంగా చంద్ర కళాచిహ్నాలు చూసేసరికి నాకూ_డా ఆశ్చర్యం వేసింది.

దయా : అయితే ఆమె మన ఆశ్రమంలో పుట్టిందంటారా?

డాక్ట : తప్పకుండాను.

దయా : (ఆలోచించి జ్ఞప్తినభినయించి) పదునాలుగేళ్ళకు పూర్వం మన ఆశ్రమంలో వొక అభాగిని ప్రసవించి పదిరోజులుగడిచేక పరారి అయిపోయింది. జ్ఞాపకం వుందాండి.

డాక్ట : (జ్ఞప్తి నభినయించి) అవునండిస్వామి. ఆనాడు ఆమె వ్రాసి తనగదిలో పారవైచినలేఖకూడా మీరుచదువుకుని దానిలోని విషయం తరువాత చెబుతానన్నారు కూడాను.

దయా : అవును. ఆలేఖ యింకా నాపెట్టెలోనేవుంటుంది.

డాక్ట : పాపం ! ఆనాడు అదృశ్యురాలయిన ఆ అభాగినిజాడ యింతవరకు మనకేమీ తెలియలేదుగదండి స్వామి!

దయా : ఏం తెలిసింది ? మీరిప్పుడు చెప్పినమాటప్రకారం యీమే ఆ అభాగిని కూతురేమో !

డాక్ట : సరే ఆమెకూతురేఅయితే ! యీమెవల్ల మనకు యథార్థం యిప్పుడే బయటపడుతుందిగదండి. (ప్రభావతి రాకచూచి) ఇదిగో ! యీమెకూడా రానే వచ్చిందిస్వామి !

ప్రభా : (విరబోసివున్న వెండ్రుకలతో . పిచ్చిదానిలా ప్రవేశించి) నమస్కారమండిస్వామి ! (నమస్కరించును)

దయా : (చేతులెత్తి) దీర్ఘసుమంగళీభవ.

ప్రభా : (నిస్పృహతో) చీకటిముసుగులో దాగి అభాగ్యురాలనయివున్న నాకు, వెన్నెల వెలుగుచూడగల యోగ్యతవుంటే ! మృత్యుదేవతనుకోరి యెందుకు ఆహ్వానిస్తానుస్వామి !

దయా : ఆత్మహత్యకంటే. మహాపాపంలేదను ఆర్యోక్తి తెలియదా అమ్మాయి !

ప్రభా : తెలిసి చావక జీవచ్ఛవాన్నయి జీవించివుండమంటారా ? స్వామి.

డాక్టర్ : జీవించివుండక చచ్చి నీవు సాధించేది యేవన్ని చెప్పు?

ప్రభా : (దైన్యంగా) కర్మదేవత నన్ను తన కాలుపెట్టి నేలరాసి పారవేసింది. అందుకు యీజన్మలో నేను యింక చినిగిపోయిన గాలిపటంలా జీవించి అనుభవించేది యేమీలేదండి డాక్టరుగారు !

దయా : లేదని...నీభవిష్యత్తును నీవు యెలాచెప్పగలవమ్మాయ్

ప్రభా : (మెల్లగా) చెప్పేదేముందండి ! సంఘశాసనాన్నివుల్లంఘించడం సాధ్యంకానప్పుడు, యెవరయినా చేసేదంతే నండిస్వామి !

డాక్ట : సంఘాన్ని యెదిరించి సాహసంతో కార్యాన్ని సాధించుకోవాలిగానీ, పిరికిదానవయి ఆత్మస్వాతంత్ర్యాన్ని అగ్గిపాలుచేసుకుంటావా? పిచ్చిదానా.

ప్రభా : ఆమాత్రం ఆత్మశక్తిలేనిదాన్నిగనుకే నాభగ్నజీవితాన్ని యింతటితో చాలించి సుఖదుఃఖరహితమయిన సుస్థిరలోకాన్ని చేరదలచేను డాక్టర్ గారు.

డాక్ట : నీబ్రతుకుమీద నీకింత విరాశగలగడానికి కారణం కాస్తంత చెబుతావా ? ప్లీజ్!

ప్రభా : చెప్పి ప్రయోజనం యేంవుంది డాక్టర్ గారు !

దయా : చెప్పకతప్పదు. అమ్మాయ్ !

ప్రభా (దుఃఖంతో) నన్ను వివాహం ఆడదలచి వారు అర్ధాయుష్కులయి, యిహలోకయాత్ర ముగించేరని విని, నేను భర్తృసహగమనానికి సాహసించానుస్వామి !

దయా : (చకితులై) భర్తృసహగమనమా ? ఎవరమ్మా నీభర్త.

ప్రభా : (గద్గదస్వరంతో) ఎ...వ...ర...యి...తేం... లెండిస్వామి !

దయా : అమర్ నాథ్ కాదుగదా ?

ప్రభా : (గొల్లున యేడుస్తూ) అవునండిస్వామి ! (కాళ్ళపై పడును)

డాక్ట : (ఆశ్చర్యంగా) అమర్ నాథా ! అయితే అతడు మా ఆశ్రమంలో చికిత్సపొంది హాయిగా వున్నాడమ్మా !

ప్రభా : (సందేహాశ్చర్యములతో) నిజంగానా డాక్టర్ గారు !

దయా : నిజం గాక అబద్ధం యెందుకాడతాం అమ్మాయ్. ఇప్పుడే మీ అన్న భాస్కర్రావు వచ్చి ఆ అమర్ నాథుని చూపడానికి అనుకున్న గదికి వెళ్లాడు కూడాను.

ప్రభా : (ఆనందపారవశ్యంతో) ఆ ! మా అన్నయ్య కూడా వచ్చాడా! మా అమర్ నాథ్ బ్రతికేవున్నారా ?

భాస్క : (గబగబా ప్రవేశిస్తూ) బ్రతికేవున్నాడు చెల్లాయ్ యిప్పుడే ఆ అమర్ నాథుని చూచివచ్చాను.

ప్రభా : (సంతోషంతో అన్నాయ్ ! అంటూ గభాలున భాస్కర్రావును కౌగలించుకొనును)

భాస్క : (ప్రేమతో బుజ్జగిస్తూ) స్వామివారి దయామృతం మీ యిరువురిపయిని ప్రవహించగా మీ పవిత్ర ప్రణయాంకురాలు యెలా కుళ్లిపోతాయి చెల్లాయ్ !

దయా : ఆదర్శదాంపత్య ప్రభావమే వీరి ప్రేమజ్యోతుల పునఃప్రజ్వలనానికి పునాదిగాని... నా శక్తిమాత్రం యేమీకాదు నాయనా !

డాక్ట : భాస్కర్రావ్! మీ తల్లిగారి పేరూ...

భాస్క : (అందుకుని) అన్నపూర్ణమ్మగారండి !

దయా : సత్యవతి అని మరియొక పేరేమయినా వుందా ?

ప్రభా : లేదండి స్వామి !

దయా : అయితే డాక్టర్ గారు ! యీమె ఆ అభాగినికూతురు
ఎలాఅవుతుందంటారు ?

డాక్ట : కాకపోవచ్చునండిస్వామి ! కాని యీమెమాత్రం
మన ఆశ్రమంలో పుట్టినమాట వట్టిదికాదు.

(లోపల గంట మోగును)

దయా : సరే ! ఆవిషయం ఆ తరువాత ।ఆలోచించుకుందాం
భోజనంగంట మోగింది లేవండి అందరు.

(అందరు లేచెదరు)

(తెరపడును)

శ్రీః

దశమదృశ్యం

(సర్వోదయ సమాజాశ్రమం. దయానందస్వామి ధర్మయ్యగారితో
మాట్లాడుతూ వుంటారు).

దయా : అదికాదు. ధర్మయ్యగారు నేను అడిగేప్రశ్న ?
ప్రభావతి మీకు కన్నకూతురేనా ? అని

ధర్మ : మీకు ఆ సందేహం ఎందుకు కలిగింది ? స్వామి !

దయా: ఎందుకంటారా!మీరావిషయం చెబితేగాని మీకునేనొక
శుభసందేశాన్ని వినిపించడానికి వీలుండదుగనుక.

ధర్మ : కన్నకూతురు కాదుగానీ స్వామి ! ఆమెను అంత
కంటె ఆప్యాయంగా చూచుకున్నాం.

దయా : చూడలేదనికాదంటి ధర్మయ్యగారు ! యింతవరకు యీమె మీకు కన్నకూతురనే యెన్నో తికమకలు పడ్డాం.

ధర్మ : ఆలాంటి ధర్మసందేహం మీకు యెందుకు కలిగింది ? స్వామి !

దయా : ఆమాట మీకు తరువాత చెబుతాను... గాని యీమె కన్నతల్లి యెవరో చెబుతారా ?

ధర్మ : కన్నతల్లి యెవరో, కన్నతండ్రి యెవరో నాకు యేమీ తెలియదండి... గాని... యీ మా పాపాయిది ఒక విచిత్రి చరిత్ర...

దయా : ఆచరిత్రే యిప్పుడు నాకు చెప్పాలి ధర్మయ్యగారు.

ధర్మ : చెప్పడానికేమండి స్వామి ! ఇప్పటికి పదునాలుగేళ్లకు పూర్వం, ఒకనాటిరాత్రి వేకువజామున పాలబుగ్గల పసిపాప మావీధి అరుగుమీద "కేర్ కేర్" మంటూ యేడుస్తూ పడివుండగా నేను నాభార్య నిద్రిమంచాల్నుంచి లేచివచ్చి చూశాం... అక్కడ పాపాయి తప్ప మరియెవ్వరూ లేకపోవడానికి ఆశ్చర్యపడ్డాం స్వామి !

దయా : ఆశ్చర్యంకాదుమరీ ! ఆ తరువాత ?

ధర్మ : తరువాత భగవంతుడు మాకు యీ బంగారు పాపాయిని ప్రిసాదించి, పాపాయిలేని లోటు తీర్చాడని, పరమానంద భరితులం అయ్యాయమండిస్వామి !

దయా : అబ్బ ! ఇప్పటికో నాసందేహనివృత్తి అయింది ధర్మయ్యగారు.

ధర్మ : మీకుగలిగిన సందేహం యెందుకో అని మాత్రం నా సందేహం తీరలేదు. స్వామి !

దయా : (చెవిలో నెమ్మదిగా చెప్పును)

ధర్మ : (ఆనందంతో) నిజమేనా ? స్వామి !

దయా : నిజంగాక ఆధారంలేనిమాట ఆడతానా ? ధర్మయ్య గారు !

ధర్మ : (సంతోషంతో) అయితే! మీ అనుగ్రహంవల్ల ఘోర పాపానికి గురికాకుండాతప్పి ధన్యులంఅయ్యాం స్వామి!

దయా : దైవానుగ్రహంవల్ల సత్యం బయటపడింది గనుకనే సత్యవతీదేవి శీలవతిగా, ప్రభావతి సౌభాగ్యవతిగా సువర్ణాక్షరాలతో చరిత్రలో చిత్రింపబడగలిగేరు ధర్మయ్యగారు.

ధర్మ : అడగడం మరచిపోయాను శ్రీహరిరావుగారికి మీరు గణపతిగారితో కలిసి రమ్మనే కబురుపెట్టేరా ? స్వామి!

దయా : సరి ! సరి ! గణపతిగారితో కలిసి రాకపోతే! శ్రీహరి రావుగారి జీవితనాటకం సుఖాంతంగా సమాప్తి కాదు గదండి ! ధర్మయ్యగారు.

ధర్మ : (చూచి) అదుగో స్వామి ! ఆ యిద్దరు మీరన్న ప్రకారం కలిసే వస్తున్నారు.

శ్రీహ : (ప్రవేశించి) నమస్కారమండి స్వామి !

గణ : (సమీపించి) స్వామివారికి శతకోటి నమస్కారాలు.

దయా : (చేతులెత్తి) ఆయురారోగ్యాభివృద్ధిరస్తు దయచేయండి. దయచేయండి !

శ్రీహ : (ధర్మయ్యగారినిచూచి) మాకంటే ముందుగా ధర్మయ్యగారే దయచేసేరు. (కూర్చొనును)

గణ : (ఆక్షేపణగా) శ్రీహరిరావుగారివంటి శ్రీమంతుల్ని చెందనాడుకోవడం శ్రేయస్సనే తలచేరా ? ధర్మయ్యగారు! (కూర్చొనును)

శ్రీహ : (అసూయతో) ఏరుదాటి తెప్పతగలేసే యిలాంటి మనుష్యులతో వ్యవహారాలు యెలావుంటాయను కున్నావ్ మరి ?

ధర్మ : (వ్యంగ్యంగా) ధర్మపన్నాలు చెప్పేవారేప్రపంచంలో యెక్కువగా దారుణకృత్యాలుచేస్తారు.

శ్రీహ : (కోపంతో) ఏఁవిటి ? ధర్మయ్యగారు ! మీరన్న ధర్మసూక్తి ...

ధర్మ : ఏఁవుంది ? వున్నమాటే అన్నాను.

గణ : ఏఁవిటావున్నమాట ? ధర్మయ్యగారు.

శ్రీహ : ఏఁవిటంటావా ? మొదట నాకిచ్చి పెళ్లిచేస్తానన్న తన కూతుర్ని యీ ఆశ్రమంలోవుంచి, మనకు మసి పూసి మారేడుగాయ చేయడమే.

గణ : మాయచేయడానికి మీరు వ్రాయించియిచ్చిన శుభలేఖ కూడా మాదికాదంటారా ?

శ్రీహ : ఆ ఆధారమే మనకు లేకపోతే ! పాతికవేల రూపాయలకు పరువునష్టందావా వేయడానికి మనకు దారి కూడా లేకపోయేదేగా ?

ధర్మ : మీవ్యవహారం పరువునష్టందావావరకుకూడా వచ్చిందన్నమాట !

గణ : రాక? ఇరువదివేల రూపాయలనోటుబాకీ, అరవయి కాసులబంగారం మీపరంచేసి "రెండిటికి చెడ్డరేవళ్ళ" మయి నోరుమూసుకుని వూరుకుంటామనుకున్నారా ?

శ్రీహ : (ఈసడింపుతో) ఆనాడు నాకు అరచేతిలో వైకుంఠం చూపించి మీపని మీకయ్యాక పెళ్ళికూతురు కనబడ లేదనడమేనా ? మీపెద్దమనిషితనం! ధర్మయ్యగారు!

దయా : చినుకూచినుకు గాలివాన చేసుకోవడమేగానీ, గతించిన పనులగురించికాదని, అవునని కలహంపెట్టుకుని కలిసివచ్చేది యేమీలేదు.

శ్రీహ : సరే స్వామి ! పెళ్ళికూతురు మీఆశ్రమంలోవుంది రమ్మని మీకు మాకు కబురుచేసేరుగనుక...

గణ : ముందు జరగవలసిన వివాహ కార్యక్రమాన్ని సక్రమంగా మీచేతుల్తో చేయించేబాధ్యతమాత్రం మీది స్వామి !

దయా : బాధ్యతకేంగాని ! ధర్మంపరికారం వివాహం మా ఆశ్రమంలో జరిపించడానికి మా అభ్యంతరం యేమీ వుండదు.

శ్రీహ : సంతోషంస్వామి ! మీచేతుల్లో కన్యాక గృహ ప్రవేశం చేయడంకంటే నాకేంకావాలి ?

దయా : శ్రీహరిరావుగారూ ! యిప్పుడు కొన్ని నామాట లకు మీరు సరిఅయిన సమాధానం యిస్తారా ?

శ్రీహ : ఇవ్వడానికేమండి భగవంతుని సాక్షిగా ప్రమాణం చేసి మరీయిస్తాను అడగండి స్వామి !

దయా : పదునాలుగేళ్ళకుపూర్వం మీయింట్లో సత్యవతి అనే అమ్మాయి కొన్నాళ్ళు వున్నట్లు మీకు జ్ఞాపకం యేమయినా వుందాండి !

శ్రీహ : (కొంచెం కంగారుపడి తమాయించుకుని) జ్ఞాపకం లేకేమండి కొన్నాళ్లుకాదు కొన్ని యేళ్ళు వుందిస్వామి!

దయా : ఉంటే ఆమె గుణశీలాలెలాంటివో మీకు బాగా గుర్తున్నావా ? రావుగారు.

శ్రీహ : (ఇంకా కంగారుపడి తికమకలుపడును)

గణ : (అందుకుని) ఆమె మీరియింటనుండే రోజుల్లో శీలవతి గానే కాలక్షేపం చేసిందిస్వామి !

దయా : ఆమెను రావుగారేమయినా పరిణయం ఆడడానికి ప్రయత్నం చేశారా ?

గణ : చేసినమాట సత్యమేగానండి స్వామి ! యేల్నాటిశని యేదోవుండి, వీరికి పాపం ఆమెను పెళ్ళిచేసుకోవ డానికి వీలయింది కాదులెండి !

దయా : వీలుకాలేదని, ఆమె వీరియిష్టంమీాదే వెళ్ళిపోయిం దంటారా ? యెక్కడికయినా !

శ్రీహ : (తటపటాయిస్తూ) చిత్తం స్వామి !

దయా : ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయిందో మీారు యేమయినా చెప్ప గలరా ?

గణ : పుట్టింటికే పోయివుంటుందని వూహించాం కాని... అక్కడికికూడా వెళ్ళలేదని విని చాలా విచారించాం స్వామి !

భాస్క : (గబాలున ప్రవేశించి క్రోధంతో) విచారించారు ఆసాధ్వీమణి జీవితవృక్షాన్ని కూకటివ్రేళ్ళతో కూల ద్రోచి మీారు చాల విచారించారు. అర్థబలంగల మనం యేంచేసినా చెల్లించుకోగలమని కండకావరంతో కళ్లు నెత్తికెక్కి, ఆత్మద్రోహం, వంశద్రోహం, సంఘ ద్రోహంకూడాచేసి మానవజాతికే చీడపురుగులమయి పుట్టేమన్నమాట మరచిపోయి యింకా మనుష్యుల మనుకునే మీారు యీా స్వామివారియెదుట మాట్లాడు తున్నారా ?

శ్రీహ : (బుకాయింపుతో) ఏం ? ఏఁవిటి నీవాగుడు మను ష్యులంగాక మాౖనుల మనుకున్నావా ?

భాస్క : (ఆవేశంతో) కళ్లు పొరలుగ్రమ్మి అరిషడ్వర్గాన్ని ఆరికట్టుకోలేక అన్నం పున్నం యెరుగని ఆ సత్యవతీ దేవికి చేసిన మహాద్రోహానికితోడు, కన్నకూతుర్నే కామించి పెళ్లిచేసుకోవాలని తలచిన యీ శ్రీహరి రావుగారు మానవజన్మమెత్తి నేయి అన్నంతినే మనుష్యులో, గడ్డిగాదరాతినే పశువులో మీరు చెప్పండి స్వామి !

గణ : (తడబడుతూ) అలా అసంబద్ధంగా మాట్లాడం అన్యాయం.

భాస్క : (ఇంకా ఆవేశంగా) కాదుమరి ! దేవాలయానికి గుమాస్తాగిరిచేస్తూ "చెప్పేవి శ్రీరంగనీతులు దూరేవి దొమ్మరగుడిసెలూ" అనే సామ్యంగా సంచరిస్తూ పైమెరుగు మాటల్తో ప్రజల్ని మోసగిస్తూ నీతి నిజాయతీల్తో నిమిత్తంలేకుండా బ్రతుకుతూవుండే యీ గణపతిని పయోముఖవిషకుంభమనాలో, గోముఖ వ్యాఘ్రమనాలో కొంచెం చెప్పండి స్వామి !

దయా : ఆగు నాయనా ! అగ్గిమీది గుగ్గిలంలా అలా మండి పడుతూ అప్పుడే అంత వుడుకు జుబ్బుకుంటావెందుకు?

శ్రీహ : (నిర్ఘాంతపోయి) ఏంవిటండి స్వామి? ఈగంద్రగోళం అంతా ?

దయా : తినబోతూ రుచి అడగడం యెందుకండి ! ఇంకొక నిమిషంలో విషయం మీచెవులారా వింటారు. (బిగ్గరగా) డాక్టర్‌గారు డాక్టర్‌గారు ! యింకా మీకు ఆ కవరు కనిపించలేదా ?

డాక్ట : (లోపల్నుంచి) కనిపించింది స్వామి (అంటూ ప్రవేశించి) ఇదిగోనండి ! (కవరీయబోవును)

దయా : నాచేతికి యివ్వడానికి కాదండి డాక్టర్‌గారు ! మీరే దానిలోని విషయం ఆమూలాగ్రంగా చదివి, మా కందరికి వివరంగా వినిపించండి.

డాక్ట : చిత్తంస్వామి ! (కాగితంతీసి చదువును) శ్రీపరబ్రహ్మ స్వరూపులయిన స్వామివారి దివ్యసముఖానికి మీ శిష్యురాలు చందనం సత్యవతి వందనంబులతో వ్రాసుకును విజ్ఞాపనం. మహాశయ ! ప్రత్యక్షంగా నా కన్నీటిగాధను మీకు విన్నవించుకును సాహసంలేక, పరోక్షంగా నాయీలేఖద్వారా తెలియజేసుకును చున్నందుకు క్షమింప ప్రార్థన.

నేను పుష్పరిగి వాస్తవ్యులు జానకీదామోదరులను పుణ్యదంపతులకుబుట్టిన అభాగ్యురాలను. శ్రీహరి రావుగారి రెండవభార్య గౌరీదేవికి చిన్నతనంనుంచి చెలికత్తెగా వుంటూ ఆమె అత్తవారింటికి వచ్చునప్పుడు ఆమెతో నేనుకూడా శ్రీపురం రావుగారి

యింటికివచ్చి ఉండిపోయాను. పాపం గౌరీదేవికష్టం తేలేదనే కారణంగా, రావుగారి క్రోధాగ్నికి మిడత అయి కాలవాహినిలో కలిసిపోయినా, నేను శ్రీవారి మాయామోహితురాలనయి మాయింటికి వెళ్ళలేక పోయాను. రజస్వల నయియున్న నన్నుచూచి రావు గారు నే సొంతకాదని మొత్తుకున్నా, నాకళ్ళుగప్పి పెళ్ళాడతానని, నాశీలాన్ని చెడగొట్టేరు. చివరకు గర్భవతినయ్యాక పెళ్ళాడమని నేనెంతయేడ్చినా విని పించుకోక, పుట్టింటికిపొమ్మని లేకపోతే ప్రాణాలు తీస్తానని పరవళ్ళుత్రొక్కేరు. కసాయివాని కాలిక్రింది మేకపిల్లలా గడగడ లాడిపోయాను. గత్యంతరంలేక పోయింది. ఆరాత్రి కన్నుపొడుచుకున్నా కనిపించని కారుచీకట్లో, యెవరికంటా పడకుండా వూరుదాటి వెళ్ళిపోయాను. ఎనిమిదిమాసాలు అజ్ఞాతవాసంచేసి రైతుబాబుల సహాయంతో మీ ఆశ్రమం చేరు కున్నాను. ఆనాటి నా అసహాయస్థితిలో ఆదుకుని మీరు మీడాక్టరుగారు నాకుచేసిన మహోపకారానికి జన్మజన్మకు కృతజ్ఞురాలనయి వుంటాను. నాకడుపు పంట అయిన నాపాపాయి నాలాదురదృష్టవంతురాలు కాక, యెప్పటికయినా మీ కంటబడితే పలానా చందనం శ్రీహరిరావుగారి వంశాంకురం అనిమాత్రం

వెల్లడించి నన్ను శీలవతిగాచేసి భారత నారీమణుల ప్రఖ్యాతిని కాపాడండి. ఆనాడుగాని నాఆత్మకు శాంతి చేకూరదు శెలవ్. ఇట్లు, మీ విధేయురాలు చందనం సత్యవతివ్రాలు.

దయా : శ్రీహరిరావుగారూ ! మా డాక్టర్‌గారు చదివి విని పించిన లేఖ మీరు సాంతంగా విన్నారుగా ?

(శ్రీహరిరావు, గణపతులు గడగడా ఒణికిపోతూ యేమీ మాటాడరు)

దయా : (బిగ్గరగా) ప్రభావతి! ఓ ప్రభావతి! (అని పిలచును)

ప్రభా : (ప్రవేశించి) నమస్కారమండి స్వామి !

దయా : ప్రభావతి! చూడు! మీనాన్నగారు వచ్చారు వారికి నమస్కరించు. ఆశీర్వదిస్తారు.

ప్రభా (ధర్మయ్యగారికి నమస్కరింపబోవును)

డాక్ట : వారికికాదమ్మా ! (శ్రీహరిరావును కనపరచి) వీరికి.

దయా : అవునమ్మా ! వీరే నీకన్నతండ్రిగారు.

ప్రభా : (తెల్లబోయి ధర్మయ్యగారివంక చూచును)

ధర్మ : అవునమ్మా ! నేను నీ పెంపుడుతండ్రిని.

భాస్క : స్వాములవారు చెప్పినట్లు నిన్నుగన్నవారు వీరే చెల్లాయ్ !

ప్రభా : (శ్రీహరిరావుగారివైపుకు బెదరుతూ చూచును)

శ్రీహ : (చేతులుచాచి) అవునమ్మా ! దౌర్భాగ్యుడనయిన నేనే నీ కన్నతండ్రిని.

ప్రిభా : (చేతులు జోడించి) నా...న్న...గా...రు.

(అంటూ దగ్గరకు వెళ్ళును)

శ్రీహ : (తల్లీ అంటూ కౌగలించుకొనును)

ధర్మ : (ఆనందంతో) నేడు యెంతసుదినం స్వామి !

డాక్ట : మీ కేకాదు భారతీయుడన్న ప్రతివానికి నేడు పర్వ దినమని చెప్పాలి.

శ్రీహ : (దయానందస్వామి కాళ్ళపయిబడి లేచి మోకాళ్ళ మీద కూర్చొని, కన్నీరు కారుస్తూ గద్గదస్వరంతో) స్వామి ! ఆత్మదురభిమానంతో యింతవరకు నాశక్తికి యెదురు లేదని యెన్నెన్నో చేయరాని పాపాలు చేశాను. అందుకు నాపాపిష్ఠిముఖాన్ని చూచినవారికి పంచమహా పాపాలు పట్టుకుంటాయ్. ధనమే సర్వం అనుకుని దారుణంగా పీనుగులమీదకూడు తీసుకుని తిన్న నాతో మాట్లాడినవారు కుంభీనరకపాపంలోపడి కుమిలి పోతారు. దుర్వ్యసన ప్రవాహంలో కొట్టుకునిపోతూ, ఆనువంశికమర్యాదల్ని అగ్గిపాలుచేసుకున్న నన్ను ముట్టుకున్నవారు అంటరానివారు అయిపోతారు. అందుకు నావంటి పరమద్రోహి ప్రపంచంలో బ్రతికి వుండకూడదు. నిజంగా నా నికృష్టజీవితానికి నివృత్తి మరణంకంటే శరణ్యం మరివొకటి లేదు. (దూరంగా వచ్చి మొలలోని బాకుతీసికొని పొడుచుకొనబోవును)

అమర్ : (గభాలున తలకుకట్టిన గుడ్డకట్టుతో వెనుకబాటున వచ్చి శ్రీహరిరావుగారి చేతిలోని బాకు లాక్కొని దూరంగా గిరటవైచి) ఏఁవిటి ? మామాజీ ! యీ పాహాఃకృత్యం ? చివరికి మంచిపని చేస్తున్నారు.

శ్రీహ : (అమర్‌నాధుని వెఱ్ఱిగాచూచి) ఎవరవు బాబునీవు ! మా అమర్‌నాథ్‌వేనా ? నిన్ను యెవరు బ్రతికించారు నాయనా ? దేవతామూర్తివని తెలుసుకోలేక నీ లేత హృదయానికి అనేక ఆఘాతాలు కలిగించాను. నిన్ను చంపి, నీ ఆస్తిని అపహరించాలనికూడా అనేక కుతంత్రాలు చేశాను. వానికి ప్రతిఫలంగా నీవు యిప్పుడు నన్ను క్షమించడం సరియయిందికాదు. నీచేతుల్తో నన్నుపొడిచి చంపి నాబోటి కృతఘ్నులికి గుణపాఠం నేర్పాలి గాని; బాకు నావలపారవేయడం పొరపాటు. (తలనాడించి) అవును. నీవు ధర్మప్రవర్తనలో దైవ మున్నదను ధర్మమూర్తివి...సత్యం జయతి అను సన్మార్గగామివి...చీమనుసహితం త్రొక్కని అహింసా వాదివి. గాని...నాలా తల్లీ పిల్లా అనే తారతమ్యం తెలుసుకోలేని ధర్మబాహ్యుడవుకావు. నా లా ప్రక్కింటివారు పస్తులుండడంచూస్తూ బదులుకూడా పెట్టని పరమలోభివికావు. నాలా స్వార్థాంతతతో స్వజనుల్నిసహితం హింసించే హృదయంలేని ఘాతుక

మృగానివి కావు. నాలా పొదుగుకోసి పాలు త్రాగే పోకిరీవాడవు కావు. (చేతులు పట్టుకొని) ఇవి చేతులు కావు నాయనా! కాళ్లు. నన్ను క్షమించావనవూ ? (ధర్మయ్యగారి కాళ్ళు పట్టుకొని) ధర్మయ్యగారు! మీ కుటుంబగౌరవాన్ని అర్థంచేసుకోలేక స్వార్థంగా మీమీద అనేక అపవాదులు వేశాను. వాటికిమీరు అన్యథా భావించక, మన్నించానని మాటయివ్వరూ? (భాస్కరరావు చేతులు పట్టుకుని) భాస్కరావ్ ! పసితనంనుంచి నిష్కామ్యబుద్ధితో నిశ్చలదృక్పథంతో దేశానికి, గ్రామానికి, సంఘానికి మనోవాక్కాయకర్మలతో చేసే నీసేవనుచూచి కళ్లల్లో నిప్పు పోసుకున్నాను. కాని... నీవుమాత్రం నీసంపత్తు వెనుకంజ వేయక, కార్యశూరుడవయి మార్గదర్శకుడవయ్యావ్ ! నీవుకూడా నాపయి జాలిపడి దయచూపవూ ? (ఆకాశంవంక చూచి) అదిగో ! నా హృదయమందిరానికి వేసిన చీకటితలుపుల్ని తన వెలుగుచేతులతో తెరవాలని ప్రయత్నించిన ప్రణయాధిదేవత సాధ్వీమతల్లి సత్యవతీదేవి ఆకాశంనుంచి చూస్తూ వలపుకోగంతో నేను వొడలు తెలియకతనకు చేసిన ద్రోహానికి అసహ్యపడుతూ మీరందరుక్షమించినా తానుమాత్రం క్షమించనంటూ శపిస్తూవుంది...

అవును తన వ్యక్తిత్వాన్ని నాస్వార్థంకోసం అడవి బూసిన పూవుల్లా వ్యర్థంచేసిన నాకు శాస్తికావాలని శపించక సహించగలదా ? అమృతభాండాన్ని హాలా హాలభాండమని అనుమానించి కాలతన్ని నేలపాలు చేసిన తెలివిమాలినవానిలా సత్యవతీ ! నీచూపుల్లోని స్వర్గీయానందాన్ని చూరగొని, రాగరసరాజ్యానికి రాణిని చేసుకోలేని దౌర్భాగ్య దామోదర చక్రవర్తి నని వికటాట్టహాసంచేస్తున్నావా ? యింకా నీమాం సాన్ని కుక్కలు తినవని, నీరక్తాన్ని కాకులు ముట్టవని నిన్ను నిలువునా ప్రాణాలతో పాతిపెట్టినా తగలబెట్టినా పాపం వుండదనికదూ ? తిడుతున్నావ్ ! (బెట్టినవ్వు నవ్వి) అభము శుభమూమెరుగని ఆడవాళ్ళకి అన్యా యంచేసిన నాబోటి మానవాకార దానవుణ్ణి మరీమరి లిట్టాలి అప్పుడుగాని నీ అక్కసు తీరదు. (చేతులు పైకెత్తి) సత్యవతీ! సత్యవతి ! నీకాళ్లుపట్టుకొని క్షమాభిక్ష పెట్టమని కోరడానికి ఇదిగో! నేనుకూడా నీవద్దకు వస్తున్నా (అంటూ పైకి యెగిరి క్రిందపడి పోవును)

దయా : (గభాలునవెళ్ళి లేవదీసి) (శ్రీహరిరావుగారూ ! పరిస్థితులకులోంగి తెలియక తప్పులుచేసినా !' తెలుసు కుని సరిదిద్దుకోవాలిగానీ కడచిపోయినదానికి వగచి కలిసిరాదు.

గణ : (వణకుతూ స్వామికి నమస్కరించి) స్వామి వెన్న లాంటి శ్రీహరిరావుగారి మనస్సును యెప్పటికప్పుడు నా స్వార్థానికయి మచ్చుమందులాంటి మాటలు చెబుతూ మార్పు కలిగిస్తూ దుర్మార్గాలు చేయడానికి దోహదంచేస్తూ వచ్చిన దుర్మార్గుణ్ణి నేను. మొదట నాకూతుర్ని కట్టబెట్టాలనే కాంక్షతో రావు గారికి యేల్నాటిశని వుందని, యేడేళ్లు దాటితేగాని వివాహం చేసుకోవడానికి వీలులేదని మాయాజ్యోతి ష్కునితో చెప్పించి, సత్యవతీదేవి కాపురానికి చిచ్చు పెట్టిన చండాలుణ్ణి నేను. ఆదర్శమూర్తి అయిన అమర్‌నాథునిమీద అనేక అపవాదులు మోపి రావుగారికి కోపం తెప్పించి కొట్టించడమేకాకుండా డాక్టర్‌గారికి లంచమిచ్చి చంపించాలనికూడా ప్రయత్నించిన పాపాత్ముణ్ణి నేను. యీ ప్రభావతి రావుగారిని పెళ్ళిచేసు కోనని నిరాకరించినా యీ ధర్మయ్యగారికి మాయ మాటలుచెప్పి ఒప్పించిన మహాద్రోహిని నేను. అంతే గాని యీరావుగారు మాత్రం బుద్ధిపూర్వకంగా నేసిన మోసం యేదీలేదు. అందుకు నాపాపానికి ప్రాయ శ్చిత్తంగా నాప్రాణాలు బలిచేయవలసినవాడను నేను (బాకుతీసికొని పొడుచుకొనబోవును)

భాస్క : (గణపతిచేతిలోని బాకు లాక్కొని) గణపతిగారు ! మీకర్తవ్య నిర్వహణం ప్రస్తుతం యిది కాదండి ! యింతవరకు శ్రీహరిరావుగారితో చెడుపనులు చేయించిన మీరు యికనుంచి మంచిపనులు చేయించడం మీ యిహపురికి యిహపర శ్రేయోదాయకం.

దయా : అవును. పశ్చాత్తాప జలాల్లో మీ హృదయమాలిన్యాల్ని ప్రక్షాళనం చేసుకుని మీ మనఃప్రవృత్తుల్ని మార్చుకోండి. సత్కార్యాల్ని చేసి మీపాపాల్ని పరిహరించుకోండి. అంతేగాని బలవంతంగా ప్రాణాలు తీసుకుంటే ! భగవంతుడు మెచ్చుకుంటాడా ? శ్రీహరిరావుగారూ! సత్యవతీదేవి ఆత్మకు శాంతి చేకూర్చాలనే సంకల్పం మీకు వుంటే సంతోషంగా ఆమె కుమార్తెను మీ మేనల్లునకిచ్చి పాణిగ్రహణం చేయించండి. యింకా ఆ సత్యవతీదేవి పేరు చిరస్థాయిగా వుండేలా ఆమె పేరిట ఒక అనాధ శరణాలయాన్ని నిర్మించండి. అది మీ కర్తవ్యం.

శ్రీహ : చిత్తంస్వామి ! మీఆజ్ఞ ప్రకారం అమర్ నాథ్ ఆస్తి అమర్ నాథ్ కిచ్చి పాణిగ్రహణం చేయిస్తాను. నా స్వంత ఆస్తి అమ్మి మీ ఆశ్రమంలోనే అనాథశరణాలయం కట్టించి నా జీవితశేషాన్ని ఈ శరణాలయ సేవలోనే గడుపుకుంటాను !

గణ : నేనుకూడా నా ఆస్తిలో సగంఅమ్మి ఆడబ్బు ఈఅనాధ శరణాలయానికే యిచ్చి రావుగారితో యిచటే వుండి పోతాను స్వామి !

దయా : తథాస్తు !!

ధర్మ : "శుభస్య శీఘ్రం" అని ప్రభావతీ అమర్‌నాథుల పాణిగ్రహణమహోత్సం యిప్పుడే జరిపించండి. స్వామి !

శ్రీహ : (సంతోషంగా ప్రభావతి చేతిని అమర్‌నాథ్ చేతిలో పెట్టును.)

(ప్రభావతీ అమర్‌నాథ్‌లు స్వామికి నమస్కరింతురు.)

దయా : (చేతులెత్తి)

సీ॥ విమల స్వరూపంబు విశ్వసామ్రాజ్యంబు
భవవర్తనంబు భూపాలనంబు
శత్రువిమర్దనంబు శత్రురాడ్వర్గంబు
నిర్ధశక్తుఁడు మరుఁడే నియంత
అన్యోన్యసుస్మిత హాసముల్ సప్తాంగ
ములు నవయౌవనము ఘనకోశ
మూహాలు చట్టంబు ఆజ్ఞాలాపంబు
కానుక చూడ్కులు ఖడ్గవితతి

తే॥ మీరలకు నవదంపతులార ! మీరు
ప్రణయ రాజ్యైక పాలనా బద్ధులగుచు
స్వహిత పరహితముల సమత్వముగఁదలఁచి
దేశకళ్యాణ కరకార్య దీక్షమనుఁడు॥

(ప్రభావతీ అమర్‌నాథులు శ్రీహరిరావుగారికి
ధర్మయ్యగారికి నమస్కరింతురు.
వారిరువురు ఆశీర్వదింతురు.)
(అందరు నిష్క్రమింతురు.)
(తెర పడును.)
ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః
— సమాప్తం —

శ్రీ కవిగారి గ్రంథములు

(అచ్చులో నున్నవి)

1. సంస్కృతాంధ్ర హిందీ స్వబోధిని

   తెలుఁగు చదువను వ్రాయను తెలిసిన ప్రతివారు నొక సంవత్స రములో దీనిసహాయమున స్వయముగా సంస్కృతాంధ్ర హిందీభాష లను నేర్చుకొని ధారాళముగా మాట్లాడ గలుగుదురు.

2. సూక్తిసుధానిధి (ప్రథమభాగము)

   సంస్కృత శ్లోకము, దానికి సరియగు తెలుఁగు పద్యము హిందీలో వచనము నుండును.

3. దండక కుసుమావళి

   ఇది సంస్కృతాంధ్రవాణికి నవ్యభూషణము.

4. సర్వోదయం (నాటకము)

5. ఘుపరిపాలనము (నాటిక 1, 2 భాగములు)

6. పశ్చాత్తాపం (నాటిక)

7. సత్యనారాయణమహాత్మ్యము (పద్యకావ్యము)

వలయువారు :

ఆవుజాల నరసింహమూర్తి,

హిందీప్రచారక్

తోలేరు, P. O. భీమవరం తాలూకా, (ప॥ గో॥ జిల్లా.)

సీతారామ పవర్ ప్రెస్, భీమవరం